

Nationale Bijenstrategie Bed & Breakfast for Bees

Voortgangsrapportage 2018

Nationale Bijenstrategie Bed & Breakfast for Bees

Voortgangsrapportage 2018

Inhoud

Ondertekenaars van de Nationale Bijenstrategie	7
Inleiding	9
Hoogtepunten 2018	10
Analyse initiatieven	11
Hoofdconclusies analyse	11
Toepassen in de praktijk	12
Big Data for Bees	13
Workshops Big Data for Bees	13
Datahackathon Big Data for Bees	13
Biodiversiteitsherstel in de landbouw	16
Onderzoeksprogramma Kennisimpuls Bestuivers	18
Websites	18
Rapporten	18
Helpdesk	19
Toegankelijke kennis	20
Overig	20
Nulmeting Nationale Bijenstrategie	21
Initiatieven Nationale Bijenstrategie Thema Biodiversiteit	22
Nieuwe initiatieven	23
Initiatieven met een update	43
Initiatieven	48
Initiatieven Nationale Bijenstrategie Thema Wisselwerking Landbouw en Natuur	63
Initiatieven met een update	64
Initiatieven	68
Initiatieven Nationale Bijenstrategie Thema Honingbij	87
Nieuwe initiatieven	88
Initiatieven met een update	90
Initiatieven	94
Toelichting op de dwarsverbanden	98
Partners Nationale Bijenstrategie	102

Ondertekenaars van de Nationale Bijenstrategie

1. ANV Lingestreek
2. ANV tussen Baronie en Markiezaat
3. BASF
4. Bayer
5. Bayer Bee Care Center
6. Bee Foundation
7. Beroepsvereniging Nederlandse Imkers
8. Bijenlandschap West Brabant
9. Bij Bewust Betuwe
10. BoerenNatuur
11. Centrum Landbouw en Milieu
12. CITAVERDE College
13. De Coöperatieve Betuwse Fruitmotor
14. De Vlinderstichting
15. Evides Waterbedrijf
16. Federatie van Heideboerderijen
17. FLORON
18. Gemeente Bergen op Zoom
19. Gemeente Halderbergen
20. Gemeente Lansingerland
21. Gemeente Moerdijk
22. Gemeente Roosendaal
23. Gemeente Rucphen
24. Gemeente Steenbergen
25. Gemeente Tilburg
26. Gemeente Woensdrecht
27. Honey Highway
28. Imkers NL
29. Inbuzz Extra
30. Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur
31. Kenniscentrum Natuur en Leefomgeving / Van Hall Larenstein
32. Koninklijke Nederlandse Golf Federatie
33. Koppert Biological Systems
34. Landal GreenParks
35. Landschappen NL
36. Louis Bolk Instituut
37. LSNed Leidingenstraat Nederland
38. LTO Nederland
39. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
40. Naturalis Biodiversity Center
41. Natuurmonumenten
42. Natuurpodium Brabantse Wal
43. Nederlandse Bijenhoudersvereniging
44. Nederlandse Fruittelers Organisatie
45. Nefyto
46. NL Greenlabel
47. Plattelandscoöperatie
48. Provincie Flevoland
49. Provincie Limburg
50. Provincie Noord-Brabant
51. Provincie Overijssel

52. Provincie Zuid-Holland
53. Sight Landscaping
54. Staatsbosbeheer
55. Stichting Arista Bee Research
56. Stichting BEEP
57. Stichting EIS Kenniscentrum Insecten
58. Stichting Het Noordbrabants Landschap
59. Stichting Natuur & Milieu
60. Stichting Veldleeuwerik
61. Suiker Unie
62. Swiss Re Corporate Solutions
63. Syngenta
64. The Pollinators
65. Tuinbranche Nederland
66. Unie van Waterschappen
67. Unilux
68. Velt samen eco actief
69. Vereniging Agrarisch Natuurbeheer en Landschap Tieler- en Culemborgerwaarden
70. Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners
71. Vereniging van waterbedrijven in Nederland
72. Van Hall Larenstein / Lectoraat Bijengezondheid
73. Wageningen University & Research
74. Waterschap De Dommel

Inleiding

Dit is de eerste voortgangsrapportage van de Nationale Bijenstrategie. Deze rapportage brengen we vanaf nu jaarlijks uit en is bedoeld om inzicht te geven in het verloop van de uitvoering van de strategie. In dit document leest u een aantal hoogtepunten uit 2018, informatie over de nulmeting, de haalbaarheid van ons doel en het verzamelen en verwerken van data.

Waarom ook alweer een Nationale Bijenstrategie?

Voor de meeste voedselgewassen en planten is bestuiving een onmisbare stap in de voortplanting. Bestuiving is noodzakelijk voor meer dan 75% van onze voedselgewassen, vooral groenten en fruit, en voor meer dan 85% van de wilde planten in de natuur. In Nederland zijn er meerdere soorten bestuivers, zoals (wilde) bijen, zweefvliegen en vlinders. Meer dan de helft van de wilde bijensoorten staat echter op de Rode Lijst. Dat betekent dat zij met uitsterven worden bedreigd. Uit Duits-Nederlands onderzoek uit 2017¹ en de analyse van de Nederlandse situatie in 2018² concludeerden we dat de totale biomassa aan vliegende insecten in de laatste 27 jaar ernstig achteruit is gegaan. Uit het Duits-Nederlandse onderzoek blijkt dat de biomassa aan vliegende insecten met 76% daalde.

Het doel van de bijenstrategie

Het doel van de Nationale Bijenstrategie is dat we in 2030 weer populaties van bijen en andere bestuivers hebben, die stabiel zijn en/of zich positief ontwikkelen. Hiervoor zetten de partners van de bijenstrategie zich in. Daarnaast zijn er veel andere organisaties, niet aangesloten bij de bijenstrategie, die zich ook inzetten voor hetzelfde doel. Deze initiatieven worden soms al jaren met grote inzet en volharding uitgevoerd. In deze rapportage beperken wij ons tot de initiatieven die aangemeld zijn bij de strategie.

¹ Halmann et al., 2017

² Kleijn et al., 2018

Hoogtepunten 2018

Lancering strategie

Het eerste hoogtepunt van 2018 was de lancering van de Nationale Bijenstrategie 'Bed & Breakfast for Bees', op 22 januari. Tijdens een conferentie in het Zuiderstrand-theater is de strategie gepresenteerd en door 43 partners ondertekend. Deze maatschappelijke partners en LNV hebben samen de strategie ontwikkeld en opgesteld. Ook hebben die dag nog vijf organisaties spontaan de strategie ondertekend, waardoor het totaal op 48 partners uitkwam. Al deze initiatieven helpen mee bij het halen van het doel van de strategie. U kunt de Nationale Bijenstrategie met een beschrijving van de initiatieven downloaden als brochure via Rijksoverheid.nl. We bieden de brochure zowel in het Nederlands als in het Engels aan.

Nieuwe partners en landelijke bijeenkomst

Een ander hoogtepunt in 2018 was de landelijke bijeenkomst op 20 september in de Betuwe; 'De Nationale Bijenstrategie in de praktijk'. Op de website van de [Groene CoE's](http://GroeneCoE.nl) leest u hier meer over. Tijdens deze bijeenkomst hebben de deelnemers via een aantal excursies kennis gemaakt met het inzetten van bestuivers en bestuiving in de praktijk in de Betuwe. Op deze dag hebben twaalf nieuwe organisaties hun handtekening gezet om mee te werken aan het behalen van het doel van de strategie. Daarnaast hebben zeventien partners zich aangemeld voor een werkgroep die gaat bekijken hoe we gezamenlijk het doel van de strategie gaan realiseren.

Het bleef in 2018 niet bij twaalf nieuwe partners. Op 12 december hebben nog veertien organisaties de bijenstrategie ondertekend. Tijdens een regionale bijeenkomst op 12 december gaven nog veertien organisaties aan te willen deelnemen aan de Nationale Bijenstrategie. Voor deze grote groep nieuwe deelnemers hebben we eenmalig een extra ondertekeningmoment aangeboden. Het totaal aantal partners komt daarmee op 74. En het aantal initiatieven gelinkt aan de bijenstrategie is nu meer dan 100.

Onderzoeken en rapporten

Afgelopen jaar zijn er nog meer resultaten behaald, zoals de verkenning naar de mogelijkheden om Big Data in te zetten voor de bijenstrategie (Big Data for Bees). In november hebben we deze verkenning afgesloten met een datahackathon. Ook heeft Naturalis een analyse uitgevoerd naar de doeltreffendheid van de initiatieven en zijn er vanuit het project de Kennisimpuls Bestuivers meerdere rapporten en producten opgeleverd.

In deze rapportage lichten we de resultaten uit 2018 verder toe.

Analyse initiatieven

Vorig jaar heeft Naturalis de initiatieven van de Nationale Bijenstrategie beoordeeld. We wilden namelijk meer inzicht krijgen in de inhoud van de aangesloten initiatieven. Naturalis heeft met deze analyse een inschatting gemaakt of de initiatieven voldoende zijn om het doel van de Nationale Bijenstrategie te halen.

Naturalis heeft het volgende onderzocht:

- a) Waar staan de initiatieven ten opzichte van het doel van de Nationale Bijenstrategie?
Denk hierbij bijvoorbeeld aan de focus van het initiatief (welke soorten bestuivers of bestuiving), duur van het initiatief, ruimtelijke scope, doelgroepen en eigen doelen. Niet al deze informatie is voor elk initiatief voldoende beschikbaar.
- b) Hoe verhouden de initiatieven zich tot de internationale doelen van [IPBES](#)³ (Intergouvernamenteel Platform voor Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten) en de [Nationale Bijenstrategie](#)?

Uit de analyse zijn een aantal conclusies getrokken die van belang zijn voor de uitvoering van de bijenstrategie:

Hoofdconclusies analyse

- 1) *Het is lastig te concluderen of de initiatieven voldoende zijn om het doel van de Nationale Bijenstrategie te halen.*
Een aantal initiatieven kunnen bij succes direct en wezenlijk bijdragen aan het doel van de strategie. Voor de meeste initiatieven is dat niet duidelijk. De laatste groep kan zeker voor een positieve verandering zorgen als het gaat om de lokale wilde bijen, de honingbij, biodiversiteit of bewustwording. En dat is ook waardevol. Er zijn wel tientallen vergelijkbare lokale initiatieven nodig om op nationale schaal effect te hebben.
- 2) *Veel initiatieven kunnen de doelen meer SMART formuleren om beter aan te kunnen sluiten bij het doel van de Nationale Bijenstrategie.*
Slechts een paar grotere initiatieven kunnen hun succes meetbaar maken en evalueren of hun acties genoeg zijn om hun doel te halen. Daarnaast stellen ook veel initiatieven een doel dat gemakkelijk te halen is, zoals “op X plaatsen bijvriendelijk inzaaien” of “uitwisseling van informatie”. Het is soms onduidelijk hoeveel zo'n doel bijdraagt aan het halen van het doel van de strategie.
- 3) *De verbinding tussen initiatieven kan beter. Het meer delen van kennis, ervaringen en 'best practices' zou positief kunnen zijn voor het succes van de lokale initiatieven en de Nationale Bijenstrategie.*
Om dit te laten slagen is het belangrijk dat de initiatieven van elkaars plannen en doelen weten. Themabijeenkomsten zijn heel geschikt voor het delen van deze informatie. Bijvoorbeeld tijdens de Big Data for Bees workshop en toekomstige bijeenkomsten van de Nationale Bijenstrategie. Naturalis raadt aan te onderzoeken of hiervoor ook digitale plekken geschikt gemaakt kunnen worden. Voorbeelden hiervan zijn de website [bestuivers.nl](#) en de Kennisimpuls Bestuivers website.
- 4) *De Nationale Bijenstrategie heeft meer kans van slagen als de initiatiefnemers een duidelijke 'theory of change' opstellen.*
Het nationale doel is voornamelijk bottom-up ontstaan: alle initiatieven die zich hebben aangemeld zijn omarmt, waarna het IPBES framework is toegevoegd als kader. Er is niet analytisch onderzocht welke acties samen voldoende zijn om het nationale doel te bereiken. De doelen op initiatief niveau zijn los van elkaar bepaald en niet op basis van wat er nodig is om het doel te halen. Door alsnog te bepalen wat nodig is, wordt de samenhang en het nationale belang van de initiatieven duidelijker. Dan kan de onderzoeksfinanciering van de overheid (met betrekking tot bijvoorbeeld het honingbijprogramma, monitoring en bestuiving) ook meer gebruikt worden voor het aantrekken en bijsturen van initiatieven die bijdragen aan het nationale doel.

³ The assessment report on POLLINATORS, POLLINATION AND FOOD PRODUCTION

5) *Meer initiatieven in natuurgebieden waar de meeste bedreigde wilde bijensoorten voorkomen.*

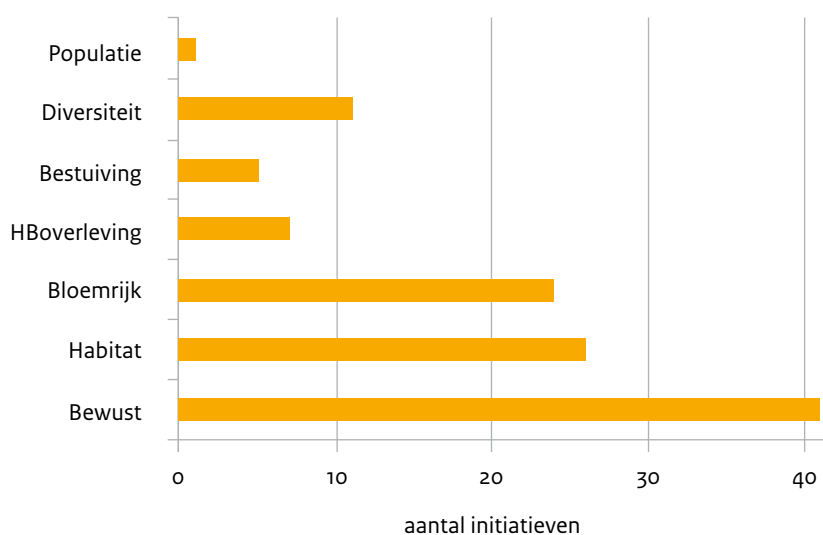
Weinig deelnemende initiatieven richten zich op de zeldzame en bedreigde bijensoorten. De gezonde populaties van die soorten zijn grotendeels afhankelijk van natuurgebieden. Dit wil niet zeggen dat er niets gebeurt op dit gebied. Natuurmonumenten heeft recent een klein onderzoek op dit gebied laten uitvoeren door EIS Kenniscentrum Insecten en Naturalis.

Uit deze conclusies blijkt dat we van veel initiatieven te weinig informatie hebben om te beoordelen hoeveel ze bijdragen aan het halen van het nationale doel. Ook blijkt dat een groot aantal initiatieven zich richt op andere doelen dan het doel van de Nationale Bijenstrategie .

Doelen van de initiatieven:

Zoals zichtbaar in figuur 1 zijn de doelen van de onderzochte initiatieven vooral gericht op:

- het aanbrengen van bloemenrijke stroken en gebieden (>bloemrijk),
- het verbeteren van de habitats voor bijen (>habitat) en
- het vergroten van de bewustwording van de doelgroepen over bestuivers en bestuiving (>bewust).

Figuur 1

Toepassen in de praktijk

Een aantal partners van de Nationale Bijenstrategie werken, vanaf begin 2019, samen aan een effectieve uitvoering van de strategie. Eén van de onderwerpen waar deze werkgroep zich mee bezig houdt is het vergroten van de doeltreffendheid van de aangesloten initiatieven. Zij gebruiken hiervoor de analyse van Naturalis.

Naast de inzet op de initiatieven willen we ook ons netwerk uitbreiden met bijvoorbeeld overheidspartijen. Met als doel bijvriendelijke maatregelen als vanzelfsprekend op te nemen in beleid en beheer. Denk bijvoorbeeld aan het inzaaien van openbare ruimtes, zoals bermes, dijken en akkerranden. Andere voorbeelden zijn het invoeren van een gefaseerd maaibeeld of het herstellen van de groene en blauwe verbindingen, zodat insecten kunnen migreren.

Tijdens de volgende landelijke bijeenkomst op 19 september 2019 doet de werkgroep verslag van hun werkzaamheden en de behaalde resultaten.

Big Data for Bees

Tijdens de presentatie van de Nationale Bijenstrategie in januari zei de minister van LNV dat zij samen met verschillende partijen wilde uitzoeken of het zin heeft om Big Data in te zetten voor bijen. In de loop van 2018 is een verkenning naar de mogelijkheden opgestart.

Workshops Big Data for Bees

We hebben een aantal externe partijen gevraagd om ons te helpen bij dit proces. Zo heeft Naturalis in oktober 2018 twee workshops Big Data for Bees georganiseerd en begeleid. Tijdens deze workshops was het doel om een goede vraagarticulatie met betrekking tot bestuivers en 'Big Data' te formuleren. Ook wilden we met de partners van de bijenstrategie eigenaarschap van de te ontwikkelen producten creëren. De resultaten van deze workshops waren de basis voor de datahackathon Big Data for Bees die we op 14 en 15 december 2018 hebben georganiseerd.

Workshop deel 1

De basis voor de eerste workshop was de analyse van de initiatieven, die Naturalis voor ons uitgevoerd heeft. In deze workshop brachten we de bijen- en dataexperts samen, om te kijken of en hoe we Big Data kunnen inzetten voor bijen (en andere bestuivers en bestuiving). Ook stelden we kaders, waarbinnen we deze data kunnen inzetten. Dus welke data zijn beschikbaar en wat kunnen we daarmee? Wat zijn de kansen en wat de beperkingen? Uiteraard linkten we dit aan het doel van de Nationale Bijenstrategie.

NB: Big Data is een brede term en omvat in dit geval naast gegevens over bijen en bestuiving, ook satellietdata, publieke databases, data van expert networks en burgerwetenschap. De experts aanwezig bij de workshop waren bijen- en bestuivingsexperts (bv. van Naturalis, EIS Kenniscentrum Insecten en WUR), remote sensing experts en start-ups (o.a. van CML, NSO en WUR).

Workshop deel 2

Voor de tweede workshop hebben we een aantal experts en partners van de strategie uitgenodigd. Deze workshop was gericht op het formuleren van vragen en behoeftes vanuit de initiatieven en het bieden van mogelijke oplossingen op het gebied van IT (apps, interfaces, tools) en informatie (websites, databases, data toegang).

In deze workshop hebben we voortgebouwd op de kaders (o.a. technische en informatie mogelijkheden) die we bepaald hebben in de eerste workshop. Op die manier kan 'Big Data' de successen van de initiatieven vergroten en meten. Waardoor het totaal van de initiatieven meer bijdraagt aan het doel van de Nationale Bijenstrategie.

De uitgebreide [verslagen van de workshops](#) kunt u lezen via onze Google Drive.

Datahackathon Big Data for Bees

De hackathon vond plaats op 14 en 15 december 2018 en duurde 30 uren. De enthousiaste deelnemers waren jonge IT'ers, die in teams de uitdaging aangingen om oplossingen te vinden voor de behoeften en vragen van de partners van de bijenstrategie.

Aan deze zogenaamde challenges hebben zo'n 50 ICT- en data-specialisten meegedaan. Naast Nederlandse deelnemers hebben we ook vier Estlandse IT'ers uitgenodigd. We wilden met deze datahackathon innovatieve prototypen van informatieproducten uitvinden, die bijdragen aan het behalen van het doel van de Nationale Bijenstrategie.

Vorbereiding

Zoals eerder aangegeven hebben we de initiatieven van de Nationale Bijenstrategie gebruikt bij de voorbereiding op de hackathon. Dit was in de vorm van twee workshops, één met experts en één met partners van de Nationale Bijenstrategie.

We hebben de volgende challenges bepaald:

1. BEEP
2. Naturalis
3. Groene Circels Bijenlandschap
4. Naturalis
5. Bee Foundation
6. WNF

Deze challenges hebben we gekozen op basis van de volgende richtlijnen:

- beschikbaarheid van gegevens
- relevantie voor Big Data
- relevantie voor de Nationale Bijenstrategie
- de mate van eigenaarschap van het idee bij de challengers

1. BEEP

Beslissingsondersteuning voor imkers: wat zijn de relevante relaties tussen locaties, voor bijenkasten en omgevingsfactoren en hoe kunnen deze worden vertaald in een hulpmiddel dat imkers ondersteunt?

2. Naturalis

Hommelobservaties en bloembeeld: om onbekende relaties te ontdekken binnen een dataset die 18.000 observaties van hommels bevat of met gebruik van andere datasets.

3. Groene Circels Bijenlandschap

Dit is een publiek-private samenwerking, die erin geslaagd is het aantal bijensoorten met 34% te vergroten in hun doelgebied, toegang biedt tot hun gegevens en wetenschappelijk model en teams uitdaagt om hun initiatief meer SMART te maken.

4. Naturalis

Groene infrastructuur: deze uitdaging richt zich op aannemers, bouwers, infrastructuur-bedrijven en lokale overheden en op een beslissingsondersteunende-tool om bijvriendelijke groene infrastructuur en openbare ruimtes te ondersteunen.

5. Bee Foundation

Serious Gaming: ontwerp een serieus spel voor de vele initiatieven die 'iets' voor bijen willen doen maar waar de praktische kennis over bodem-plant-bij-relaties en bijvriendelijk beheer ontbreekt.

6. WNF

Farming for Nature: bovenop een bestaand initiatief een dashboard bouwen om boeren te betrekken bij het monitoren van biodiversiteit. De uitdaging voor nu is om een module te ontwerpen voor wilde bestuivers.

Beoordelingscriteria

Het team met het beste idee en de beste uitvoering kon €30.000 ontwikkelingsgeld winnen. Hiermee helpen we ze om hun project te starten. Het ministerie van LNV bood het prijzengeld namens de partners van de Nationale Bijenstrategie aan.

Resultaten

Een gedeelde eerste plaats was voor de teams Bee Foundation en Hommeles. ‘Happy Bee Happy Me’ werkt aan een serieus spel, gericht op kinderen van het basisonderwijs. Door het spel te spelen leren ze over de zogenaamde ‘Bed & Breakfast’-eisen van lokale bijensoorten. Ze bundelen hun krachten met team Hommeles. Dit team liet op de hackathon zien dat zij over een sterke computervisie en analysevaardigheden te beschikt. Hommeles analyseerde foto’s van bijen en bloemen. Ook identificeerde dit team ecologische links. De teams hebben samen €20.000 ontvangen om een prototype te ontwikkelen.

De tweede prijs ging naar een Estlands-Nederlands team, dat een beslissingsondersteunende applicatie voor imkers ontwikkelde, met werktitel Beespot.eu. Hiermee kunnen de imkers bij het plaatsen van kasten rekening houden met omgevingsfactoren. Ze slaagden erin om een werkend prototype te bouwen en kunnen dit van de €10.000 prijzengeld verder uitwerken.

De volgende teams geven wij een eervolle vermelding:

- Bee Support (“Duurzaamheid door groene infrastructuur”). Deze challenge was gericht op bouwautoriteiten en bedrijven, die op zoek zijn naar locatie specifiek bijenondersteunend advies. Ze bouwden een prototype-kijker die details geeft over lokale bijenpopulaties en plantensoorten, en advies over welk type plantensoort te gebruiken als onderdeel van infrastructurele plannen.
- Farming for Nature: het team, met experts van WUR, KNMI, RVO, FarmHack en SAS, ontwierp en bouwde een “bestuiversmodule” voor een op landbouw gerichte monitoring- en prestatietool voor biodiversiteit (de Biodiversiteitsmonitor voor Zuivel). De module integreert gegevens over ‘landgebruik’ en de ‘aanwezigheid van bestuivers soorten’ in een basisscore, die aangeeft hoe aantrekkelijk het is voor bestuivers bij een specifiek boerenbedrijf. Er worden plannen gemaakt voor een dashboard voor boeren om gegevens te presenteren en boeren te betrekken bij monitoringactiviteiten.
- Bratislava ontmoet Linked Open Data & GodFather van hackathons Marcel van Mackelenberg: dit team kreeg zeker punten, omdat een deel van het team meer dan 1200 kilometer reed om aanwezig te zijn op deze hackathon. De Slowaken zijn zeer toegewijde bijen liefhebbers en werken hard aan hun bestaande Internet of Things-oplossing voor het monitoren van bijenkorven. Ze werkten samen met Marcel en gebruikten daarbij ook Linked Open Data-technologie in een poging om alle beschikbare gegevens overzichtelijk te krijgen.

Conclusie

De datahackathon was een succesvol evenement, met veel toegewijde mensen. In de komende maanden gaan zij aan de slag met het uitwerken van de resultaten, zodat ze kunnen bijdragen aan de Nationale Bijenstrategie. Volg de ontwikkelingen op het [Farmhack forum!](#)

Het uitgebreide [verslag van de datahackathon](#) (Engelstalig) kunt u lezen via onze Google Drive.

Biodiversiteitsherstel in de landbouw

BEE PREPARED

Een andere toepassing van Big Data hebben we gebruikt bij de ontwikkeling van de infographic 'BEE PREPARED'. Op deze infographic staan de bij en de boer/boerin centraal. Hierop zie je hoe we met Big Data landbouw en natuur met elkaar verbinden. We willen hiermee bereiken dat overheden, banken, ketenpartners en supermarkten met Big Data een beloningssysteem ontwikkelen voor boeren, waarmee we de bijenpopulaties versterken.

De tekening geeft weer hoe de toekomst op het platteland er uit kan zien. Dit is een biodiversiteitsmonitor die draait op Big Data. Met dit systeem kunnen er beloningen worden gegeven binnen de overheid en de keten. Het draait in dit systeem niet alleen om de boer, zijn gezin en de bijen. Het gaat om de hele keten, inclusief de consument.

De stappen binnen het beloningssysteem voor boeren:

1. De boer maakt gebruik van de biodiversiteitsmonitor, die aangeeft hoe groen zijn score is op zijn bedrijf. Als hij zijn bedrijf wil vergroenen, dan scoort hij hoger in de monitor en is zijn beloning ook hoger. De boer kan dit bijvoorbeeld doen door meer kruidenrijk grasland in te zaaien of door een ander maaibeleid te hanteren.
2. Een gebiedscoördinator van boerencoöperaties, zoals BoerenNatuur, werkt ook met de biodiversiteitsmonitor. De coördinator adviseert de boer over mogelijke maatregelen voor zijn regio.
3. Het landschap wordt groener. De maatschappij is blij met de werkwijze van de boer. En de boer wordt beloond.
4. Het ministerie van LNV helpt bij het samenbrengen van de boer, de bijen en de beloner. Ook stimuleert zij de ontwikkeling van Big Data bouwstenen voor de biodiversiteitsmonitor.
5. Op deze manier gaan we samen op weg naar een landbouw, waarbij we rekening houden met de natuur.

Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij

FrieslandCampina, NZO, Rabobank en het Wereld Natuur Fonds werken al aan een concrete uitwerking van deze infographic. Daarnaast voeren ze gesprekken met LTO om te bekijken of ze een systeem als deze ook in de akkerbouw kunnen invoeren. Deze partijen hebben allemaal vanuit hun eigen oogpunt een gezamenlijke ambitie biodiversiteit te herstellen in de landbouw. Ze willen dit via verdienmodellen in de keten bereiken. Daarmee zijn ze minder afhankelijk van subsidies. Hiervoor moeten de prestaties van melkveehouders, die de biodiversiteit versterken, meetbaar zijn. Dit geldt voor de biodiversiteit op hun eigen bedrijf en daarbuiten. Om de biodiversiteit in de landbouw te herstellen ontwikkelen deze partijen de '[Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij](#)'. Met deze vernieuwende werkwijze proberen ze een hulpmiddel te leveren, dat biodiversiteitsresultaten op één manier meet. Daardoor kunnen ze dit hulpmiddel ook inzetten voor het belonen van melkveehouders, via ketenpartijen en andere belanghebbenden. Naast FrieslandCampina, NZO en Rabobank kunnen dit ook andere partijen zijn, zoals verpachters, waterschappen, terreinbeheerders en overheden. Het idee daarbij is dat een eenduidig hulpmiddel van grote partijen een aanjager kan zijn voor een brede toepassing.

De biodiversiteitsmonitor wordt ontwikkeld met behulp van big data. Deze doet zijn werk in monitoring en signalering van de mate van duurzaamheid en aanwezige biodiversiteit van een boerenbedrijf. Hiervoor is het belangrijk dat de boer en de beloner toegang hebben tot de data, die zij nodig hebben. Diverse organisaties hebben data geleverd voor de datahackathon. Deze data wordt ook gebruikt voor het ontwikkelen van de biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij.

De biodiversiteitsmonitor kan ook worden ondersteund door het herziene GLB, als beoordelingssysteem. Maar ook als hulpmiddel, dat aangeeft hoe doelgerichte betalingen doorwerken op de duurzaamheidsprestaties van een boerenbedrijf. Hoe de biodiversiteitsmonitor kan bijdragen werken we uit in het nationaal strategisch plan.

Onderzoeksprogramma Kennisimpuls Bestuivers

De Kennisimpuls Bestuivers is een onderzoeksprogramma, in opdracht van en gefinancierd door het ministerie van LNV. In 2018 heeft Wageningen UR samen met Naturalis Biodiversity Center en EIS Kenniscentrum Insecten ook een aantal producten en diensten opgeleverd. Hieronder leest u meer hierover. Ook vindt u linken naar de website, waar u uitgebreidere informatie kunt vinden.

Het doel van de Kennisimpuls Bestuivers is het behouden en bevorderen van bestuivers. Dit willen ze bereiken door kennisontwikkeling, -verspreiding en het vergroten van de bewustwording. Zo kunnen de bestuivers ook op de lange termijn hun rol blijven vervullen in de voedselproductie en in natuurlijke ecosystemen. Hierbij ligt de nadruk op de wilde bestuivende soorten (hommels, solitaire bijen en zweefvliegen). De doelgroepen zijn alle partijen die direct of indirect een bijdrage kunnen leveren aan het behoud en bevorderen van wilde bestuivers. Hiermee draagt de Kennisimpuls Bestuivers bij aan het halen van het doel van de Nationale Bijenstrategie en andere initiatieven die duurzaam behoud van bestuivers nastreven.

Kennisimpuls Bestuivers heeft in 2018 een flink aantal kennisproducten opgeleverd en beschikbaar gemaakt voor diverse doelgroepen. Deze worden tot nu toe enthousiast ontvangen en de komende maanden breder verspreid en gepresenteerd. Met de diverse onderzoeksmodule uit de Kennisimpuls vormen zij de komende jaren aanknopingspunten om bestuivers op een effectieve manier te bevorderen.

Websites

Kennisimpuls Groene Gewasbescherming en Bestuivers

Begin 2018 heeft Kennisimpuls Bestuivers samen met zusterproject Kennisimpuls Groene Gewasbescherming een programmawebsite gemaakt. Deze site is te bereiken via www.kennisimpulsbestuivers.nl. Naast achtergrondinformatie over de activiteiten, delen zij op deze website producten, nieuwsberichten en links naar soortgelijke projecten en bronnen. Ze werken nog aan een mogelijkheid voor bezoekers om zich in te schrijven voor een automatische berichtgeving. Zij krijgen dan een bericht als er nieuwe producten of nieuwsberichten op de website staan.

Wegwijzer naar informatiebronnen over bestuivers

Wie op zoek is naar specifieke informatie over bestuivers op het internet, verdwaalt al snel in een woud van informatie. Ook is het niet voor iedereen goed te beoordelen welke bronnen de beste informatie leveren. De website 'Wegwijzer Bestuivers' helpt hierbij, door u aan de hand van een aantal gerichte vragen naar de beste informatiebronnen te leiden. Deze website bezoekt u via www.wegwijzerbestuivers.nl. Zolang de Kennisimpuls duurt (t/m 2021) vernieuwen zij deze website jaarlijks.

Rapporten

Leren van initiatieven voor bestuivers, succesfactoren en knelpunten

Het gaat slecht met de bijen in Nederland. Dit gaat niet alleen om de honingbijen, maar juist ook om de soorten die in het wild voorkomen. Het aantal bijensoorten is in de meeste Nederlandse gebieden sterk afgenomen. Deze achteruitgang is een groot probleem, omdat bestuivers een belangrijke rol spelen in de productie van veel voedselgewassen. Deze achteruitgang van bestuivers heeft geleid tot veel initiatieven van particulieren, ngo's, (landbouw)bedrijven en overheden. Zij komen in actie om de leefomstandigheden voor bijen te verbeteren. Deze ervaringen zijn waardevol als leerpunten voor nieuwe initiatieven. De Kennisimpuls heeft bij twaalf recente initiatieven gesproken met een aantal betrokkenen, om inzicht te krijgen in hun succesfactoren en knelpunten. Met deze informatie hebben zij bevindingen en aanbevelingen beschreven en het rapport 'Leren van initiatieven voor bestuivers' opgesteld. De komende jaren scherpen zij deze eerste bevindingen nog aan en vult de Kennisimpuls ze aan met ervaringen uit een lopend onderzoek, binnen hun praktijknetwerken.

Het volledige rapport ‘[Leren van initiatieven voor bestuivers, een verkenning van succesfactoren, knelpunten en oplossingsrichtingen](#)’ kunt u lezen in de digitale bibliotheek van Wageningen UR.

Wilde bijen en zweefvliegen per landschapstype

Bij de bestuiving van veel voedselgewassen en wilde planten spelen bloembezoekende insecten een belangrijke rol. Het gaat dan over veel verschillende soorten wilde bijen, de honingbij en zweefvliegen. Er zijn sterke aanwijzingen dat de laatste decennia zowel de aantallen als de soortendiversiteit van bestuivers sterk achteruit zijn gegaan. Via de Nationale Bijenstrategie werken we samen om bestuivers en bestuivingsdiensten in ons land te behouden en bevorderen. Dit is in de praktijk lastig, omdat in Nederland honderden soorten bijen en zweefvliegen voorkomen. Deze hebben allemaal hun eigen wensen wat betreft hun leefgebied. Ook komen in verschillende landschapstypen verschillende soorten voor. Dit vraagt dus om maatwerk. In dit rapport laat de Kennisimpuls zien welke bijen en zweefvliegen in de verschillende landschapstypen voorkomen. Deze informatie hebben we nodig om gerichte maatregelen te nemen, die aansluiten bij de eisen die de soorten aan hun omgeving stellen. Hiervoor hebben zij de bloembezoekende insecten verdeeld in bedreigde soorten en soorten die een belangrijke rol kunnen spelen bij de bestuiving van landbouwgewassen.

De resultaten in dit rapport zijn bedoeld als een hulpmiddel, waarmee gebruikers snel kunnen inzoomen op bepaalde soorten bestuivers in een bepaalde beheersregio. Dit maakt het mogelijk om concrete doelen te stellen. Bijvoorbeeld: Welke bijensoorten willen we bevorderen? Zo kunnen we gerichte maatregelen nemen. Hierna moeten we via de Kennisimpuls initiatiefnemers helpen bij het vormgeven en onderhouden van die maatregelen. Dit kan via een online keuzetool voor advies op maat. De resultaten van dit rapport vormen daarvoor de basis. De Kennisimpuls wil een tool bouwen, die de gebruiker verschillende waardevolle maatregelen laat zien en ze advies geeft over de inrichting en het beheer ervan (o.a. lijst met relevante plantensoorten). Deze maatregelen zien ze na het invoeren van een locatie en terreintype. Deze tool gaan zij verder vormgeven en ze verwachten dat deze eind 2019 beschikbaar is.

Het volledige rapport ‘[Wilde bijen en zweefvliegen per landschapstype](#)’ leest u in het E-depot van Wageningen UR.

Helpdesk

Werkt u in uw regio samen met anderen aan een landschap, waarin wilde bijen en andere bestuivende insecten duurzaam voor kunnen komen? Dan heeft u misschien vragen over de maatregelen die u moet nemen. Hiervoor kunt u terecht bij de helpdesk “Landschapsnetwerken voor bestuivers”. Zij beantwoordt vragen over het groenbeheer, inrichting of over hoe u samen het proces efficiënt en effectief organiseert. Wageningen Research en EIS Kenniscentrum Insecten kunnen u dan ondersteunen met praktisch advies op maat.

Helpdesk voor landschapschapsnetwerken

- U kunt de Helpdesk bereiken via ivo.roessink@wur.nl.
- U kunt vragen stellen over praktische maatregelen voor het bijvriendelijker maken van een regio of een specifiek terrein.
- Het advies kan bestaan uit een veldbezoek en advies voor maatregelen of uit het delen van kennis in een bijeenkomst.
- Het gaat per adviesvraag om een maximum van twee dagen maatwerkadvies door het onderzoeksinstituut Wageningen Environmental Research en EIS Kenniscentrum Insecten.
- Aanvragen kunnen gedaan worden door samenwerkende partijen in Nederland (overheden, ngo’s, bedrijven en/of burgers), die zich inzetten voor wilde bestuivers in hun regio.

In 2019 blijft de Helpdesk adviezen geven en voegen ze de uitgebrachte adviezen samen in een brochure met kernpunten per terreintype.

Een overzicht van alle adviezen die al zijn uitgebracht, vindt u via www.kennisimpulsbestuivers.nl (of rechtstreeks via [deze link](#)).

Toegankelijke kennis

Uit onderzoeken van de laatste jaren heeft de Kennisimpuls veel kennis gekregen over het belang van verschillende typen bestuivers voor de oogstopbrengst van voedselgewassen. Zo blijkt de bijdrage van wilde soorten groter dan verwacht en is, naast het aantal, ook de diversiteit van de bestuivers belangrijk. Een hoop van deze kennis is nu helaas alleen nog beschikbaar in wetenschappelijke publicaties, die te weinig gelezen worden door de groep voor wie deze kennis het meest bruikbaar is. De Kennisimpuls heeft een aantal van deze nieuwe inzichten verwerkt in andere publicatievormen, die toegankelijk zijn voor een breed publiek. De volgende vijf producten zijn nu beschikbaar via www.kennisimpulsbestuivers.nl (of rechtstreeks via de weblinks hieronder):

Kwartet 'Ontdek de bestuivers van Nederland'

Doelgroep: algemeen publiek.

Dit [kwartetspel](#) laat mensen en kinderen op speelse wijze kennismaken met de insecten die allemaal hun steentje bijdragen aan bestuiving van voedselgewassen. Dit spel is gratis verkrijgbaar zolang er nog voorraad is. Heeft u interesse? Neem dan contact met ons op via bovenstaande link.

Infographic 'De meerwaarde van insectenbestuiving'

Doelgroep: fruitteeltsector.

Dit is een [infographic](#) in de vorm van een stripverhaal, dat in een aantal stappen uitlegt waarom bestuiving door insecten nodig is voor de teelt van een fruitproduct van hoge kwaliteit (in dit voorbeeld: de aardbei).

Animatievideo 'Bijendiversiteit draagt bij aan de fruitoogst'

Doelgroep: algemeen publiek en met name de fruitteeltsector.

In een korte [animatievideo](#) leggen we uit waarom één bijensoort vaak niet voldoende is voor een goede bestuiving.

Infographic 'Vergroot de opbrengst van je fruitteelt'

Doelgroep: fruitteelers en imkers.

In deze interactieve [infographic](#) zie je een denkbeeldig fruitperceel (in dit voorbeeld: met blauwe bessen) en kun je één of meer bloemstroken en bijenkasten erbij plaatsen. Per combinatie zie je hoeveel dit helpt bij de oogstopbrengst en het vergroten van de biodiversiteit.

Infographic 'Op weg naar een betere bestuiving in 2030'

Doelgroep: terreinbeheerders.

Zoek de verschillen in het landschap tussen de huidige situatie en de situatie die we willen bereiken in 2030.

Zo ziet u wat er moet veranderen op landschapsniveau om gewasbestuiving te behouden en bevorderen.

Deze [infographic](#) is vooral bedoeld als lesmateriaal in workshops of presentaties.

Overig

Planten van hier – Praktijkboek voor een duurzame leefomgeving met inheemse flora

Samen met o.a. Nederland Bloeit, Radboud Universiteit, Cruydt-Hoeck en Het Levend Archief, heeft de Kennisimpuls meegeholpen aan het schrijven van het boek '[Planten van hier - Praktijkboek voor een duurzame leefomgeving met inheemse flora](#)'. Dit boek beschrijft de waarde van zo'n 60 inheemse plantensoorten voor onze leefomgeving. Per inheemse plantensoort leest u hoe belangrijk de plant is voor het behoud van onze bestuivers, de aanleg en het beheer van bloemenweides.

Het boek is bedoeld voor mensen die de kwaliteit van hun leefomgeving willen aanpakken. Daarnaast kunnen groepen en organisaties op het gebied van natuur, landschap en stedelijke omgeving het boek gebruiken als kennis- en inspiratiebron.

Nulmeting Nationale Bijenstrategie

In januari 2018 hebben 48 maatschappelijke partners de Nationale Bijenstrategie ondertekend, waaronder het ministerie van LNV. De bijenstrategie heeft als hoofddoel dat bestuiving in 2030 duurzaam bevordert en behouden blijft. Om te kunnen meten of we dit doel halen benoemen we een aantal meetbare doelstellingen op het gebied van de wilde bijenfauna in Nederland. Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft EIS Kenniscentrum Insecten en Wageningen Universiteit (WUR) gevraagd om een nulmeting te doen. Dit wordt het startpunt van ons traject.

Twee van onze meetbare doelstellingen hebben betrekking op de trends van de wilde bijensoorten in Nederland. EIS Kenniscentrum Insecten en WUR hebben deze doelstellingen getoetst door het vergelijken van de trends in 2018 met de trends in 2023 en 2030. Het rapport van EIS Kenniscentrum Insecten en WUR is het resultaat van de nulmeting. In dit rapport staan ook de trends van de Nederlandse bijen in 2018.

Het EIS Kenniscentrum Insecten beheert een databestand van de Nederlandse bijen. Hiermee hebben het EIS Kenniscentrum Insecten en WUR de trends van de Nederlandse bijensoorten berekend. Ze hebben hiervoor de gegevens gebruikt uit twee perioden: 1990-2002 en 2003-2017. Een vergelijking van het aantal bijensoorten dat in deze periodes voorkomt in Nederland, vormt de basis voor het bepalen van de trend. Voor deze vergelijking hebben zij alleen gegevens gebruikt uit een aantal hokken van 5x5 kilometer, waarin bepaalde soorten bijen gevonden zijn.

De analyse heeft voor 308 bijensoorten een uitkomst opgeleverd. Voor 90 soorten (29%) is een duidelijke trend berekend, voor de overige 218 soorten (71%) niet. De soorten die zijn afgenomen, verdelen we over de volgende trendcategorieën:

- (mogelijk) verdwenen
- sterk afgenomen
- afgenomen

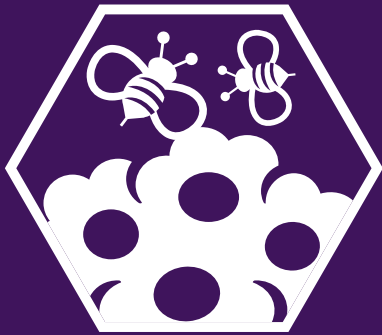
De soorten die zijn toegenomen, verdelen we over de volgende trendcategorieën:

- (mogelijk) verschenen
- sterk toegenomen
- toegenomen

Zo zijn er 25 bijensoorten in Nederland afgenomen en 65 toegenomen. Binnen de soorten met een duidelijke trend is de verhouding afgenomen-toegenomen soorten dus 28%-72%. Deze balans is dus positief, maar het betekent niet dat het nu weer goed gaat met de Nederlandse bijenfauna. De positieve trend is nog slechts van een klein aantal (65) soorten duidelijk. De uitkomsten van de recent gepubliceerde Rode Lijst laten dit heel goed zien. Het aantal bedreigde soorten op die lijst is in vergelijking met 2003 juist toegenomen.

De Rode Lijst en de huidige nulmeting kan je niet met elkaar vergelijken. Voor beiden hebben de onderzoekers verschillende onderzoeksperioden en -methoden gebruikt. De nulmeting is een instrument om in de komende jaren de voortgang van de Nationale Bijenstrategie te meten. De huidige resultaten zeggen nog niets over het de bijenfauna binnen de periode van de Nationale Bijenstrategie (2018-2030). Om daarover iets te kunnen zeggen moeten we herhalingsmetingen doen in 2023 en 2030.

Het volledige rapport vindt u op de website bestuivers.nl en via de website groenegewasbescherming-bestuivers.nl.

Initiatieven
Nationale Bijenstrategie
Thema Biodiversiteit

Nieuwe initiatieven

Rucphen erBij

Initiatiefhouder: gemeente Rucphen

Doel

Het bewust maken van de inwoners en ondernemers van de gemeente Rucphen van het belang van de (wilde) bijen voor de bestuiving. Ook ontwikkelt de gemeente een fijnmazig netwerk voor voedsel- en nestgelegenheid voor de (wilde) bijen. Het uitgangspunt is dat dit netwerk bijdraagt aan de beleving van de gemeente Rucphen als groene gemeente en dat de biodiversiteit toeneemt.

Partners

Overige West-Brabantse overheden, bedrijfsleven, beheerders van natuurgebieden, maatschappelijke organisaties, wetenschap, boeren, imkers en burgers. Binnen de gemeente Rucphen zijn dit vooral de NatuurWerkgroep Rucphen en de ANV Tussen Baronie en Markiezaat.

Bron: NatuurWerkgroep Rucphen

Status/stand van zaken

Lopend

Duur/looptijd

Januari 2018 – januari 2022 / doorlopend

Mijlpalen

- Maart 2018: Gemeente Rucphen krijgt erkenning als bijvriendelijke gemeente door het initiatief Nederland Zoemt.
- December 2018: Ondertekening van het Convenant Bijenlandschap West en de Nationale Bijenstrategie.
- Medio 2018 en verder : Gemeente Rucphen is projectleider van de realisatie van een multisportaccommodatie. Bij deze accommodatie wordt een wiel- en atletiekbaan gerealiseerd die ligt in een nieuw te realiseren landschap. Dit landschap grijpt terug op het oude houtwallenlandschap van ruim 100 jaar geleden. Samen met de NatuurWerkgroep stelt de gemeente in de vervolgfase een beplantingsplan op. De uitgangspunten hierbij zijn streekeigen soorten met nadruk op bijen en andere bestuivers. Het droombeeld is een groen hart voor de gemeente en een hot spot voor bijen en andere bestuivers.
- Medio 2019: Op een aantal proeflocaties starten met insectenvriendelijk (bijvriendelijk) maaibeheer. De start is kleinschalig om te kunnen testen wat de beste methoden zijn en om samen met de Agrarische Natuur Vereniging en aangrenzende agrariërs de locaties op maatwerk te beheren.
- Medio 2019: Een aantal bermen langs nieuw aangelegde wegen zijn ingezaaid met een bloemenmengsel. Deze bermen krijgen als vanzelfsprekend een bijhorend beheer. De proeflocaties worden met verschraling anders beheerd. Schouw van deze bermen op het beoogde effect wordt uitgevoerd door de NatuurWerkgroep Rucphen.

Ecologisch bermbeheer (bijenlinten) en opfleuren stads- en dorpsentrees

Initiatiefhouder: gemeente Moerdijk

Doel

Door het aanleggen van bijenlinten willen we het leefgebied van de bij vergroten. Dit kun je niet alleen doen met het inzaaien van bijvriendelijke mengsels of de aanplant van bijvriendelijke beplanting. Dit gaat verder. Een goede monitoring is er belangrijk. We maken onderscheid in de flora en fauna van bijvoorbeeld onze bermen en beplantingen. Vooraf stellen we een aantal schouwvakken vast. Hierbij houden we rekening met vegetatie, aanwezige insecten(tellingen) en verschillende soorten van beheer. Hiermee is het mogelijk een goede monitoring uit te voeren en waar nodig de doelstelling bij te stellen. De uitvoering van de monitoring wordt opgezet in samenwerking met de partners.

Communicatie is een belangrijk onderdeel in het bijvriendelijk beheer van de Openbare Ruimte. Via de Moerdijkse Bode en website informeren we inwoners. Door samen met scholen een bijenproject op te zetten (bijvoorbeeld het maken van insectenhôtels) en gelijktijdig uit te leggen waarom de bij belangrijk is. Daarmee vergroten we de betrokkenheid van de inwoners. We betrekken de gebiedstafels (overleg tussen de gemeente en maatschappelijke partijen) bij het project en verwachten dat er hierdoor meer draagvlak ontstaat voor bijvriendelijke inrichting binnen de kernen en bijvriendelijke maatregelen in de tuin of op het balkon. We hebben specifieke aandacht gegeven aan het opfleuren van stads- en dorpsentrees met bollen en vaste planten. De locaties zijn bemonsterd en geïnventariseerd. Vervolgens is er een 4-tal passende bloem(bollen) mengsels bepaald. Alle inwoners van de kernen hebben de mogelijkheid gekregen om een stem uit te brengen op het mengsel van hun voorkeur. In totaal hebben ruim 500 inwoners uit de gemeente hun stem uitgebracht.

Partners

Provincie Noord-Brabant, scholen, inwoners, lokale imker(s), de Wild Beheer Eenheid De Niervaert en gemeente, Gebiedstafel buitengebied en het Industrie en haventerrein Moerdijk.

Status/stand van zaken

Het traject is opgestart en wordt verder uitgerold.

Duur/looptijd

2018 – doorlopend

Mijlpalen

- 12 december 2018: ondertekening convenant Bijenlandschap en de Nationale Bijenstrategie
- 2018: de eerste toegangswegen van stads- en dorpsentrees zijn ingezaaid en ingeplant
- 2018 e.v.: aanleggen van bijenlinten
- Start waarschijnlijk in 2019: opzetten bijenprojecten op basisscholen (educatie / voorlichting)
- 2019 e.v.: start met uitvoeren bijvriendelijk beheer. Op dit moment worden de bermen binnen gemeente Moerdijk geklepeld. Bijvriendelijk beheer zal bestaan uit maaien & ruimen en afvoeren van het maaisel voor zover de bermen hiervoor geschikt zijn.

Ecologisch beheer voor meer bijen, insecten en vlinders

Initiatiefhouder: gemeente Roosendaal

Doel

Het creëren van een aaneengesloten netwerk van leefgebieden voor bijen (honingbijen en wilde bijen) en andere bestuivers in Roosendaal. Dit netwerk biedt het hele jaar genoeg voedsel en nestelgelegenheid binnen en buiten de bebouwde kom. We doen dit door zoveel mogelijk stakeholders zoals scholen, agrariërs, INV, Bewonersplatforms, Dorpsraden en parkmanagers op de hoogte te brengen en te houden van het belang van bijen. Als het mogelijk is houden we bij nieuwe inrichtings- en onderhoudsplannen rekening met het belang van het houden en creëren van leefgebieden voor bijen en andere bestuivers.

Partners

Gemeentes Leiden, Leiderdorp, Alphen a/d Rijn, Zoeterwoude en Zoetermeer.

Status/stand van zaken

Begrazen met behulp van schapen
Ecologisch maaien van langgras
Meer dracht- en waardplanten voor bijen, insecten
en vlinders aanplanten

Duur/looptijd

December 2018 – doorlopend

Mijlpalen

- Sinds 2017 wordt er 50 hectare langgras begraast door schapen en Schotse Hooglanders.
- Maaidata in het lopende maaibestek van langgras is aangepast aan bloeiperiode van bloemen, zodat deze voedsel zijn voor bijen en andere insecten. De eerste maaironde wordt later uitgevoerd.
- Waardplanten zetten voor bijen, insecten en vlinders.
- 12 december 2018 ondertekenen van het Convenant Bijenlandschap en de Nationale Bijenstrategie.
- Afstemming met IVN/KNNV over de ontwikkeling van flora en fauna.

Opstarten Groene Cirkels Leefomgeving & deelname aan Bijenlandschap West Brabant

Initiatiefhouder: Suiker Unie

Doel

Suiker Unie wil suikerbietentelers adviseren en stimuleren om bij te dragen aan het verbeteren van de biodiversiteit, zoals het bijenlandschap. Dit doen we door:

- in samenwerking met bijvoorbeeld Naturalis biodiversity center, kennis op te bouwen over bijvriendelijke maatregelen;
- kennis onder de aandacht te brengen bij telers, zoals het delen van praktijkervaringen en hen stimuleren om bijvoorbeeld akkerranden met bloemen in te zaaien;
- Naturalis medewerking te verlenen om onderzoek uit te voeren op het gebied van biodiversiteit/ bijenlandschap in de akkerbouw.

Partners

De partners van Bijenlandschap West-Brabant en de Groene Cirkels, Naturalis Biodiversity Center en de provincie Noord-Brabant. Later vullen we de partners aan met relevante stakeholders.

Status/stand van zaken

Bijenlandschap West-Brabant: 12 december 2018 – doorlopend

Groene Cirkels: juni 2019 – doorlopend

Duur/looptijd

Bijenlandschap West-Brabant: vanaf december 2018 – doorlopend

Groene Cirkels: juni 2019 – doorlopend

Mijlpalen

Suiker Unie is al langer actief op het gebied van bijvriendelijke maatregelen. Een paar van onze acties en maatregelen zijn:

- Sinds 2015 zaait Suiker Unie jaarlijks op eigen locaties bloemen in.
- In 2017 kregen alle medewerkers een zakje bloemzaad thuisgestuurd om in te zaaien.
- Sinds 2017 werkt Suiker Unie samen met verschillende stakeholders in West-Brabant.
- Op 12 december 2018 de ondertekening convenant Bijenlandschap West-Brabant.
- Suiker Unie heeft in 2018 het teeltregistratiesysteem Unitip verplicht gesteld voor telers. Dit programma geeft telers bijvoorbeeld perceelsgebonden advies over biodiversiteit.

Bevorderen bijvriendelijke inrichting bedrijfsterreinen

Initiatiefhouder: Evides Waterbedrijf

Doel

Het versterken van de biodiversiteit, bewustwording bij medewerkers en bij recreanten bij waterwingebieden. Maatregelen om dit te bereiken:

- Plaatsen van bijenhôtels op bedrijfsterreinen (pompstations en opjagers).
- Inventarisatie van mogelijkheden om bijenakkers aan te leggen.
- Aangepast maaibeheer op alle bedrijfsterreinen conform niveau Goud van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer. Dit betekent onder andere het maaien na zaadzetting, maaisel zoveel mogelijk afvoeren en het stimuleren en in stand houden van natuurlijke bijvriendelijke vegetaties.
- Informatie over bijvriendelijk beheer geven op informatieportalen bij de ingang van waterwingebieden.
- Opstellen van bijvriendelijke beheermaatregelen op basis van een monitoring van de natuurlijke vegetatie op bedrijfsterreinen.

Partners

Op dit moment zijn er geen partners actief betrokken bij het project. Mogelijk komt advies of monitoring door externe partijen in een later stadium aan de orde.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

Sinds midden 2016 - einddatum onbepaald

Mijlpalen

- 2016: plaatsing van bijenhôtels in Huijbergen, Ossendrecht, Halsteren, Haamstede, Ouddorp, Berenplaat, Kop van 't Land, Baanhoek, Kralingen, Petrusplaat, Kralingen, Braakman, Petrusplaat en Nieuwdorp.
- 2018: advisering over mogelijke locaties voor bijenakkers.
- 2018, tweejaarlijks te herhalen: rapportage van monitoring en bijvriendelijke beheermaatregelen.
- 2018: uitbrengen van een promotiefilm in het kader van de week van het Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). Hierin komt biodiversiteit als onderdeel van MVO naar voren.

- 2018: ondertekening van de Bijenstrategie West-Brabant en de Nationale Bijenstrategie om de inzet van Evides op dit punt zichtbaar te maken.
- Vanaf 2019: aangepast maaibeheer op alle bedrijfsterreinen.
- 2019: publieksinformatie over bijvriendelijk beheer plaatsen op informatieportalen bij opengestelde (waterwin)gebieden.

Bijen in het Brabants landschap

Initiatiefhouder: Agrarische Natuurvereniging tussen Baronie en Markiezaat

Doel

De ANV is het aanspreekpunt op het gebied van agrarisch natuur- en landschapsbeheer en het coördineren en stimuleren van uitvoeringsactiviteiten en projecten in de gemeenten Etten-Leur, Halderberge, Rucphen en Zundert. Zij zet zich ook in voor kennisvergroting door bijvoorbeeld excursies, cursussen en het meten van natuurresultaten die ten goede komen aan de deelnemers en de streekbewoners.

Partners

Om dit te realiseren werkt ANV samen met onder andere agrarische ondernemers, de ZLTO afdelingen, de Natuurwerkgroep Gemeente Rucphen, de gemeenten, de provincie, natuurorganisaties, Waterschap en meer. De ANV is het aanspreekpunt voor overheden als het gaat om uitvoeringszaken rond agrarische natuur en landschap. Ook andere organisaties, streekbewoners en anderen hebben via de vereniging een aanspreekpunt.

Status/stand van zaken

- Acquisitie, coördinatie en uitvoering van het Stimuleringskader Groene en Blauwe diensten Provincie Noord-Brabant (STIKA) in ons werkgebied (zoals de aanleg van bijenranden).
- Acquisitie, coördinatie en uitvoering van het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer in ons werkgebied.
- Jaarlijkse actie Netjes op het erf: het leveren van bloemenzaad om het aanzicht van en de aantrekkelijkheid voor insecten op het erf te bevorderen.
- Intermediair in de realisatie van een ontbrekend stuk EVZ in de gemeente Rucphen. Hierbij werkt zij samen met de Natuurwerkgroep Rucphen en de ANV tussen Baronie en Markiezaat. De EVZ De Posthoorn vormt de verbinding tussen het boscomplex van de Rucphense Bossen en het kleinschalig landschap rondom Bosschenhoofd. Dit kleinschalig landschap bestaat uit complexen van bosjes en houtwallen. Doordat de EVZ twee droge gebieden verbindt wordt de EVZ uitgevoerd als droge verbinding.

Duur/looptijd

Doorlopend

Mijlpalen

- 12 december 2018: ondertekening van het convenant Bijenlandschap West Brabant en de Nationale Bijenstrategie.
- Realisatie van vele kilometers bloemenranden en -bermen samen met ANB West-Brabant (zie www.anbbrabant.nl).
- Toenemend aantal bloeiende erven als resultaat van de jaarlijkse Netjes op het erf acties.
- Toename van het toepassen van bijvriendelijke vanggewassen. ANV verzorgt advisering en hulp bij het inzaaien van bijvoorbeeld mosterd tussen de rogge.

Een bijvriendelijke buisleidingenstraat

Initiatiefhouder: LSNed Leidingenstraat Nederland

Doel

Het gebruiken van bermen en overhoeken van de buisleidingenstraat om het leefgebied voor bijen en andere bestuivers te vergroten. De bermen gaan we vanaf 2019 gefaseerd en op bijvriendelijke wijze maaien. Waar mogelijk beheren we overhoeken extensief en richten we deze in met beplanting die past bij het leefklimaat van de bij. Op een paar zichtlocaties gaan we bermen en groenstroken inzaaien met een bloemrijk mengsel.

Bij het kantoor van LSNed is een houtsingel aangeplant met advies van de WUR (Kennisimpuls Bestuivers). Vanaf 2019 gaan we de grasvelden bij het kantoor sinusvormig maaien. De resultaten monitoren we op 5 locaties met behulp van Kennisimpuls Bestuivers en het fotografisch vastleggen van de ontwikkeling. LSNed verpacht zo'n 700 hectare grond aan agrariërs. We onderzoeken of in samenwerking met de pachters van de buisleidingenstraat het agrarische beheer kan worden aangepast. Bijvoorbeeld door het inzaaien van akkerranden en waar mogelijk het overstappen naar extensief beheer van grasland. Dit gaan we stap voor stap verkennen en uitvoeren.

Partners

LSNed werkt samen in het regionale samenwerkingsverband Brabantse Bijenwalhalla, met gebiedsbeheerders en de eigen pachters.

Status

Lopend initiatief

Duur/looptijd

Juni 2018 – juni 2020 (daarna evaluatie) / doorlopend

Mijlpalen

- 12 december 2018: ondertekening van het Convenant Bijenlandschap en de Nationale Bijenstrategie.
- 2019: invoeren van aangepast maaibeheer van bermen en groenstroken.
- 2019: inrichten van overhoek Sluissedijk Standdaarbuiten.
- Juli 2019: onderzoek naar bijvriendelijk beheer op de pilotlocatie spoortunnel Woensdrecht en monitoringslocatie door Kennisimpuls Bestuivers.
- Drie keer per jaar worden 5 locaties fotografisch vastgelegd (houtsingel bij kantoor LSNed, grasvelden bij kantoor LSNed, overhoek aan Sluissedijk in Standdaarbuiten en bermen die we later kiezen).

Maak de bij blij

Initiatiefhouder: gemeente Halderberge

Doel

De gemeente Halderberge levert al vele jaren een bijdrage aan het stimuleren van het behoud van landschapselementen in het buitengebied van Halderberge. Deze zijn in eigendom bij particulieren en bij agrariërs. Dit project (agraris/particulier landschapsbeheer) stimuleren we door financiële middelen van de gemeente te verstrekken, aangevuld met een gelijk bedrag van de provincie. Ook is er 2 jaar geleden op kleine schaal gestart met ecologisch wegbermbeheer. Dit breiden op basis van de op te stellen kanskaart in de nabije toekomst uit. In 2018 hebben we de kans gekregen om ons aan te melden voor deelname aan het project Tiny Forest. Dit is een initiatief van IVN Nederland en hiervoor worden meerdere mini bosjes aangelegd binnen het stedelijke gebied in gemeentes. In het collegewerkprogramma is voor de komende jaren opgenomen dat we gaan voor het vergroenen van de gemeente. Zo willen we bijvoorbeeld dat de verharde oppervlakte in de komende jaren in areaal moet afnemen. Tegelijk eruit en groen erin. Wij nemen daarin een stimulerende houding aan.

Nieuwe actie

We buigen ons nu over de vraag wat te doen met tijdelijk braakliggende terreinen die liggen binnen de bebouwde kom. Er is besloten om één van deze terreinen deels in te zaaien met een bloemenmengsel. Dit is een kans om het belang, de noodzaak en beleving van ingezaaide bloemrijke zones binnen de bebouwde kom onder de aandacht te brengen.

Partners

ANV tussen Baronie en Markiezaat, imkers en school.

Status

Inzaaien voorjaar 2019

Duur/looptijd

2019 - tot het moment van in gebruik name. Aan het eind van het groeiseizoen wordt het resultaat geëvalueerd. Uitgaande van positief resultaat gaan we door op andere gronden binnen de bebouwde kom.

Mijlpalen (ook van lopende acties)

- December 2018: ondertekening van het convenant Bijenlandschap West Brabant en de Nationale Bijenstrategie
- 2019: start met het inzaaien van een deel van het braakliggend terrein in één van de vijf kernen in Halderberge.
- 2019: evaluatie aan het einde van het groeiseizoen van het deels ingezaaide braakliggende terrein.
- 2019: het eerste Tiny Forest in Halderberge wordt gezamenlijk met IVN en een school gerealiseerd.
- Twee jaar geleden gestart op kleine schaal met ecologisch wegbermbeheer. Daar waar de kansen liggen volgt in de nabije toekomst uitbreiding.
- Op basis van een op te stellen kanskaart uiterlijk in 2021 uitbreiding van het maatregelen pakket agrarisch/particulier landschapsbeheer. Daarbij denken we aan het stimuleren van het realiseren en daarna beheren van bloemrijke akkerrandzones.

Wilde bijen in het Brabantse landschap

Initiatiefhouder: Stichting het Noordbrabants Landschap

Doel

Behoud en versterking van het leefgebied van wilde bijen en andere insecten in onze eigen natuurgebieden (totaal 16.500 hectare in beheer) door een goede inrichting en goed beheer. Kennis van wilde bijen en andere insecten is daarbij een randvoorwaarde voor onze beheerders. Bijenlandschap West-Brabant kan input leveren voor het beheer van onze eigen natuurgebieden in West-Brabant.

Via ons Coördinatiepunt Landschapsbeheer willen we andere partijen (gemeenten, waterschappen, boeren, burgers, buitenlui, natuurverenigingen) stimuleren om concrete acties te ondernemen voor een bijenvriendelijke inrichting en een bijenvriendelijk beheer. Ook willen we via dit punt een adviserende rol hebben naar allerlei partners die een bijdrage kunnen leveren.

Partners

Brabants Landschap is via Landschappen NL partner van het project NL Zoemt en ook een partner van het Bijenlandschap West-Brabant. We werken samen met West-Brabantse overheden, het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, de wetenschap, boeren, imkers, burgers en lokale initiatiefnemers zoals (agrarische) natuurverenigingen.

Status/stand van zaken

Lopend (diverse projecten in het kader van NL Zoemt)

Duur/looptijd

Juni 2018 - project doorlopend

Mijlpalen

- December 2018: ondertekening van het Convenant Bijenlandschap West en de Nationale Bijenstrategie.
- December 2018: bijvriendelijk beheerplan gemaakt voor het Bels Lijntje. In opdracht van Coöperatie Bels Lijntje en Brabants Landschap is een beheerplan gemaakt voor een lint van 19 kilometer lang waarbij speciale aandacht is uitgegaan naar wilde bijen. De uitvoering begint in 2019.
- 1^e Kwartaal 2019: kanskaart voor wilde bijen in West-Brabant gemaakt.
- 4^e kwartaal 2019: 20 kleinschalige projecten van lokale natuurverenigingen zijn met steun van NL Zoemt en Brabants Landschap uitgevoerd.
- 4^e kwartaal 2019: 10 projecten gedaan voor wilde bijen in eigen natuurgebieden Brabants Landschap, dit was in aanvulling op het bestaande beheer.

Ecologisch beheer voor meer bijen, insecten en vlinders

Initiatiefhouder: Gemeente Woensdrecht

Doel

Het creëren van een aaneengesloten netwerk van leefgebieden voor bijen (honingbijen en wilde bijen) en andere bestuivers in de gemeente Woensdrecht. Deze leefgebieden binnen en buiten de bebouwde kom bieden jaarrond voldoende voedsel en nestelgelegenheid. Waar mogelijk zullen we bij nieuwe inrichtings- en onderhoudsplannen rekening houden met het belang van het houden en creëren van leefgebieden voor bijen en andere bestuivers. Ook brengen we zoveel mogelijk stakeholders zoals scholen, agrariërs, dorpsplatforms en groenbeheerders op de hoogte van het belang van bijen.

Partners

Partners van Bijenlandschap West-Brabant

Status

Bijenlandschap West-Brabant: lopend initiatief

In het voorjaar van 2019 wordt er ruim 140 are berm ingezaaid met het bijenmengsel Staygreen.

Duur/looptijd

Bijenlandschap West-Brabant: doorlopend

Mijlpalen

- Sinds 2017 werkt de Gemeente Woensdrecht samen met diverse stakeholders in West-Brabant.
- Op 12 december 2018 tekende de gemeente het convenant Bijenlandschap West-Brabant en de Nationale Bijenstrategie.
- Voorjaar 2019 het inzaaien van 1,4 hectare berm met bijenmengsel.

Bijenlandschap West Brabant

Initiatiefhouder: Bijenlandschap West Brabant

Doel

Een aaneengesloten netwerk van leefgebieden voor bijen (honingbijen en wilde bijen) en andere bestuivers in West-Brabant creëren. Dit netwerk biedt duurzaam jaarrond voldoende voedsel en nestelgelegenheid, zowel binnen als buiten de bebouwde kom, in openbare ruimten maar ook op particuliere terreinen, bedrijfsterreinen, natuurgebieden en in de agrarische omgeving. Deze netwerken sluiten zoveel mogelijk aan op bestaand en te ontwikkelen natuurbeheer. Dit willen we bereiken door:

- het maken van een regionale kansenkaart om te komen tot een zo effectief mogelijke inzet van maatregelen voor bijen (honingbijen en wilde bijen) en andere bestuivers;
- bijvriendelijk beheer te stimuleren bij grondeigenaren en beheerders door het geven van voorlichting en het uitwerken van concrete plannen;
- het bijvriendelijk beheer van bermen en waterlopen te borgen in beleid en bestekken.
- bij inrichting van nieuwe groenprojecten of renovatie bijvriendelijke zaadmengsels (inheems), planten en bomen te kiezen;
- burgers, boeren en bedrijven bewust te maken van het belang van bijvriendelijke inrichting en beheer en hen te stimuleren hiermee aan de slag te gaan;

- het verzorgen van educatie over bijen (honingbijen en wilde bijen) en andere bestuivers en hun belang voor de voedselvoorziening en biodiversiteit;
- fruittelers bewust te maken van de economische meerwaarde van wilde bestuivers voor de opbrengst en kwaliteit van hun product.

Partners

Agrarische Natuurvereniging Brabantse Wal, Agrarische Natuurvereniging tussen Baronie en Markiezaat, Bijengilde Etten-Leur e.o., Brabants Landschap, Defensie, Evides, Food4Bees, gemeenten Bergen op Zoom, Halderberge, Moerdijk, Roosendaal, Rucphen, Steenberg, Woensdrecht, Green Chemistry Campus, Honey Highway, Imkervereniging Wal van Brabant, Leidingsstraat Nederland, Natuurmonumenten, Natuurpodium, Staatsbosbeheer, Stadsboerderij De Kleine Kievit, Streekorganisatie Brabantse Wal, Suiker Unie, Wageningen Environmental Research, Waterschap Brabantse Delta, Fruitport West-Brabant, Provincie Noord-Brabant (Infra).

Status

Lopend initiatief

Monitoringsonderzoek van Wageningen Environmental Research met 22 locaties. De resultaten worden besproken en tussentijds gedeeld met alle partijen, zodat we kunnen leren wat goed werkt en wat minder.

Duur/looptijd

2017- doorlopend

Onderdeel monitoring april 2017 – 2021

Mijlpalen

- Maart 2018: bijenzaaidag
- 12 december 2018: ondertekenen van het Convenant Bijenlandschap West Brabant door 20 partijen en ondertekening van de Nationale Bijenstrategie.
- April 2019: lestraject bijen en inzaaien akkertje met 2 klassen van 2 basisscholen samen met Natuurpodium Brabants Landschap, Stadsboerderij en Food4Bees. We willen dit daarna aan meer scholen in de regio gaan aanbieden.
- 2019: samenwerken met de agrarische sector om het leefgebied van de bij te verbeteren. Fruittelers bewust maken van de economische meerwaarde van wilde bestuivers voor de opbrengst en kwaliteit van hun product. De eerste lijntjes zijn hiervoor gelegd en de kansen en mogelijkheden onderzoeken we samen met Fruitport West-Brabant en zlto.
- 2020: presentatie Kanskaart Bijenlandschap West Brabant met minisymposium over bijen. In samenwerking met WENR en Brabants Landschap. We willen zoveel mogelijk Bijvriendelijk Beheer opgenomen krijgen in nieuwe gezamenlijke bermen, het maaibestek van 12 gemeenten en het waterschap.

Bijeneducatie

Initiatiefhouder: Natuurpodium Brabantse Wal

Doel

Kinderen van 4 tot en met 14 jaar de bijen leren kennen. Door lessen, workshops, projecten en tentoonstellingen kunnen kinderen bij ons leren, ontdekken en beleven. Doordat kinderen de bijen leren kennen willen we bereiken dat ze de bijen meer gaan waarderen en er beter voor gaan zorgen. In ons educatief programma leggen we verbinding tussen natuur, mens en bedrijf (people, planet, profit). Zo groeit de bewustwording en kennis niet alleen in het “groene domein”, het concept duurzaamheid wordt ook concreter. Kinderen worden zich bewust van dilemma’s, keuzes en de gevolgen van hun keuzes en gedrag voor de bijen (en hun habitat). We bieden met ons educatief programma ook een platform aan de overheid en ondernemers om hun duurzame agenda uit te leggen en te tonen welke inspanningen zij leveren om de bijen en habitat te beschermen.

Partners

Onderwijs (BO en VO), lokale (semi-)overheden, bedrijven en verenigingen.

Status/stand van zaken

Aan ons onderwijsprogramma Natuur & Duurzaamheid op de Brabantse Wal nemen jaarlijks minimaal 6.000 leerlingen deel. Vanaf onze start in 2015 hebben ongeveer 20.000 leerlingen deelgenomen aan activiteiten uit ons onderwijsprogramma. In ons bezoekerscentrum komen jaarlijks duizenden bezoekers, ook omdat er op de locatie een goede horeca en slaapgelegenheid is (Stayokay) en een avontuurlijke bosattractie (Klimbos). Het thema Bijen (& Voedsel) is vast onderdeel van ons projectenportfolio en willen we ook in het bezoekerscentrum en onderwijsprogramma integreren.

Duur/looptijd

Doorlopend

Mijlpalen

- Jaarlijkse zaaidag in maart-april in samenwerking met Brabants Landschap en onderwijs.
- 12 december 2018: ondertekening van de Bijenconvenant West Brabant en de Nationale Bijenstrategie.
- 2018-2019 cursus eetbare natuur (onder andere een gastles van een imker) samen met verschillende gastdocenten en Jong Leren Eten.

Plaatsing bijenkasten voor natuurontwikkeling

Initiatiefhouder: SIGHT Landscaping b.v.

Doel

Sight Landscaping stelt bijenkasten beschikbaar in samenwerking met de lokale imkervereniging. Hiermee willen zij laten zien hoe belangrijk het is om de natuurontwikkeling een handje te helpen. Beide partijen beheren de kasten.

Partners

Imkerverenigingen, gemeente Nijkerk, gemeente Leusden en Landal Greenparks

Status

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2018 – doorlopend

Mijlpalen

- 2018 Plaatsing bijenkasten in gemeenten Nijkerk en Leusden
- 2018 Plaatsing bijenkast op vakantiepark Rabbit Hill van Landal Greenparks

Golfbanen en biodiversiteit

Initiatiefhouder: Koninklijke Nederlandse Golf Federatie

Inleiding

Golf en natuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Met meer dan 10.000 hectare aan grondgebied beslaat golf veel (half-)natuurlijk terrein. Alle golfbanen kunnen op eigen manier een bijdrage leveren aan het beschermen en versterken van ecosystemen.

Doel

- Vergroten van de biodiversiteit op golfbanen in de aanwezige half-natuurlijke graslanden. Op golfbanen zijn veel gebieden in de randzones waar maaibeheer wordt gedaan. Het optimaliseren van dit maaibeheer kan een blijvende bijdrage leveren aan het aantal bloeiende kruiden. Hiermee wordt het aanbod voor wilde- en honingbijen, dagvlinders en andere insecten groter.
- Bewustwording creëren over de waarde van kwalitatief natuurlijk landschap voor golfsport.

- Golfbanen laten deelnemen aan duurzaamheids certificering Committed to Green/GEO. De grootste van de drie thema's voor dit certificaat is natuurontwikkeling op de golfbaan.
Een concreet plan voor vergroting van de biodiversiteit is onderdeel van de certificering.
- Het doel van dit project is dat in 2020 100 van de in totaal ongeveer 200 golfbanen gecertificeerd is. In een factsheet biodiversiteit zal specifiek aandacht gevraagd worden voor de ontwikkeling en het beheer van habitat voor wilde bijen en vlinders en de communicatie hierover naar golfers en bezoekers.

Partners

Golfalliantie (Koninklijke Nederlandse Golf Federatie, Nederlandse Vereniging van Golfaccommodaties, Nederlandse Greenkeepers Associatie), De Vlinderstichting (kennispartner, validatie rapportage), NLadviseurs en Buiting Advies (kennispartners en praktijkondersteuning)

Stand van zaken

De al bestaande samenwerking met de Vlinderstichting wordt verder ontwikkeld. Factsheet over de biodiversiteit op golfbanen publiceren we in september 2018. Bij bijna alle seminars, workshops, symposia en vooral bij individuele golfbaan adviesbezoeken besteden we aandacht aan ontwikkeling van biodiversiteit als habitat voor wilde bijen.

Duur/looptijd

2011-2020 / doorlopend

Mijlpalen

2018: format voor rapportage waarmee de voortgang kan worden aangetoond van wilde bijen en golfbanen en een nadere uitwerking van de factsheet biodiversiteit.

Aantal deelnemende banen in het traject naar certificering:

2018 – 85 gecertificeerd

2019 – 95 gecertificeerd

2020 – 100 gecertificeerd

Bijdragen aan een weerbare wereld; Swiss Re partner voor voedselzekerheid

Initiatiefhouder: Swiss Re Corporate Solutions

Doel

Swiss Re Corporate Solutions (SRCS) neemt haar maatschappelijke verantwoordelijkheid serieus. Daarom wil zij actief uitdragen aan klanten en stakeholders hoe belangrijk biodiversiteit is. SRCS vindt het belangrijk om de Nationale Bijenstrategie met concrete initiatieven te ondersteunen om de voedselzekerheid te stimuleren.

Het doel is het vergroten van het voedselaanbod voor bijen. We willen dit doen door onze klanten in de bouwsector, agrarische sector en voedingsmiddelenindustrie te stimuleren om over het probleem na te denken en actie te ondernemen. SR wil zelf bijdragen door deze klanten op maat gemaakt advies te geven over hoe zij locaties (infrastructuurprojecten en landbouwgronden- ruimtelijke ontwikkeling van bermen en akkerranden) bijvriendelijk kunnen inrichten. Ook is het mogelijk dat zij bijdragen aan de uitvoering.

Partners

Naturalis, Universiteit van Wageningen, agrarische sector, bouwbedrijven en bedrijven in de voedselindustrie

Status

Lopend initiatief

Looptijd

2018 - 2022

Mijlpalen

- 2018: opleveren van een internationale publicatie van het Swiss Re Institute waarin aandacht wordt gevraagd voor de gevolgen van beschadiging aan de biodiversiteit en bijen
- 2018 - 2022: geven van een op maat gemaakt advies voor verzekeren in samenwerking met partners voor twee projecten per jaar
- 2018 - 2022: het jaarlijks verdelen van meer dan 250 zaadzakjes aan relaties

Bijenlandschap Lansingerland

Initiatiefhouder: gemeente Lansingerland

Doel

Aansluiten op het al ontwikkelde Groene Cirkels Bijenlandschap van omgeving Leiden en Zoetermeer. Dit willen we doortrekken richting de gemeente Rotterdam. Het thema Bijenlandschap willen we gebruiken om lokale partners en inwoners te activeren om een bijdrage te leveren aan een betere leefomgeving voor onze bestuivers. Het Bijenlandschap is een regionaal ecologisch netwerk van leefgebieden en corridors met bloeiende planten en nestelgelegenheid. Dit landschap draagt bij aan het behoud en de verspreiding van een diversiteit aan bijen en andere bestuivende insecten.

Partners

Al betrokken: Wageningen Universiteit

(Mogelijke) partners: Groene Cirkels, gemeente Pijnacker-Nootdorp, gemeente Zuidplas, gemeente Rotterdam, gemeente Delftland, Lansingerland Duurzaam, Koppert, Rotterdam/The Hague Airport, lokale scholen, ondernemers en bewoners

Status

lopend initiatief

Stand van zaken

We hebben Wageningen Environmental Research de opdracht gegeven om uit te zoeken hoe de huidige gemeentelijke groene infrastructuur aansluit op het bestaande regionale ecologische netwerk. En welke bijdrage we op dit moment daar aan leveren. Zij geven een advies over hoe we de verbinding in de gemeente kunnen versterken en welke kansen er zijn met omliggende gebieden. Met de resultaten van het onderzoek gaan wij kijken hoe we deze kansen en maatregelen kunnen gebruiken door mee te liften op onze beheerprojecten en geplande ontwikkelingen.

Duur/looptijd

juni 2018 – doorlopend

Mijlpalen

- September 2018 aansluiten bij Nationale Bijenstrategie
- Oktober 2018 opleveren onderzoek en advies Wageningen
- Eind 2018 planning / routekaart voor 2019 waarbij we kunnen meeliften op groot onderhoud
- Lente 2019 officiële opening van concrete bijenroute en B&B met lokale partners en scholen

Tuin van de Toekomst Lansingerland

Initiatiefhouder: gemeente Lansingerland

Doel

Door het actief betrekken van onze inwoners en lokale ondernemers bij het vergroenen van particuliere tuinen maken we samen een klimaatbestendige, aantrekkelijke en biodiverse gemeente.

Partners

2 waterschappen (Delftland en Schieland en de Krimpenerwaard), KNNV, Lansingerland Duurzaam, lokale hoveniers en scholen

Status

Lopend initiatief

Stand van zaken

De Tuin van de Toekomst is een publiekscampagne waarmee we de bewoners van onze gemeente activeren om bij te dragen aan een groenere en meer klimaatbestendige ruimte door het vergroenen van hun tuinen. We organiseren en ontwikkelen verschillende acties en communicatie-materiaal rond dit thema. We geven voorlichting over de voordelen van een groene tuin voor de biodiversiteit, het klimaat en de kwaliteit van de leefomgeving. We zoeken actief de samenwerking op met lokale partners die ook graag bijdragen aan een groenere gemeente.

Duur/looptijd

jan 2018 – doorlopend voor 4 jaar

Mijlpalen

- November 2017 uitdeelactie Bloembollen
- 6 en 7 april 2018 deelname Woonevent
- 1 mei 2018 uitreiking gratis tuinontwerp
- Oktober 2018 organisatie congres voor lokale hoveniers
- Najaar 2018 subsidieprogramma openstellen met de waterschappen
- Tweede helft 2018 opstellen lesprogramma met scholen

Bloemenzaad actie

Initiatiefhouder: Imkers Nederland

Doel

Het beschikbaar stellen van bloemenzaad door Imkers Nederland om de biodiversiteit en het voedselaanbod voor bijen in Nederland te verbeteren. Imkers Nederland geeft jaarlijks gratis aan alle aangesloten verenigingen 5 kilogram bijenmengsel. Het zaad geven wij om stukken braakliggende grond in openbare ruimten of een terrein bij de eigen bijenstal in te zaaien.

Partners

Imkers Nederland, alle lokale afdelingen Imkers Nederland verspreid over een groot deel van Nederland, lokale overheden.

Status

Lopend initiatief bijenlandschap West en Noord-Brabant

Duur/looptijd
2016 en verder

Mijlpalen

- In 2017 is voor het eerst 5 kilogram zaad gratis aan de verenigingen gegeven. In 2018 is ongeveer 700 kilogram zaad verspreid. De 30 afdelingen van Imkers Nederland hebben elk 5 kilogram ontvangen. De rest van het zaad is tegen kostprijs verstrekt. Omdat de actie succes heeft verwachten we dat deze kostenpost op de begroting voor de komende jaren door de algemene ledenvergadering wordt goedgekeurd.
- Naast de honingbijen worden deze velden volop bezocht door vlinders en hommels en later ook door zaadeters.
- In 2016 en 2017 is in Gendringen als aanvulling een plukbos aangeplant van ruim 1 hectare door de scouting. Daarmee is er structureel een beter aanbod van voedselplanten voor insecten gemaakt. De imkervereniging Etten heeft daar een bijenstal gemaakt. De scouting vereniging hoopt via Imkers Nederland hun initiatief over een groter gebied te verspreiden.

Insectenreservaat Drijflanen

Initiatiefhouder: gemeente Tilburg

Doel

Het inrichten en beheren van het gebied Drijflanen als insectenreservaat. Dit is een gebied van ongeveer 30 hectare en is de optimale habitat voor kwetsbare insectensoorten zoals wilde bijen. Drijflanen is een natuur- en wandelgebied ingesloten tussen de woonwijken Wandelbos en Reeshof met een hoge potentie voor (bestuivende) insecten.

Partners

Groenbeheerder Weijtmans b.v., KNNV-afdeling Tilburg, IVN-afdeling Tilburg

Status

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2018 - 2020 / doorlopend

Mijlpalen

- 2018: inventarisatie bestaande aantal wilde bijen
- 2019: organisatie landelijke bijeenkomst Nationale Bijenstrategie
- Komende jaren zullen er nog mijlpalen komen op het gebied van monitoring, inrichting, beheer en communicatie. De planning hiervan is nog niet bekend.

Honey Highway

Initiatiefhouder: Deborah Post

Doel

Behouden en uitbreiden van inheemse wilde bijen en sterke Nederlandse honingbijen.

Honey Highway is een initiatief waarbij de bermen van rijkswegen, provinciale wegen, spoorrails en waterdijken ingezaaid worden. Deze worden ingezaaid met meerjarig streekeigen wilde Honey Highway bloemenzaden die zijn afgestemd op de grondsoort en de omstandigheden. Deze worden zo onderhouden dat er een natuurlijk evenwicht ontstaat. Belangrijk hierbij is dat wilde en honingbijen voldoende voedsel zoals nectar en stuifmeel (biodiversiteit) kunnen halen over een zo lang mogelijke periode. Zo kunnen zij zo goed mogelijk overwinteren.

Ook communiceert Honey Highway over hoe haar partners hun duurzaamheidsagenda invullen en informeert de mensen in dorpen en steden dat de wilde bloemen voor de bijen zijn. Honey Highway betreft bij het inzaaien van iedere berm of dijk basisschoolkinderen, MBO-scholieren en HBO-studenten. Omwonenden krijgen zakjes bloemenzaad voor thuis in de tuin. Er worden indicatie-bordjes, bijenhôtels en/of een natuurbouwkast geplaatst waarbij een natuurlijke imker voor bijengezondheid wordt gevonden in de omgeving. Honey Highway is een totaal concept en een burgerinitiatief.

Partners

Rijkswaterstaat, ProRail, provincies, dijkgraven en (vastgoed)ondernemers

Status/stand van zaken

Groeiend

Duur/looptijd

2016 - doorlopend

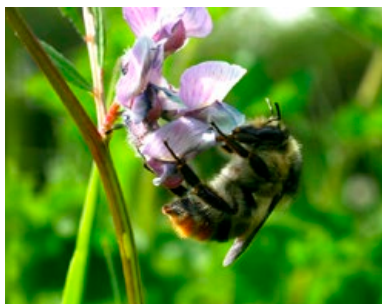
Mijlpalen

- Begonnen met rijkswegen, spoorrails, provinciale bermen en dijken. Nu ook gestart met een 2^e deel: ondernemers, boeren en projectontwikkelaars. Hier zijn de eerste successen al gemaakt. In 2016 en 2017 is 40 kilometer van 4 meter breed ingezaaid en in de eerste maanden van 2018 dezelfde hoeveelheid.
- Eerste maanden van 2018 - 40 kilometer Honey Highway projecten:
 - N32 Leeuwarden (1 ha)
 - dijken Delfland (2 ha)
 - Aalsmeer VBA Zuid samen met Schiphol Leefomgeving (2 ha)
 - World Horti Center in Naaldwijk (1/2 ha)
 - perceel op industrieterrein Harnasch Polder (naast PostNL) (1 ha)
 - begraafplaats Pijnacker (1/4 ha)
 - aardappelteler in Brabant (1 ha)
 - A6/A7 knooppunt Joure (8 ha)

- Gerealiseerde succesvolle Honey Highway projecten in 2016 en 2017:
 - A4 van Delft naar Schiedam (3 hectare)
 - spoortrajecten ProRail in Gelderland (5 hectare)
 - dijken Delfland (1 ha)
 - N237 Utrecht (1/3 ha)
 - N15/N218 Maasvlakte Stenen Baakplein (1/2 ha)
 - N14 Mariahoeve Den Haag (1 ha)
 - Maar ook landeigenaren (1 ha) zoals : perceel van biodynamische groentekweker langs N218, Fietspad Oude Zwethzone in Rijswijk, bassin Tomatenkwekerij Looye A4 Burgerveen

Boshommellandschap Geuldal

Initiatiefhouder: Wageningen University & Research (WUR)

Doel

Het initiatief Boshommellandschap Geuldal heeft als doel om de bijengemeenschap effectief en duurzaam te stimuleren met de meest recente inzichten uit bijenonderzoek. Ze gebruikt een gebiedsgerichte benadering. De maatregelen zijn het meest effectief als ze elkaar op landschapsniveau aanvullen. Zo leiden ze tot een verbetering van het leefgebied.

We gebruiken de bijna verdwenen boshommel (*Bombus sylvarum*) als gidsoort ('flagship species'). Deze soort is mooi en makkelijk te herkennen. We verwachten dat het Geuldal met wat aanpassingen al

snel weer geschikt is voor deze soort en voor een aantal andere soorten die het nu moeilijk hebben. De boshommel komt nog steeds voor in aangrenzende gebieden in Duitsland en België. Hij probeert vanuit die gebieden vaker Nederland te her-koloniseren, dit is tot nu toe zonder succes.

De aanpak is om samen met alle betrokken partners in een deelgebied van het Geuldal te kijken waar de kwaliteit van de door hen beheerde terreinen vrij makkelijk verbeterd kan worden. Daarvoor wordt in 2018 een inventarisatie gemaakt van de kwaliteit van de habitats en de bijengemeenschappen die er bij horen. Hiermee zal in overleg met alle betrokkenen een plan gemaakt worden. Daarin staat waar welke habitats het best bijvriendelijker beheerd kunnen worden. Zo komt er een betere verdeling van voldoende voedselaanbod in het gebied.

Het aangepaste beheer zal vanaf 2019 uitgevoerd worden in habitats waar een beheerverandering mogelijk is. De effecten worden vier jaar gemonitord.

Partners

Collectief Natuurrijk Limburg, Ivo Raemakers, gemeente Gulpen-Wittem, gemeente Valkenburg aan de Geul, Natuurmonumenten Zuid-Limburg, Staatsbosbeheer, Stichting Limburgs Landschap, Waterschap Limburg, provincie Limburg.

Status

Nieuw initiatief. In 2018 leggen we de uitgangssituatie vast. Vanaf 2019 gaan we de maatregelen vastleggen.

Duur/looptijd

2018 – 2022, doorlopend

Mijlpalen

Rond december van elk jaar wordt een tussenrapportage over de effecten en bevindingen van het initiatief gemaakt in de vorm van (studenten) rapporten en/of wetenschappelijke papers.

Consumentenactie: Horren “frisse lucht binnen, insecten buiten”

Initiatiefhouder: UNILUX

Doel

We stimuleren het bijvriendelijk maken van de tuin of het balkon via ons dealernetwerk. Consumenten en dealers informeren we over en betrekken we bij de gang van zaken rond bijen en andere bestuivers. Hoe gaat het met de bijen en bestuivers? En wat kunnen burgers doen om bijen en bestuivers te helpen?

Hoe?

- Samen met (meer dan) 1.600 dealers draagkracht creëren om insectenweringsmiddelen te verminderen en de consument meer bloemen te laten zaaien. Deze boodschap wordt uitgedragen met een consumenten actie, de website en winkelaankleding bij de dealers. Er zal niet alleen aandacht uitgaan naar voedselvoorziening voor de bij, maar ook naar nestgelegenheden.
- We zullen onze consumenten uitdagen om mee te doen aan tellingen en monitoring in eigen omgeving.
- We gaan meer groen en nestgelegenheden maken rondom ons eigen kantoor, onze fabriek en op het bedrijventerrein in Boxtel.

Partners

Lokale Werkgeversvereniging, Unilux Dealers, nog verder te bepalen

Status

Definitie - opstart fase

Duur/looptijd

april 2019 – juni 2019

Mijlpalen

- Oktober 2018 plan van aanpak
- December 2018 afstemming aanvullende partners, afspraken, details, uitwerking
- December 2018/april 2019 operationele voorbereiding
- Eind april 2019 start

Gebiedslabel als procestool om te komen tot aantoonbare bij-bevorderende natuur

Initiatiefhouder: NL Greenlabel

Doel

Het meetbaar maken van de duurzaamheid van de inrichting en het beheer van de leefomgeving. Hierbij staat natuurinclusief denken centraal en verbeteren we de biodiversiteit. Door duurzaamheid breed en als geheel aan te vliegen met een praktische methodiek verbinden we juist gemeenten, ontwikkelaars, burgers en andere stakeholders die betrokken zijn bij gebiedsontwikkeling van nieuwe en bestaande gebieden.

Door met het Gebiedslabel als procestool aan de slag te gaan, borg je de gezamenlijke ambitie om bij-bevorderende natuur te ontwikkelen. Dit doen we in de planvorming van visie tot en met realisatie en beheer. De zeven onderliggende indicatoren van het gebiedslabel maken een gehele aanpak mogelijk. Hierbij kan duurzaamheid concreet en meetbaar worden gemaakt en kan je borgen. Door de kwaliteit van de leefomgeving te omschrijven ontstaat er een gemeen-

schappelijke ambitie en een heldere stip aan de horizon als het gaat om duurzaamheid en biodiversiteit. Zo kunnen we op grote schaal ecologie inpassen in de stedelijke omgeving.

Met bijna 200 verschillende partners zijn we een netwerk met veel expertise en kennis op het gebied van de duurzame leefomgeving. Een wetenschappelijke raad valideert de modellen en verschillende onafhankelijke bureaus zijn betrokken als assessoren.

Naast het duurzaamheidspaspoort voor gebieden zijn er paspoorten voor producten en planten als onderdeel van het gebied en is er een NL Tuinlabel voor particulieren. Er zijn veel groene professionals die opgeleid worden als expert van de duurzame groene leefomgeving.

Partners

RVO Duurzaam Door, 3 Green Deals via ministeries van EZ en I&W, Heijmans, RHDHV, TA UW en anderen

Status

Lopend initiatief

We willen nu nadrukkelijk de slag maken om de modellen online te vertalen en aan te kunnen bieden aan een bredere doelgroep. Ook het combineren van bestaande data en andere modellen is iets waarvan we denken dat het grote impact kan hebben op de biodiversiteit in de leefomgeving.

Duur/looptijd

Doorlopend

Mijlpalen

- Verfijnen van de indicatoren biodiversiteit en bodem op gebiedsniveau voor bijen en bestuivers. Welke bijen zijn mogelijk aanwezig in een gebied en welk plantenassortiment hoort daarbij voor voedsel en nestgelegenheden?

Bijenberm Gooiseweg

Initiatiefhouder: provincie Flevoland

Doel

Het stimuleren van verschillende soorten bijen langs een deel van de Gooiseweg. Op dit deel van de weg tussen de Knardijk en de Nijkerkerweg zijn bij de baanverdubbeling verschillende maatregelen genomen om de bijenstand te vergroten. Het totale traject is 10 kilometer. De bijenvoorzieningen zijn hierover verspreid aangelegd, voor een deel in de middenberm en een deel in de zijbermen. De midden- en zijbermen zijn ongeveer 10 meter breed.

Het project is een proeflocatie voor een mogelijke verdere toepassing van dit beheer. Er zijn ook zandige plekken en ruigere plantengroei gemaakt als nestgelegenheden voor de zand- en overige bijen. Het stimuleren van langere bloei van de plantengroei zorgt voor voldoende voedsel.

Partners

Geen

Status

lopend initiatief

Duur/looptijd

2013 – eind 2018.

Eind 2018 is er een evaluatie, hierna waarschijnlijk doorlopend

Mijlpalen

- Eind 2018 Evaluatie op basis van monitoring en mogelijk verkenning van uitbreidingsmogelijkheden
- 2021 Nieuwe evaluatie

De maand van ‘Bijen in je tuin’

Een van de vier jaarlijkse campagnes “Vlinders, vogels en water in je tuin”

Initiatiefhouder: Tuinbranche Nederland

Doel

Alle particuliere tuinen in Nederland worden zo ingericht dat ze biodivers en watervriendelijk –dus gezond- zijn voor mens en dier en passen bij het publieke groen. Wij verleiden tuinbezitters om hun tuin bijvriendelijk in te richten door ze te interesseren, informeren en enthousiasmeren voor bijen op hun balkon of in de tuin. Tuincentra in Nederland worden jaarlijks 50 miljoen keer bezocht door mensen die geïnteresseerd zijn in tuinen. Daarmee is het tuincentrum de plek om hen in aanraking met de bij te laten komen. Het stimuleren van de biodiversiteit in particuliere tuinen sluit goed aan bij het eerste kernthema van de Bijenstrategie.

Partners

De leden van Tuinbranche Nederland zoals Intratuin en Groenrijk, kwekers zoals Griffioen, de belangrijke partner (autoriteit) De Nederlandse Bijenhoudersvereniging (NBV)

Status

Lopend initiatief

Duur/looptijd

April 2015 – doorlopend

Mijlpalen

- Jaarlijks organiseren van de maand van ‘Bijen in je tuin’ (volgende is juli 2019). De pers informeren wij hierover en tuincentra stimuleren we om deel te nemen.
- Jaarlijks leggen we trendtuinen aan die biodivers, watervriendelijk en hiermee duidelijk bijvriendelijk zijn. Deze worden in de pers opgenomen en de tuinbezitter komt zo in aanraking met een biodiverse tuin. In 2017 had dit een bereik van 15 miljoen mensen. Trendtuinen 2019 zijn 25 september 2018 gepresenteerd aan de pers.
- 2019: het opleiden van bijen- en vlinderambassadeurs in tuincentra. Deze opleiding geven wij voor het eerst in 2019.
- In de maand van ‘bijen in je tuin’ in juli 2019 zijn ook de open imkerijdagen. Hier worden de bezoekers van tuincentra over geïnformeerd.

Kwaliteitsimpuls Brabantse bermen

Initiatiefhouder: FLORON

Doel

Bermen spelen een grote rol in het behoud van de biodiversiteit in Nederland. Ze zorgen voor een groene dooradering in het landschap en verbinden zo geïsoleerde natuurgebieden. Bloemrijke bermen zorgen voor voedsel en nestgelegenheid voor veel insecten, zoals vlinders, hommels en bijen. Maar het zijn zelf ook belangrijke leefgebieden geworden voor planten- en diersoorten omdat veel kruidenrijke graslanden verloren zijn gegaan.

Met ecologisch bermbeheer wil FLORON de kwaliteit van Brabantse bermen verhogen zodat ze een hogere diversiteit aan planten- en diersoorten kunnen waarborgen. Ook wordt er in dit project nadrukkelijk gelet op het verbeteren van de habitatkwaliteit voor soorten die nu onder druk staan. Dit zijn bijvoorbeeld de Echte guldenroede, Knolsteenbreek, Bruin blauwtje, Zandhommel, Roodrandzandbij, Paardenbloembij, Grote roetbij, Weidebij en Geelstaartklaverzandbij.

Partners

RAVON, de Vlinderstichting, EIS Kenniscentrum Insecten, Bosgroep Zuid Nederland en provincie Noord-Brabant

Status

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2018 – 2020

Mijlpalen

- 2018-2019 in kaart brengen van bemparels, dit zijn bermen die voor kwetsbare soorten belangrijk zijn
- 2019-2020 invoeren van ecologisch bermbeheer in Brabantse bermen

Initiatieven met een update

Groene Cirkel Bijenlandschap

Initiatiefhouder: Provincie Zuid-Holland

Doel

Het terugdringen van de achteruitgang van de wilde bij en het terugdringen van de wintersterfte van de honingbij tot onder de 10%. Dit doel wordt bereikt door:

- het creëren van een sociaal netwerk op basis van gedeelde inspiratie en ambitie;
- het creëren van een ecologisch netwerk ("bijenlandschap") door het sociale netwerk;
- bewustwording en het bieden van handelingsperspectief;
- kennisontwikkeling, monitoring en evaluatie.
- Het kerngebied wordt gevormd door het grondgebied van Leiden, Leiderdorp, Zoeterwoude, Alphen aan den Rijn en Zoetermeer.

Partners

Leiden, Leiderdorp, Alphen a/d Rijn, Zoeterwoude, Zoetermeer, Naturalis, Stichting EIS, Wageningen Environmental Research, De Vlinderstichting, De Groene Klaver, Hoogheemraadschap van Delfland, Rijkswaterstaat, Heineken, Bedrijventerrein Grote Polder, Akzo Nobel, Archeon, Stichting Zuid-Hollands Landschap, Staatsbosbeheer, imkers, burgers, Fonds 1818, Dunea, Landschapstafel Duin- en Bollenstreek, gemeente Nieuwkoop, Wellantcollege, De Groene Stad, BIZ Grote Polder, NL Greenlabel.

Status

Lopend initiatief

Duur/looptijd

april 2016 – 2030

Mijlpalen

Programmatische aanpak Groene Cirkel Bijenlandschap (dec. 2017, elk jaar update), goedgekeurd beheersplan en prestatierapport Verified Conservation Area (dec. 2017 resp. elk jaar), uitgevoerde projecten (doorlopend), monitoring bijenstand (elke twee jaar). Concreet resulteert dit in o.a. Bed&Breakfast-gebieden, verbindend landschap, bijen- en vlinderidylles, adviezen helpdesk bijenvriendelijke inrichting, voorbeeldenbrochure bijenvriendelijk beheer, alternatieven voor bestrijdingsmiddelen, kennisdeling in bijeenkomsten.

Resultaten mijlpalen 2018

- Analyse kaart bijenlandschap: zicht op zwakke schakels netwerk en kansen om deze te versterken;
- Flyer en brochure over kosten en baten van bijvriendelijk beheer; flyer over natuurlijk tuinieren;
- Grote jaarlijkse bijeenkomst met ondertekening van de visie door 7 nieuwe partners

Nieuwe mijlpalen

- Uitbreiding huidige Groene Cirkel Bijenlandschap naar Holland-Rijnland en Duin Horst en Weide; nieuwe Groene Cirkels Bijenlandschap in heel Zuid-Holland

Nederland Zoemt

Initiatiefhouders: Stichting Natuur & Milieu en IVN

Doel

Structureel verbeteren van het voedselaanbod en de nestgelegenheid voor wilde bijen in Nederland ten behoeve van verbetering van de biodiversiteit. De focus ligt op educatie (bijv. lespakketten voor hoveniersopleidingen t.b.v. verbetering van het terreinbeheer), alsmede bewustwording (bijv. door consumentenacties), en het stimuleren van het geschikter maken van terreinen voor wilde bijen (bijv. met gemeenten).

Partners

LandschappenNL, Naturalis, Wellantcollege, GDO, Groene Cirkels en RWS, Lidl, Hero, Intratuin, NBV, Bijenhotelkopen, JUB, Natudis/ Natuurwinkel, Odin, Willem&Drees, Wildlife Filmfestival Rotterdam Waarneming.nl, Cruydhoeck.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief vanaf 2017

Stand van zaken 2018

Onderdeel Wellantcollege

- Er zijn lesmodules voor het nieuwe vak “bijvriendelijk beheer” opgeleverd.
- De docenten zijn allemaal getraind.
- Dit schooljaar krijgen de leerlingen voor het eerst het nieuwe vak bijvriendelijk beheer’.
- Er is een cursus gegeven voor groene professionals.
- De andere groenopleidingen in Nederland hebben het vak ‘bijvriendelijk beheer’ overgenomen en gaan het ook geven op hun opleidingen.

Gemeenten

- Voor de gemeenten in Nederland heeft Naturalis een regiospecifiek beheerplan gemaakt op basis van de wilde bijen soorten die er nu voorkomen en de soorten die er bij kunnen komen bij bijvriendelijk(er) beheer.
- er zijn inmiddels 39 gemeenten die erkend zijn tot bijvriendelijke gemeente en die veel doen voor wilde bijen.
- In het najaar is de verkiezing van bijvriendelijkste gemeente van Nederland.
- In het voorjaar is er een serie Zoemshops georganiseerd speciaal voor gemeenten. Komend najaar volgen er nog een aantal Zoemshops, verspreid over Nederland.
- Er start op dit moment een cursus speciaal voor gemeentebesturen. In de cursus leren ze hoe ze het groen op een bijvriendelijke manier beheren. Hoe werkt groenonderhoud in de praktijk. Waarop ze moeten letten bij de aanleg en het onderhoud. Hoe ze draagvlak kunnen krijgen voor bijvriendelijk beheer, hoe ze burgers en vrijwilligers kunnen betrekken, en hoe ze het kunnen borgen in de uitvoering.

Burgers

- Publieksacties met Lidl, Intratuin en Hero.
- De hele zomer heeft in 11 natuurmusea Nederland Zoemt - een wilde bijen expositie, gestaan.
- Naturalis heeft prachtige lesmodules gemaakt voor basisscholen en middelbare scholen. Er zijn voor drie niveaus van onderwijs elk drie lesmodules gemaakt plus een handleiding voor de leraar en een presentatie over het lesmateriaal. Alles is te downloaden van de website van Nederland Zoemt.
- Op 21 en 22 april 2018 de eerste Nationale Bijentelling georganiseerd. De resultaten worden meegenomen in wetenschappelijk onderzoek naar de bij. We willen deze Bijentelling jaarlijks herhalen zodat de resultaten vergeleken kunnen worden en de onderzoekers een beeld krijgen over welke bijensoorten waar in Nederland voorkomen. De eerste Nationale Bijentelling was een enorm succes. Er is door 4.369 mensen

geteld en er zijn in totaal 44.701 bijen geteld; veel meer dan de verwachting was. Daarnaast was er ontzettend veel media-aandacht op TV, radio, in kranten, online en op twitter (trending topic).

Duur/looptijd:

2017 - 2020 (3 jaar)

Mijlpalen

- December 2017: uitreiking van de prijs voor de meest bijenrijke gemeente, wordt jaarlijks herhaald.
- 21 en 22 april 2018: Bijenteldag, wordt jaarlijks herhaald
- Vanaf maart t/m oktober diverse consumentenacties via retailpartners, zoals Intratuin, Dille & Kamille en andere

Behaalde mijlpalen in 2018

- Verkiezing bijvriendelijkste gemeente van Nederland
- Nationale Bijentelling 2018

Meerjarenprogramma Bijenimpuls voor Brabant

Initiatiefhouder: Provincie Noord Brabant

Doel

Het doel van het Meerjarenprogramma (MJP) is het leefgebied van de bij te verbeteren en kennis te ontwikkelen. Daarmee wordt de economische en ecologische functie van de bij versterkt.

Partners

BME, Brabants Landschap, Brabants Particulier Grondbezit, Brabantse Waterschappen, HAS Den Bosch, Nederlandse Bijenvereniging, Provincie Noord-Brabant, St. Food4Bees, Vlinderstichting en ZLTO.

Status/stand van zaken

Een brede coalitie van partijen die het Meerjarenprogramma hebben onderschreven, neemt de uitvoering ervan voor rekening. Een werkgroep, samengesteld uit deze partners, zal de voortgang bewaken en de jaarlijkse prestaties monitoren. Accent voor waterschappen in dit programma ligt op pijler 1 (terugdringen gewasbeschermingsmiddelen- via lopend programma 'Schoon Water voor Brabant') en pijler 3 (voedselaanbod en biodiversiteit).

Stand van zaken 2018

Het MJP is met 4 jaar verlengd en voor de uitvoering is opnieuw € 750.000 beschikbaar gesteld. Wel is er een nieuwe focus aangebracht voor de besteding van de middelen. Hierbij gaat het om de volledige omschakeling van gemeenten naar ecologisch wegbermbeheer buiten de bebouwde kom en duurzame veranderingen in de bedrijfsvoering van agrariërs die ten goede komen aan het leefgebied van wilde bijen.

Duur/looptijd

Update 2018: project is verlengd met 4 jaar

2015 - 2022

Mijlpalen

- Met de uitvoering van het Meerjarenprogramma Bijenimpuls voor Brabant is een provinciale investering gemoeid van in totaal €750.000.
- 2018: De gesubsidieerde projecten zijn afgerond.

Coalition of the Willing on Pollinators

Initiatiefhouder: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Doel

Coalition of the willing tot een internationaal lerend netwerk maken met – landelijke – bestuiversstrategieën als resultaat door van elkaar te leren en kennis delen. Nederland is initiatiefnemer en geeft in de opstartfase de ondersteuning voor het netwerk vorm.

Update partners 2018

België, Bosnië-Herzegovina, Colombia, Denemarken, Dominicaanse Republiek, Duitsland, Estland, Ethiopië, Europese Unie, Finland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg, Mexico, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Peru, Slovenië, Slowakije, Spanje, Uruguay, het Verenigd Koninkrijk en Zweden.

Externe ondersteuning: ORG-ID

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

Opstartfase januari 2018 t/m functionerend netwerk juni 2019 (1,5 jaar)

Behaalde mijlpalen in 2018

- Maart 2018, Medellín; contouren samenwerkingsvorm, hoofdlijnen communicatie outreach, ondertekenen meer landen.
- November 2018, CBD CoP14; drie nieuwe partijen sluiten aan, ondersteunende functie bureau vaststellen, verder verbreden en vieren.

Mijlpalen in 2019 e.v.

- 29 April - 4 May 2019, Parijs; volgende meeting van de CoW tijdens bijeenkomst IPBES.
- Voor meer informatie over mogelijke onderwerpen voor de komende jaren, zie <https://promotepollinators.org/2018/12/05/a-brief-outlook/>.

Bollen voor bijen

Initiatiefhouder: Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB)

Doel

Het aanbieden van jaarrond gevarieerd voedsel in steden in buitengebieden door het stimuleren van planten van bijvriendelijke bloembollenmengsels in tuinen en in openbaar groen.

Partners

De KAVB met haar leden die actief zijn op het gebied van de handel in bloembollen; initiatieven met verschillende maatschappelijke organisaties.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2012 - 2030

Mijlpalen

- 2012 Lancering eerste bijvriendelijke bloembollenmengsel door bloembollenbedrijf JUB Holland in samenwerking met de Nederlandse BijenhoudersVereniging
- 2015 Beplanting van Parkbos de Haar door de KAVB en Vereniging Natuurmonumenten
- 2017 Planten van een bijenlint in Almere onder de hoogspanningslijnen van TenneT door de KAVB en de gemeente Almere
- 2018 e.v. Jaarlijkse plantactie van de KAVB en een maatschappelijke partner

Behaalde mijlpalen in 2018

Lancering van de visie Vitale Teelt op een bijeenkomst op woensdag 29 augustus 2018 op Kasteel Keukenhof. De visie kent drie pijlers: Weerbaarheid, Innovatie en Natuurlijk kapitaal. De visie en extra informatie is te vinden op de website www.vitaleteelt.nl.

Faciliteren uitvoering Nationale Bijenstrategie

Initiatiefhouders: Ministerie van LNV

Doel

Na de ondertekening en presentatie van de Nationale Bijenstrategie op 22 januari 2018 gaan de initiatiefhouders en partners (verder) aan de slag met hun initiatieven en acties voor bestuivers om zo het doel te bereiken. De komende jaren tot 2023 worden er, in ieder geval, jaarlijks “Stand van Zaken Nationale Bijenstrategie” bijeenkomsten gehouden om de voortgang te bespreken en ervaringen uit te wisselen. Het gaat om alle aangedragen initiatieven, de resultaten van het bestuiversonderzoek, de vorderingen op het internationale vlak en het GLB in relatie tot bestuivers.

Partners

Alle huidige en in de toekomst mogelijk ook nieuwe partners van de Nationale Bijenstrategie.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2017 - 2030

Mijlpalen

- Kennis genereren via bijvoorbeeld de Kennisimpuls Bestuivers.
- Mobiliseren van partijen en aandacht voor bestuivers genereren (inclusief andere overheden).
- Faciliteren (bv. kennis laten ontwikkelen, bijeenkomsten organiseren, overzicht bieden).
- Verbinden (partijen en trajecten bij elkaar brengen; ook richting het Deltaplan Biodiversiteitsherstel dat december 2018 is gepresenteerd).
- Duidelijkheid geven en verwachtingen managen (wat doen we wel/niet).
- Inzet op het internationale ‘toneel’, binnen de EU en mondiaal.

Behaalde mijlpalen in 2018

- Bijeenkomst op 20 september 2018: Nationale Bijenstrategie in de Praktijk; de Betuwe fruitig onderweg naar een bijvriendelijk 2030. Georganiseerd door partners van de strategie.
- 26 nieuwe partners zijn aangesloten bij de Nationale Bijenstrategie.

Initiatieven

Wilde bijen en bestuiving bij Landal GreenParks

Initiatiefhouder: Landal GreenParks

Doel

Bevorderen en faciliteren van bijen en andere bestuivers op parken van Landal GreenParks. Waarbij gasten van Landal worden geïnformeerd over en betrokken bij de gang van zaken rondom bijen en andere bestuivers. Hoe gaat het met de bijen/bestuivers? En wat kunnen burgers doen om bijen en bestuivers te bevorderen en faciliteren?

Dit kunnen we doen door:

- Aanplant van bijenplanten in een selectie van LGP.
- Monitoren van bijen en bestuiving op LGP locaties.
- LGP bezoekers betrekken bij onderzoek en monitoring.
- LGP bezoekers informeren over bijen en andere bestuivers en hun rol in natuur en landbouw en wat ze thuis zelf kunnen doen voor de bijen.

Partners

Naturalis

Status/stand van zaken

Definitie - opstart fase

Duur/looptijd

2018 – tbd

Mijlpalen

- Oktober 2017 – plan van aanpak.
- November 2017– afstemming, afspraken, details, uitwerking.
- December 2017/april 2018 – operationele voorbereiding.
- Eind april 2018 – start.

Wilde Bijenlinie (onderdeel van Nederland Zoemt)

Initiatiefhouder: LandschappenNL

Doel

Het versterken en structureel vergroten van het nest- en voedselnetwerk voor de wilde bij, door het verbinden van bestaande en creëren van (nieuwe) wilde bijenplekken. Daarbij het vergroten van het besef dat de wilde bij onmisbaar is voor het Nederlandse ecosysteem.

Partners

Natuur en Milieu, Naturalis en IVN in de samenwerking Nederland Zoemt. Onderdeel LandschappenNL is in samenwerking met De Vlinderstichting, NEV, De Natuur- en Milieufederaties en Bijenstichting. Overall partner is de Nationale Postcode Loterij.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2017-2019

Mijlpalen

Opleveren initiatievenkaart Wilde Bijenlinie, opzetten organiseren Bijenwerkdag 9/10 maart 2018 i.s.m. NLDdoet, aanleggen van 300 wilde bijenplekken i.s.m. lokale en provinciale overheden, bewoners en maatschappelijke partners, mede-ontwikkelen en uitvoeren programma bijvriendelijk beheer gemeenten, ontwikkelen cursus voor vrijwilligers bijvriendelijk beheer wilde bijenplek en monitoring, ondersteunen Citizen science i.s.m. Naturalis, middels alle activiteiten bijdragen aan bewustwording van belang van de wilde bij.

Bijenoases, voedsel voor bijen, hommels en vlinders

Initiatiefhouder: Bee Foundation

Doel

- Het creëren van verwondering, bewustzijn en kennis over de samenhang van de bijen met ons door: 250 Bee Events met educatie over (wilde) bijen, voedselrijke vegetaties en relatie landbouw-natuur gericht op bieden handelingsperspectief
- Het realiseren van bijenoases en verbindingroutes voor bijen, hommels en vlinders met
- schoon, gevarieerd voedsel van het voorjaar tot het najaar
- Aanleg minimaal 1000 ha bijenoase met meerjarig inheemse kruiden, struiken en bomen
- Educatie bieden aan 250 biotoopbeheerders m.b.t. bijenvriendelijk beheer.

Partners

Radboud UMC, Stoomtram Hoorn Medemblik, The Pollinators, De Bijenkorf e.a.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2014-2025

Mijlpalen

- Educatie: Symposium Bijen, Bermen en Biodiversiteit, Bij-bewust Betuwe, 500 leerlingen lager- en basisonderwijs.
- Aanleg bijenoases: Arnhem (2), Houten, Stoomtram Hoorn Medemblik, Radboud UMC, The Pollinators-wDe Bijenkorf.

Bedrijventerreinen voor wilde bijen

Initiatiefhouder: Naturalis Biodiversity Center

Doel

Verbeteren habitat voor en kennis van wilde bijen op bedrijventerreinen

Dit doen we door:

- **Inventarisatie behoefte en mogelijkheden bijvriendelijk beheer** bij bedrijventerreinen. ParkTrust is beheerder van tientallen terreinen en zet BIZ constructies op (Bedrijven Investerings Zones). Gezamenlijk bepalen ondernemers van een bedrijventerrein in een BIZ hoe het gebied beheerd wordt. Dit is inclusief het onderhoud van de buitenruimte.
- **Opzetten pilot voor een paar terreinen** (b.v. rond Dordrecht, Leiden, Gouda). Pilot bestaat uit overleg over behoeften en mogelijkheden, invulling vanuit biodiversiteit (bijen, bestuivers), aanvulling vanuit andere diensten (waterberging, recreatie, etc.), maken van plan op basis van biodiversiteitmodellen, kansen en behoeften van bijen en mensen.

- **Monitoring en evaluatie:** meten van toename/afname in aantallen en diversiteit bijen/bestuivers als gevolg van de maatregelen. Dit zou o.a. kunnen m.b.v. burgerwetenschap waarbij werknemers en burgers bestuivers kunnen monitoren.

Partners

Naturalis Biodiversity Center (Kennispartner); ParkTrust (beheerder van bedrijventerreinen), WER (Kennispartner)

Status/stand van zaken

Opstart fase

Duur/looptijd

2018- tbd

Mijlpalen

- Eind 2017: selectie pilotterreinen in Zuid Holland en verkenning subsidiemogelijkheden.
- 2018: uitvoeren pilot voor 1-2 terreinen (beheermaatregelen, voorspellen voorkomen wilde bijen en inventarisatie, mogelijkheden inbedding terrein in omliggende landschap, verkenning mogelijkheden outreach en burgerwetenschap (o.a. in kader van het postcodeloterij project NL Zoemt).
- 2018: uitwerken plan voor grootschalige aanpak bijvriendelijk maken bedrijventerreinen.
- 2018: contracten en subsidieverwerving t.b.v. verdere uitrol.

Op weg naar een Bijvriendelijk Zeeland

Initiatiefhouder: Platform Bijvriendelijk Zeeland

Doel

Gemeenten en burgers informeren en handvatten geven voor het nemen van acties die ten goede komen van de Bijen. Duidelijk maken dat met een kleine inspanning een hoop kan worden bereikt, denk bijv. aan de keuze voor beplanting, het maaibeheer binnen gemeenten en in de tuinen meer planten/bloemen in plaats van siertegels.

Partners

Poldernatuur Zeeland, ZLTO, NBV, Nederlandse Fruitteelt organisatie (NFO), University College Roosevelt (UCR), Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ), Waterschap Scheldestromen en Velt.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2017 – 2021

Mijlpalen

2017

- Opstellen en opleveren 'Visie vanuit Platform Bijvriendelijk Zeeland'.
- Opstellen van Notitie Bedreigingen, kansen en maatregelen voor bijen in Zeeland'.
- Zéér geslaagd provinciaal Bijensymposium, op 12 mei 2017, georganiseerd met ruim 120 geïnteresseerde aanwezigen met:
 - Aanbieden van de Visie aan de Provinciale Commissie Groen en Ruimte (PCGR) op 22 juni 2017 op het provinciehuis (Abdij) in Middelburg.
 - Rinus van 't Westeinde (Voorzitter Poldernatuur Zeeland) biedt de Visie aan gedeputeerde Carla Schönknecht (Natuur en Landschap) van provincie Zeeland.

- Vanuit enthousiaste ‘startgroep’ komen tot compacte project / stuurgroep die meerdere jaren kan functioneren, mede vanwege zeer beperkte budgetruimte.
- 2018
- Opstellen meerjarenplanning, zowel qua visie, maar zeker om te komen tot uitvoeringsgerichte initiatieven ten behoeve van bijen en overige insecten.

Idylle: bloemen voor vlinders, bijen en mensen

Initiatiefhouder: De Vlinderstichting

Doel

Vlinders en bijen hebben bloemen nodig om nectar en stuifmeel te kunnen vinden en daarmee te overleven. Daarom legt De Vlinderstichting idylles aan: bloemrijke plekken voor vlinders, bijen en mensen. Met als doel: meer leefgebied voor bijen en vlinders; meer betrokkenheid van mensen bij bijen en vlinders.

Partners

Veel lokale partners en heel veel vrijwilligers. Daarnaast provincies, gemeenten, fondsen en bedrijven, leveranciers van biologisch inheems zaad en aannemers. Dit initiatief is mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcodeloterij.

Status/stand van zaken

De Vlinderstichting heeft de afgelopen jaren met steun van de Nationale Postcodeloterij mensen geholpen werden met het inrichten en beheren van een idyllische plek met veel inheemse bloemen die vlinders, bijen en mensen aantrekt. Mensen uit de wijk zijn actief betrokken bij de plannen, uitvoering, beheer en monitoring. Naast bewoners kunnen ook afdelingen van IVN of KNNV, imkerverenigingen, tuinenclubs en allerlei anderen actief betrokken zijn. Het programma is zeer succesvol en heeft prachtige resultaten opgeleverd. De Vlinderstichting is door provincies Noord- Brabant en Zuid-Holland en Fonds1818 gevraagd nog 40 idylles aan te leggen in die provincies. We werken hierin onder andere samen met Groene Cirkel Bijenlandschap, de Groene Motor en IVN. Wij stimuleren ook bewoners in andere provincies om hier zelf mee aan de slag te gaan.

Duur/looptijd

Start in 2013, looptijd nog zeker tot 2021

Mijlpalen

- 2017: 60 idylles bereikt.
- 2018 – 2021: jaarlijks 20 nieuwe idylles extra.
- Droom: elke gemeente zijn eigen idylle.

Green Deal Infranaatuur

Initiatiefhouder: De Vlinderstichting

Doel

Vergroten van bewustwording over biodiversiteit in relatie tot de Nederlandse infrastructuur. Het wegnemen van knelpunten om biodiversiteit bij infrastructuur te bevorderen.

Partners

O.a. Waterschappen Vallei en Veluwe, Aa en Maas, Rivierenland en Rijn en IJssel, Hoogheemraadschappen Hollands Noorderkwartier en Rijnland, provincies Noord-Holland en Noord-Brabant, gemeente Tilburg, ProRail, Nederlandse Gasunie, TenneT Holding, Vitens, ENGIE Infra & Mobility, Heijmans, Arcadis, Sweco.

Status/stand van zaken

Op 1 april 2016 hebben bovengenoemde organisaties de Green Deal Infrastuur ondertekend met als doel: vergroten van bewustwording over biodiversiteit in relatie tot de Nederlandse infrastructuur. De organisaties zetten gezamenlijk hun ervaring en kennis in om biodiversiteit in hun eigen werkgebied vanzelfsprekender te maken. Op deze manier kan de infrastructuur een grote betekenis krijgen voor een duurzamere leefomgeving waar mens en natuur beide voordeel van hebben.

Duur/looptijd

2016 - 2019

Mijlpalen

- 2018: flexibiliteit vergroten voor investeringen buiten de kernactiviteiten op het gebied van biodiversiteit buiten.
- 2018-2019: vanzelfsprekend mee koppelen van biodiversiteit in infrastructurele projecten, door onder andere het aanreiken van handvatten voor aanbestedingen, ontwikkelen van businessmodellen en ontwikkelen van keurmerk voor bermbeheer.
- 2019: keurmerk voor bermbeheer implementeren bij infrabeheerders.

Bron: De Vlinderstichting

Mijn berm bloeit!

Initiatiefhouders: FLORON en De Vlinderstichting

Doel

Voor planten en vlinders vormen bermen een belangrijk leefgebied. Veel mensen zijn zich daarvan bewust en zo krijgt FLORON de laatste jaren veel verontrustende signalen over de snelle achteruitgang van karakteristieke planten van schrale bermen. Met het project 'Mijn berm bloeit!' willen FLORON en De Vlinderstichting bereiken dat beheerders en burgers weten hoe het met bermen is gesteld, en wat ze daar eventueel aan kunnen verbeteren. Uiteraard zijn bloeiende bermen ook een belangrijk leefgebied voor andere bestuivende insecten, zoals bijen en zweefvliegen.

Bron: De Vlinderstichting

Partners

Naast FLORON en De Vlinderstichting heel veel vrijwilligers, waaronder veel plantenexperts die de kruidenrijkdom van bermen in kaart brengen en insectenliefhebbers, die doorgeven welke vlinders en bijen zij in de berm zien.

Status/stand van zaken

Start in mei 2017, inmiddels zijn meer dan 1000 bermen in kaart gebracht. Daarbij is aangegeven wat de 'nectarindex' van de berm is.

Duur/looptijd

2017 – 2020

Mijlpalen

- Eind 2017: nectarindex berekend voor > 1000 bermen.
- Eind 2018: nectarindex berekend voor > 2500 bermen.
- Eind 2018: 1000 bermen beoordeeld (goed/matig/slecht) door het grote publiek.

Levende tuin

Initiatiefhouders: NL Greenlabel en VHG

Doel

De initiatiefnemers van De Levende Tuin stimuleren mensen om hun omgeving tot leven te brengen: minder bestrating en meer bloemen, planten en ander groen. Groen is van onschatbare waarde: het geeft inspiratie, plezier en ontspanning, groen zuivert de lucht, is goed voor je gezondheid en helpt ons tegen wateroverlast. Groen verhoogt de kwaliteit van ons leven en verbetert het milieu. Groen levert meer leefgebied op voor bijen, vlinders en andere dieren, een klimaatbestendiger inrichting en meer betrokkenheid van mensen bij een natuurvriendelijke tuin.

Partners

De levende tuin is een initiatief van meerdere organisaties die het Manifest van de levende tuin hebben ondertekend. Dit zijn zowel tuinorganisaties (o.a. Tuinbranche Nederland, Groei&Bloei), hoveniers en adviseurs (o.a. VHG, NL Greenlabel) als natuurorganisaties (o.a. Vogelbescherming, De Vlinderstichting), en heel veel vrijwilligers. Daarnaast provincies, gemeenten, fondsen en bedrijven, leveranciers van biologisch inheems zaad en aannemers.

Status/stand van zaken

De verschillende partners dragen op diverse wijzen bij aan de doelstelling. Concreet voorbeeld: Het concept is omarmd door de tuincentra. Zij hanteren vijf thema's: water, vogels, vlinders, bijen en de eetbare tuin. Rond elk van deze thema's is er jaarlijks een maand lang extra aandacht in het tuincentrum.

Duur/looptijd

Op 7 oktober 2015 is het Manifest De Levende Tuin met de eerste 10 partijen getekend, waaronder ook het toenmalige Ministerie van EZ. Regelmatig zijn er nieuwe partijen die aanhaken en ondertekenen. De Levende Tuin is een beweging. Het zorgt ervoor dat we anders gaan denken over bestrating, waterafvoer, dieren en beplanting. Iedereen kan meedoen. Het zijn kleine dingen die het verschil maken. Alle handelingen samen zorgen voor een grote, echte verandering: een beter evenwicht tussen stad en natuur.

Landelijk Meetnet Vlinders

Initiatiefhouder: De Vlinderstichting

Doel

Het verzamelen van actuele informatie over de veranderingen in de vlinderstand, om voor- en achteruitgang van de vlinderstand in het algemeen en van de verschillende soorten te kunnen volgen. Daarmee kunnen we analyses doen naar de oorzaken van voor- en achteruitgang. De trends geven een goede eerste indicatie hoe het met de insecten in Nederland gaat.

Partners

Netwerk Ecologische Monitoring, Ministerie van LNV, CBS, 1000 vrijwilligers

Status/stand van zaken

Lopend initiatief sinds 1990

Duur/looptijd

Doorlopend

Mijlpalen

Jaarlijks het Jaarverslag 'Vlinders en libellen geteld'; basis voor Balans van de Leefomgeving (PBL), Living Planet Report (WNF), en vele andere publicaties en rapportages.

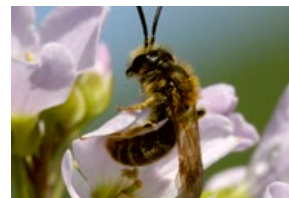
Bron: De Vlinderstichting

Landelijke monitoring bijen en bestuivers

Initiatiefhouders: EIS Kenniscentrum insecten en De Vlinderstichting

Doel

Verdere uitrol van monitoring van bijen door gecombineerde inzet van vrijwilligers en specialisten. Doel is het bepalen van de landelijke en provinciale trend van bijen en de impact van de verschillende beheermaatregelen. Dit willen wij doen door het opzetten van een vrijwilligersnetwerk voor monitoring van goed herkenbare soorten (o.a. hommels) en het uitvoeren van een gerichte monitoring met inzet van specialisten.

Partners

Naturalis, WUR en CBS

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2018 - 2023

Mijlpalen

- 2018: methoden voor landelijke monitoring vastgelegd en opgenomen binnen net Netwerk Ecologische Monitoring.
- 2020: netwerk van vrijwillige monitoring dekkend over Nederland.
- 2023: Eerste ronde landelijke monitoring geheel uitgevoerd, eerste trends beschikbaar.

Bron: De Vlinderstichting

Bijensymposia

Initiatiefhouder: Citaverde College en vanaf 1 januari 2018 een gemeente uit Limburg, roulerend, te beginnen met Venraij en Horst a/d Maas in 2018

Doel

In het belang van bijengezondheid in Limburg een verklaring opstellen en partijen interesseren om het convenant te ondertekenen en daarna uit te voeren. Op het eerste Bijensymposium, oktober 2015, hebben 21 partijen een convenant ondertekend en hiermee de intentie uitgesproken het convenant uit te voeren.

Partners

CITAVERDE College, Imkervereniging Horst ad Maas, Toverland, BTL Nederland, Landschap Horst aan de Maas, Provincie Limburg, Mertens en Kenniscentrum Natuur en Leefomgeving.

Status/stand van zaken

Sinds 2015 een jaarlijks evenement in Limburg en roulerend over de gemeenten.

Duur/looptijd

Continu (1 dag per jaar)

Mijlpalen

Jaarlijks een Bijensymposium.

Bijengezondheid bij Toverland

Initiatiefhouder: Citaverde college en Kenniscentrum Natuur en Leefomgeving (KCNL)

Doel

Hoe versterk ik de biodiversiteit en de aantrekkelijkheid van mijn attractiepark zonder dat de bezoekers last hebben van stekende insecten? Welk bloemenmengsel kan ik het beste inzaaien in relatie tot een lange bloeihoogte? Biodiversiteitsonderzoek bij Toverland naar de mogelijkheden voor bestuivers en bijen om jaarrond voedsel te kunnen halen. Op basis van deze inventarisatie een advies opstellen ter verbetering en een plan om dit advies uit te voeren in een concrete situatie bij Toverland.

Partners

Toverland en BTL

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2016 –

Mijlpalen

- Rapportage en plan opgeleverd.
- Toverland gaat bij de geplande uitbreiding in 2017-2018 de aanbevelingen gebruiken bij de uitbreiding van het attractiepark. Toverland heeft nu een project om de uitbreiding van 70.000 M2 uit te voeren met speciale aandacht voor de bloeihoogte van bestuivers en bijen in de vorm van Bed & Breakfast.

Convenant Bijengezondheid in Limburg

Initiatiefhouder: Citaverde college

Doel

In het belang van bijengezondheid in Limburg een verklaring opstellen en partijen interesseren om het convenant te ondertekenen en daarna uit te voeren. Op het eerste bijensymposium, oktober 2015, hebben 21 partijen een convenant ondertekend en hiermee de intentie uitgesproken het convenant uit te voeren.

Partners

Imkervereniging Horst e.o., Provincie Limburg en Kenniscentrum Natuur en Leefomgeving

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2015 en verder

Mijlpalen

- 21 Limburgse partners hebben het document ondertekend.
- Jaarlijks wordt er een Bijensymposium georganiseerd waar alle partijen verantwoording af leggen over de resultaten uit het convenant per convenantpartner.

Bee deals

Initiatiefhouder: CLM Onderzoek en Advies

Doel

Doen aangaan van wederzijdse afspraken (deals) tussen keten- en gebiedspartijen over concrete bijvriendelijke maatregelen: bieden van voedsel door het jaar heen, bieden van nestgelegenheid en bijvriendelijke omgang met gewasbeschermingsmiddelen.

Partners

Jumbo Supermarkten, The Greenery, Jansen-Dongen, de gemeenten Oss, Deventer, Alphen aan den Rijn, de Stuurgroep Kromme Rijnlandschap, de waterschappen De Dommel, Brabantse Delta, Aa en Maas, Rijnland, Stichtse Rijnlanden, Rivierenland, Drents Overijsselse Delta en Scheldestromen, Brabant Water, Dunea, Provincie Brabant, Provincie Zuid-Holland, Stichting Van der Hucht de Beukelaar en de Triodos Foundation.

Status

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2014 - 2018 (wellicht langer)

Mijlpalen

- 2015: 5 Bee Deals gesloten, waarvan 1 in keten- en 4 in regioverband.
- 2017: 10 Bee Deals gesloten, waarvan 2 in voedselketenverband en 8 in regioverband.

Bee deal Buulder Aa

Initiatiefhouder: Brabant Water, gefaciliteerd door CLM en Food4Bees

Doel

Het bevorderen van het leefklimaat van de bijen en andere wilde bestuivers, onder andere door het maken van afspraken over de inrichting van akkerranden en natuurterreintjes langs de Buulder Aa met bijenhôtels, bloeiende mengsels en bomen/heesters.

Partners

Brabant Water, Waterschap de Dommel, gemeente Cranendonck, imkervereniging 't Wilgenroosje, agrarische natuurvereniging Land van Cranendonck en enkele akkerbouwers en loonwerkers.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2016 en verder

Mijlpalen

Het drinkwatergebied 'Buulderbroek' van Brabant Water is ingezaaid met bloemrijke zaadmengsels, ondanks de zeer natte grond in het waterwingebied. Verder staan er op het terrein soorten als schietwilg, zwarte bes en Europese vogelkers die vroeg in het voorjaar bloeien en voedsel zijn voor de bij.

Bee deal Bommelerwaard

Initiatiefhouder: Dunea, gefaciliteerd door CLM en Food4Bees

Doel

Het bijdragen aan het verbeteren van de leefomgeving van bijen door het nemen van maatregelen op het gebied van voedselaanbod voor bijen, de nestgelegenheid en wijs gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de Gelderse Bommelerwaard. Concreet leidt dit tot afspraken over onder meer bijvriendelijk dijkenbeheer, bermbeheer, nieuwe standplaatsen voor imkers, bloemrijk terreinbeheer en publiekscommunicatie.

Partners Dunea, Waterschap Rivierenland, de gemeenten Maasdriel en Zaltbommel, de bijenhoudersvereniging Bommelerwaard en een groep fruittelers in de Bommelerwaard.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2016 en verder

Mijlpalen

De aanplant van een winterlinde, oftewel een echte 'bijenboom', op het terrein van Dunea was de eerste gezamenlijke en symbolische bijvriendelijke actie.

Bee deal Oss

Initiatiefhouder: Brabant Water, gefaciliteerd door CLM en Food4Bees

Doel

Het verbeteren van de biotoop van bijen en honingbijen door middel van afspraken over de inzaai van bloemenmengsels, de plaatsing van bijenhôtels en bijenkasten en een wijs en bijvriendelijk gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Sommige veehouders experimenteren tevens met bloeiende klaver in hun grasland.

Partners

Brabant Water, Waterschap Aa en Maas, gemeente Oss en telers rond het grondwaterbeschermingsgebied Lith.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2015 en verder

Mijlpalen

Uit onderzoek bij een melkveehouder blijkt dat hommels goed gedijen op grasland waar klaver is gezaaid. Dit is veelbelovend omdat het op eenzijdige agrarische landschappen voor bijen vaak moeilijk is om voedsel en nestgelegenheid te vinden. Hier kan grasklaver een uitkomst bieden. Tijdens een workshop 'Wilde bijen, kruiden en veehouderij' in de zomer van 2016 – georganiseerd door CLM – werd aan veetelers overgebracht hoe ze de wilde bij kunnen helpen, onder andere door het planten van een kruidenrijk grasland.

Burgerinitiatief Food4Bees

Initiatiefhouder: Stichting Food4Bees

Doel

Het ontplooiën en ondersteunen van activiteiten met het oog op behoud en uitbreiding van natuurlijk leefmilieu voor pollen- en nectaretende insecten.

Partners en ambassadeurs

De Vlinderstichting, Waterschap De Dommel, Brabantse Milieufederatie, provincie Noord Brabant, ZLTO, HAS hogeschool, Nederlandse BijenVereniging.

Status/stand van zaken

Food4Bees werkt volgens het principe van celvermeerdering. Per regio wordt een cel opgericht die lokale initiatieven neemt. Als een regio voldoende organisatiekracht heeft dan assisteert de Stichting bij het opzetten van een nieuwe kring (<http://www.food4bees.com/PROJECTEN>).

Duur/looptijd

Lopend initiatief

Bevorderen eigen terreinen bijenvriendelijker in te richten en te beheren

Initiatiefhouder: Waterschap De Dommel

Doel

Versterken biodiversiteit en bewustwording medewerkers Waterschap.

- Bij aanleg EVZ wordt rekening gehouden met aanplant om voedselaanbod gedurende de hele vliegperiode van bijen (feb-okt) te verbeteren.
- Inzaaien van kruidenrijk en bloeiend grasland langs waterlopen/overhoekjes en op rwzi-terreinen (jaarlijks ongeveer 5 ha).
- Aangepast maaibeheer (na zaadzetting; het beheer is afgestemd op bloemen ed. en vastgelegd in Beheer- en Onderhoudsplannen van rwzi terreinen).
- Monitoring ingezaaide akkerranden en bermen. In de zomer van 2016 is een monitoringsonderzoek (50 locaties) uitgevoerd naar de effectiviteit bloemrijke bijenmengsels.
- Plaatsen bijenhôtels (rwzi Soerendonk, Biest Houtakker en kantoortuin Boxtel, rwzi Tilburg Noord (voornemen).
- Aanleg voedselbos Den Food Bosch en kantoortuin Boxtel (voornemen).

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2013 –

Mijlpalen

- 2018: plaatsen insectenhotel terrein Tilburg Noord/energiefabriek.
- Winter 2017-2018: aanplant voedselbos.

Bloemrijke dijk

Initiatiefhouder: Waterschap De Dommel

Doel

De algemene doelstelling van de onderscheiding is de bevordering van Bloemrijke Dijken in Nederland. Watergraaf Peter Glas wil dat de komende jaren meer en meer dijken in Nederland in het voorjaar en de zomer bekleed zijn met een bloemrijke vegetatie. De “Flowerpower Dijk” ofwel de “Bloemrijke Dijk” moet worden

gestimuleerd. Om dit vorm te geven heeft Peter Glas een onderscheiding in het leven geroepen Pro Flora et Securitate. Tot nog toe zijn een aantal dijken/waterschappen gehonoreerd met de onderscheiding.

Partners

Onderscheiding ontvangen Stichtse Rijnlanden, Wetterskip Friesland, Aa en Maas

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

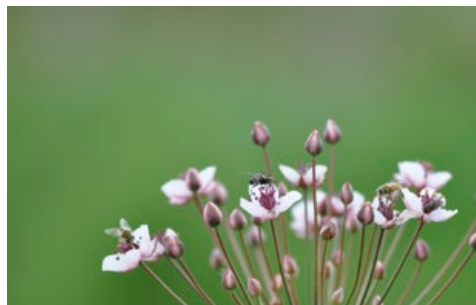
Jaarlijks vanaf 2016 –

Prachtlint

Initiatiefhouder: Stichting Blauwzaam

Doel

Onder andere door middel van percelen die bij- en vlindervriendelijk worden ingericht, er samen voor zorgen dat er een vlinder- en bijlint ontstaat van bloemrijke kades en bermen dat loopt van Alblasterdam tot Leerdam, om op deze manier de biodiversiteit te versterken. Naast doelen t.b.v. de biodiversiteit streeft Prachtlint naar realisatie bij mensen zelf dat zij kunnen bijdragen aan het realiseren en beheren van natuur in de eigen leefomgeving.

Partners

Vele deelnemende partijen zoals Oasen, Waterschap Rivierenland, Provincie Zuid-Holland, Samenwerkende Gemeenten Alblasterwaard Vijfheerenlanden

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2015 (beheerconvenant getekend) en verder, voorafgegaan door pilotprojecten

Mijlpalen Het toevoegen van 5 natuurgebieden aan het Prachtlint door Oasen, waaronder De Steeg bij het zuiveringsstation in Langerak.

Project Bijenimpuls in Limburg

Initiatiefhouders: Provincie Limburg en Plattelandscoöperatie

Doel

Aanleg van 60 bijenoases/bijenweiden. Samen met “juist andere doelgroepen” per dorp een oase/hotspot aanleggen, die het belang van biodiversiteit, (wilde) bijen en vlinders als kapstoksoorten onder de aandacht brengt en mensen oproept om zelf iets te ondernemen. Naast de oase ook in het dorp mensen benoemen / herkenbaar maken als vaandeldrager van het gedachtegoed achter deze Bijenoase. Dus naast de fysieke plek ook mensen, scholen, agrariërs verbinden en aanzetten om meer te doen i.h.k.v. bijen en biodiversiteit.

Partners

Plattelandscoöperatie (aansturing en begeleiding), dorpsraden, imkers, scholen, agrariërs, Provincie Limburg

Status/stand van zaken

Lopend initiatief (fase 2)

Duur/looptijd

2016-2018

Mijlpalen

- fase 1; aanleg van 10 bijenoases, is uitgevoerd.
- 60 bijenoases in 60 kernen aangelegd.

Ecologisch wegbermbeheer

Initiatiefhouder: Provincie Limburg

Doel

Provincie Limburg en een aantal gemeenten passen wegbermbeheer toe dat gericht is op meer bloemrijkheid. Een proces dat langzaam tot resultaat komt en bewustzijn creëert, waardoor ook anderen het voorbeeld zien van een extensiever en bijvriendelijker maaibeheer.

Partners

Provincie Limburg, gemeenten

Status/stand van zaken

Lopend initiatief sinds 2016, als uitwerking Bijenconvenant Limburg

Duur/looptijd

Doorlopend

Mijlpalen

Eerste herziening maaibeleid per 2017, waarbij er nog veel meer kansen zijn om het beleid verder te vervolmaken gericht op de bijen.

Diverse maatregelen gemeenten

Initiatiefhouders: Lokale groene organisaties

Doel

Naast meer ecologisch/bijenvriendelijk wegbermbeheer o.a. ook:

- inzaaien braakliggende terreinen met bloemenmengsels;
- bijenvriendelijk groenbeheer en aanplant in gemeentelijke plantsoenen, borders, gazons,
- parken e.d.;
- bijenvriendelijk beheer van natuurterreinen;
- plaatsing bijen/-insectenhôtels bij scholen en openbare ruimte;
- bieden van aanvullende nestgelegenheid (bv. oude muren);
- overleg en samenwerking;
- educatie/voorlichting (lesprogramma's, informatieborden, excursies e.d.);
- bijdragen aan onderzoeken.

Partners

Gemeenten, IVN, Centrum voor Natuur en Milieu Educatie, Landschap Horst ad Maas, Stichting Groengroep Sevenum, imkers, scholen e.a.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

Doorlopend

Mijlpalen

Jaarlijks inzaaien van vele terreinen.

2020 pesticidevrij

Initiatiefhouder: Velt, de Vereniging voor ecologisch leven en tuinieren

Doel

Met een vijf jaar durende campagne in Nederland en België wil Velt het pesticidegebruik door particulieren drastisch terugdringen, zodat in 2020 zoveel mogelijk buurten pesticidevrij zijn, gezonder gaan worden, met meer biodiversiteit. Bijen en andere bestuivers zullen niet meer vergiftigd worden door onoordeelkundig pesticidegebruik.

Er zijn drie actielijnen in deze campagne:

- De website www.2020pesticidevrij.nu en ander communicatiemateriaal roept het brede publiek op tot gedragsverandering en biedt veel informatie over de alternatieven voor pesticiden. Op de website kan men meewerken aan de 'grootste pesticidevrije tuin van Europa' en een bordje 'Ik tuinier met respect voor plant en dier' aanvragen.
- Tuincentra vragen we om te stoppen met pesticideverkoop en in plaats daarvan alternatieven aan te bieden.
- Aan de overheid vragen we een verbod op verkoop aan en gebruik van pesticiden door particulieren.

Partners

In Nederland: Brabantse Milieufederatie, de waterschappen De Dommel, Aa en Maas, Brabantse Delta en Scheldestromen, Schoon Water Zeeland, RIWA-Maas, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat *Status/stand van zaken* Lopend initiatief

Duur/looptijd

2016 – 2020

Mijlpalen

Velt ecotuindagen, eerste weekend van juni: in 2018 tonen 75 ecologische tuinen het resultaat van hun pesticidevrij beheer

Campagnethema's: 2016: algemene sensibilisering

- 2017: onkruiden
- 2018: gazon
- 2019: bloembollen
- Communicatiematerialen:
 - 2017: gratis brochure
 - 2018: app Tuintalent

Zorgen dat de vele in de bodem nestelende soorten wilde bijen een plek vinden Initiatiefhouder: Staatsbosbeheer

Doel

De meeste soorten wilde bijen nestelen in de grond. (Bijna) kale bodems zijn voor deze soorten erg belangrijk. De zeldzame zilveren zandbij kan zelfs in los zand een nestgang graven en terugvinden. Staatsbosbeheer zorgt er voor dat deze kale bodems opnieuw ontstaan en blijven bestaan. Ook onverharde wandelen ruiterspaden, vooral de randen, kunnen een belangrijke nestelplek zijn. Naast bijen profiteren ook sprinkhanen hiervan om hun eieren te leggen en dagvlinders warmen er graag op.

Partners

Natuurherstel, natuurontwikkeling en PAS-maatregelen bieden koppelkansen voor aanleg en herstel van nestlocaties voor wilde bijen.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

Doorlopend

Mijlpalen

- 2018: Uit de binnenkort verschijnende herziene Rode lijst moet duidelijk worden of het
- natuurherstel in de afgelopen jaren ook voor wilde bijen goed heeft uitgepakt. SBB zal op
- basis hiervan bezien of er ook handvatten geleverd kunnen worden voor een mogelijke
- koppeling met de recent gestarte PAS-maatregelen.
- 2018: organiseren van een veldwerkplaats voor bodemnestelaars.

Initiatieven
Nationale Bijenstrategie
Thema Wisselwerking
Landbouw en Natuur

Initiatieven met een update

Uitbreiding natuurlijke selectie voor varroa-resistentie naar twee of meer nieuwe locaties

Initiatiefhouder: Bijen@wur (Wageningen UR) & Bayer Bee Care Center (Monheim)

Doel

In samenspraak met imkers op minimaal 2 locaties (één in Nederland, Flevoland en één in Duitsland, Ruhrgebied) uitgaande van lokale bijenvolken opnieuw selecteren van Varroa-resistentie.

Partners

Het project wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met Inbuzz v.o.f. Naast de initiatiefnemers / uitvoerders WUR en BCC bestaat internationaal grote belangstelling voor deze benadering, en diverse groepen (onderzoekers + bijenhouders) proberen vanaf 2018 aan te sluiten bij dit project. Dit wordt gecoördineerd binnen de Task-force “Survivors” van Coloss. In 2018 zijn twee anonieme liefdadigheidsstichtingen als partner aangesloten.

Status/stand van zaken

Lopend project

Dit project wordt volledig gefinancierd door Bayer, maar bouwt voort op kennis verkregen uit eerder onderzoek gefinancierd door EZ/LNV. Een anoniem donatie voorziet in extra financiering vanaf 2018 voor het uitbreiden van het initiatief met een locatie, daarvoor is echter nog extra aanvullende financiering nodig. Op beide locaties zijn inmiddels de 30 ‘founding mothers’ volken op een stand geplaatst.

Duur/looptijd

2017 - 2021

Mijlpalen in 2018

- Nieuwe locaties in België (Geel, Kempen) is toegevoegd.
- We zijn nu het eerste seizoen onderweg, vanaf nu is bestrijding van mijten gestopt en gaat de natuurlijke selectie beginnen. We hebben momenteel op de drie locaties respectievelijk 46 in NL, 51 in D en 46 volken in B in de proef.

Biodiversiteitsscan broedplaats Odoorn

Initiatiefhouder: BASF

Doel

Bevorderen van bestuivers op de broedplaats in Odoorn door middel van aanbrengen van bloemrijke akkerranden met soorten uit de lokale Nederlandse fauna. De akkerranden worden zo geplaatst dat er een aaneengesloten systeem van randen komt waardoor er maximaal migratie kan plaatsvinden tussen akkers, bossen en andere landschapselementen.

Aanvulling doel in 2018

Er wordt een vergelijk gemaakt tussen bloemranden die exoten bevat (planten- en bloemensoorten die niet van nature in NL voorkomen) en bloemranden met alleen inheemse soorten. In beide randen worden aantal soorten en totaal aantal bestuivers 4x per jaar geteld gedurende een periode van 3 jaar.

Partners

Stichting Veldleeuwerik, Vlinderstichting, Mts. De Jong (broedplaats) en BASF. Aansluiting met provincie Drenthe, de gemeente Odoorn, Staatsbosbeheer en Waterschap Vechtstromen wordt gezocht.

Status

Projectvoorstel in afrondende fase, verwachting is dat in november de akkerranden worden ingezaaid.

Update status/stand van zaken 2018

Door het zeer extreme jaar zal het waarschijnlijk niet mogelijk zijn om aan de hand van de tellingen die dit jaar hebben plaatsgevonden al eerste conclusies te trekken. Eén herhaling van beide bloemranden is door melde (onkruid) overwoekerd en deze rand is twee keer heel kort gemaaid om de melde druk voor het volgende jaar laag te houden. Een tweede herhaling heeft door de droogte maar ook door vraat van herten maar gedeeltelijk kunnen bloeien. De laatste telling moet nog plaatsvinden. Aan het einde van 2018 kunnen we echt de status van dit eerste jaar opmaken.

Duur/looptijd

In eerste instantie 3 jaar, afhankelijk van de uitkomsten is verlenging mogelijk.

Mijlpalen

Elk jaar vinden er 4 tellingen (door het jaar heen) plaats in de akkerranden en de onbehandelde referentie akkerranden. Aan het einde van elk seizoen vindt rapportage en evaluatie van het afgelopen jaar plaats.

De Fruitmotor werkt aan Betuws Bijenlandschap

Initiatiefhouder: De Coöperatieve Betuwse Fruitmotor

Doel

De Fruitmotor stimuleert verduurzaming van de fruitteelt in de Betuwe door meer natuur in de boomgaard in te passen. Samen met verschillende partijen werkt De Fruitmotor aan een Betuws landschap waar wilde bijen duurzaam bevorderd en behouden worden. Hoe? Door het structureel verbeteren van het voedselaanbod en de nestgelegenheid voor wilde bijen in de fruitboomgaarden van de Betuwe en het wijdere landschap rondom de teeltterreinen. Zo wordt de biodiversiteit verbeterd en het landschap verfraaid.

Partners

Betuwse fruittelers, Wageningen Environmental Research, gemeenten w.o. Buren, Culemborg, Geldermalsen, Regio Rivierenland, Provincie Gelderland, Bij Bewust Betuwe, Aeres Hogeschool e.a. In 2018 zijn ANV Lingestreek en VanL-TCW aangesloten.

Status/stand van zaken 2018

- In het voorjaar 2018 is de eerste 350 meter haag vervangen door een biodiverse haag van 12 soorten met een bloeihoog gedurende het hele (bijen)seizoen.
- Op 9 locaties door de Betuwe zijn bloemranden gezaaid.
- De Fruitmotor levert met haar "Blij Bij"-bloemenzaad, een mengsel van 10 verschillende één- en meerjarige bloemen, een bijdrage aan voedsel voor de wilde bij.
- Bij telers zijn kistjes met grond geplaatst die een welkome nestelplek voor de groundbij leveren.

Duur/looptijd

Lopend sinds 2016 voor minimaal 5 jaar / doorlopend

Mijlpalen

- Op 16 september 2017 heeft Gelders gedeputeerde Jan Jacob van Dijk de eerste bijenheesters geplant voor de haag van de eerste fruitteler.
- op 8 december 2017 hebben zich al 200 enthousiaste leden aangemeld van de Coöperatie. Voorjaar 2018 worden de boomgaarden van 4 fruittelers verrijkt met bijenhagen en bloemranden.

Behaalde mijlpalen in 2018

- Aanleg van bloemrijke hagen en bloemranden, dus een toename van de biodiversiteit, is op meerdere locaties gerealiseerd.

Nieuwe mijlpalen

- Samen met de agrarische natuurverenigingen komen tot een ecologisch netwerkstructuur voor bijen. Hierbij tevens samenwerken met fruittelers, melkveehouders, akkerbouwers e.a. op het gebied van natuurinclusieve landbouw en de realisatie van bijenkernen voor verdere groei.

Inzet op GLB ter bevordering van bestuivers

Initiatiefhouder: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Doel

De ontwikkeling en toepassing van bijvriendelijke vergroeningsmaatregelen en agrarisch natuurbeheer binnen het GLB, teneinde de leefomgeving van bestuivers te verbeteren en zo een bijdrage vanuit het GLB te leveren aan de Nationale Bijenstrategie. De inzet van Nederland voor het GLB na 2020 is erop gericht meer het accent te leggen op doelgerichte betalingen aan boeren om zo een duurzamere landbouw te bewerkstelligen.

Partners

Europese Commissie, EU-Lidstaten, agrarische sector en WUR

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Stand van zaken 2018

In juni zijn de wetsvoorstellen voor een nieuw GLB door de Europese Commissie gepubliceerd. Het traject met onderhandelingen is gestart.

Duur/looptijd

2018-2020: toewerken naar nieuw GLB (onderhandelingen)

2021-2027: periode nieuw GLB (implementatie nieuw beleid)

Mijlpalen

- Gepubliceerd 29 november 2017: Mededeling Europese Commissie.
- December 2017: Kennisanalyse bijvriendelijke (vergroenings)maatregelen GLB.
- Naar verwachting medio 2018: Wetsvoorstellen Europese Commissie.

Behaalde mijlpalen in 2018

- Voor het huidige GLB wordt per 1 januari 2019 het aantal maatregelen voor de invulling van de 5% ecologisch aandachtgebied uitgebreid met braak met drachtplanten, die voor bijen (bestuivers) gunstig zijn.

Initiatieven

Bayer Forward Farming

Initiatiefhouder: Bayer

Doel

Bayer Forward Farming werkt aan verduurzaming van de landbouw en zoekt hier de dialoog over met boer en burger. Versterking van geïntegreerd telen (voorkomen, diagnose, genezen) en verantwoord werken (veilige producten, emissiearm en oog voor de omgeving) vormen de basis. De kansen die kennis en innovatie hiervoor bieden willen wij benutten. Wij richten ons daarbij in Nederland o.a. op het bieden van praktische handvatten voor behoud en bescherming van biodiversiteit, werken met de natuur in de landbouw (bodemgezondheid, bestuiving en natuurlijke plaagbestrijding) en het verbeteren van de milieukwaliteit door het reduceren van emissies van erf en veld. Met hulp van Bayer BeeCare demonstreren wij kennis en techniek voor de gezondheid van honingbijen.

Partners

Forward Farming is een duurzaamheidsplatform waar duurzaamheid in de praktijk wordt gebracht, de dialoog wordt aangegaan met boer en burger en samenwerking wordt gezocht met diverse partijen waaronder bedrijven, kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke organisaties.

Status/stand van zaken

In 2017 is Bayer Forward Farming met de ForwardFarm 'Het Groene Hart' in Abbenes officieel van start gegaan in de akkerbouw in Nederland. In 2018 hopen wij uit te breiden naar de fruitteelt.

Duur/looptijd

Dit project heeft geen einddatum

Mijlpalen

Wij streven er naar om jaarlijks op de Forward Farm met 1500 bezoekers stil te staan bij handelingsperspectieven voor verduurzaming. Daarnaast is het streven om middels specifieke trainingen en algemene spuitlicentiebijeenkomsten jaarlijks minimaal 2000 personen, actief in de agrarische sector, van praktische informatie over verduurzaming te voorzien.

Meer natuur voor Pittig Fruit

Initiatiefhouder: Natuurrijk Limburg

Doel

Versterking biodiversiteit en economische zekerheid in intensieve fruitregio's. De herintroductie van wilde bijen bij met name fruitteeltbedrijven door diverse landschappelijke cq. bijenvriendelijke maatregelen (Interreg-project, Nederland en België).

Partners

Regionale Landschappen Zuid- en Noord-Hageland, Haspengouw en Voeren, provincie Vlaams-Brabant, proefcentrum Fruitteelt (B), ZLTO, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, fruittelers, LLTB en Provincie Limburg

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2016 – 2018

Mijlpalen

Meer dan 100 fruittelers betrokken en meer dan 500 ha met maatregelen (ultimo 2017). Voor diverse gemeenten en gebieden zijn bijenplannen opgesteld, lokale overheden ondertekenen een bijencharter, campagne om bewustwording bij burgers te vergroten met stimulans om tuin bijenvriendelijk in te richten, fruittelers maken hun boomgaarden aantrekkelijk voor (wilde) bijen door voedsel en nestgelegenheden aan te bieden.

Bij Bewust Betuwe

Initiatiefhouder: Werkgroep Biodiversiteit van Imkerverenigingen Eck en Wiel e.o.en West-Betuwe

Doel

De bewoners van de Betuwe bewust maken van de betekenis van bijen met als ultiem resultaat Betuwe Bijenlandschap: een veilige plek voor bijen met voldoende voedsel en onderdak binnen vliegbereik. Bij Bewust Betuwe is een voorlichtingscampagne. We geven informatie aan bestuurders, grondbeheerders, scholieren en bewoners stimuleren hen om de leefomgeving van bijen te verbeteren.

Partners

Rabobank West-Betuwe, Stichting Landschapsbeheer Gelderland, Bijenstichting, NBV, Natuur en Milieu Educatiecentrum (NME) Betuwe, Steunpunt NME Culemborg, Duurzaam Rivierenland, Stichting de Fruitmotor, Stroomhuis Neerijnen, De Pluk Geldermalsen, ANV Lingestreek, VANL TCW. Status/stand van zaken Lopend initiatief

Duur/looptijd

2017-2018 (ev ?)

Mijlpalen

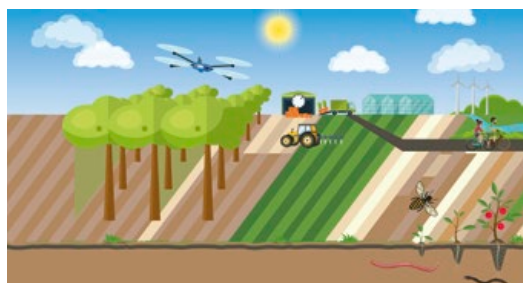
- 31-3-2017: Intentieverklaring Bij Bewust Betuwe, ondertekend door 7 Betuwse gemeenten,
- Waterschap Rivierenland, Regio Rivierenland, Stichting Landschapsbeheer Gelderland en de 2 imkerverenigingen.
- April 2017: 18.000 zakjes zonnebloemzaad verspreid over alle basisscholen in de 7 gemeenten.
- Juni 2017: 20 schoolpleinen verrijkt met kuubskisten en bomen, gastlessen en bezoek bijenstal.
- 7-10-2017: Oogstmanifestatie om resultaten 2017 te delen en te vieren.
- 9-11-2017: Bijenbomen (*Tetradium daniellii*) geplant bij de ondertekenaars van de Intentieverklaring.

Ambitie Plantgezondheid 2030

Initiatiefhouder: LTO Nederland

Doel

In 2030 is de Nederlandse voedsel- en sierteelt wereldwijd koploper in kwaliteit en volhoudbaarheid. Opgave: Centrale opgaven in het realiseren van de ambitie zijn gezonde planten, een gezonde leefomgeving voor mens en dier, en een gezonde markt. De uitvoering hiervan wordt vormgegeven via sectorale actieplannen.

Partners

De ambitie is een gezamenlijk product van LTO Nederland en de sectororganisaties LTO Glaskracht, NFO en KAVB. Zij zoeken daarbij actief de samenwerking met, en commitment van de overheid, onderzoek, bedrijfsleven en maatschappij.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2017 - 2030

Mijlpalen Ambitie Plantgezondheid

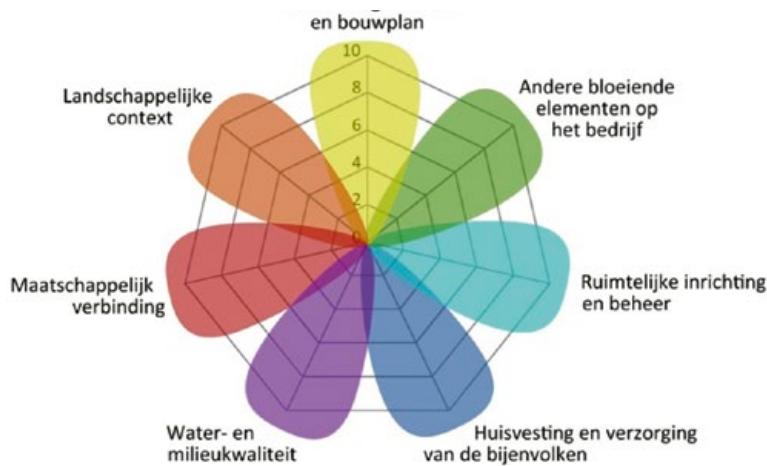
- Gezonde planten: in 2030 is telen volgens de principes van weerbaarheid gangbare praktijk. Een weerbaarheidswijzer (2020) helpt telers hierbij en draagt op termijn bij aan monitoring en verantwoording van de gewasbeschermingsstrategie (2025).
- Gezonde leefomgeving: In 2030 levert plantaardige productie aantoonbaar een positieve bijdrage aan de biodiversiteit. Daarvoor is een goede nulmeting nodig (2020). Verder streeft de sector naar nulmeting van gewasbeschermingsmiddelen naar grond- en oppervlaktewater in 2030.
- Gezonde markt: in 2030 is de NL land- en tuinbouw (inter)nationaal onderscheidend op basis van haar volhoudbare productiewijze. Bovenwettelijke eisen sluiten aan bij de principes van weerbaarheid (2020) en telers verstevigen hiermee hun positie in de keten (2025).

De BIJenBLOEM

Initiatiefhouder: Louis Bolk Instituut

Doel

Boeren beoordelen aan de hand van zeven aspecten de bijvriendelijkheid van hun bedrijf en de directe omgeving. Op basis daarvan gaan zij verder om hun bedrijf bijvriendelijker in te richten. Kennis over insecten is hierbij nodig om de juiste maatregelen te nemen. Het doel is om boeren intrinsiek te stimuleren om in hun bedrijfsplan meer rekening te houden met bloeiende elementen, milieueffecten van gewasbeschermingsmiddelen en diversificatie van de vruchtwisseling. Daarbij gaat het dus niet alleen om de niet-beteelde oppervlakte van het bedrijf, maar ook wat er volvelds gebeurt. Daarnaast is het ook van belang wanneer en hoe vaak

struiken worden gesnoeid en bermen worden gemaaid. En of de maatregelen op het bedrijf afgestemd zijn aan de nabije omgeving van het bedrijf (landschappelijke context). Last but not least: het contact met bijvoorbeeld waterschappen, IVN, en andere lokale initiatieven is van belang zodat er ook maatschappelijke verbinding wordt gelegd en andere boeren het voorbeeld kunnen volgen.

Partners

Louis Bolk Instituut, Odin-imkerij, Odin

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

April 2014 – doorlopend

Mijlpalen

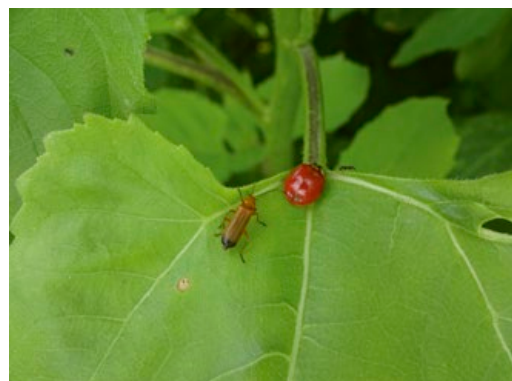
Ter afsluiting van het project Bij Boer & Burger is de BIJENBLOEM eind 2016 gelanceerd. Uniek aan de ontwikkeling van de BIJENBLOEM is dat deze is ontwikkeld met een groep biologische boeren die zelf bijenvolken huisvesten op het bedrijf, op initiatief van de Coöperatie Odin. Komend jaren zal de BIJENBLOEM verder ontwikkeld worden met een groep telers in Limburg, specifiek voor enkele wilde bijensoorten en insecten die helpen bij de natuurlijke plaagbeheersing. Graag zetten we de deze innovatieve methode ook binnen nieuwe projecten in.

Goed Bee-zig 2.0

Initiatiefhouder: Cultus/Boomteeltstudieclub Horst aan de Maas

Doel

Zorgen dat er voor onder andere bijen voldoende voedselaanbod en leefgebied is in de directe omgeving van het agrarische landschap en tegelijkertijd versterken van de aanwezigheid van natuurlijke vijanden zodat minder gewasbeschermingsmiddelen ingezet hoeven te worden. Het is een project om met onderzoek en voorbeelden in het veld ondernemers bewust te maken en aan te zetten om zelf ook mee te doen met inzaai van FAB randen.

Partners

Vereniging Innovatief Platteland; Plattelandscooperatie, Cultus Advies.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2017 - 2018

Mijlpalen

Een minisymposium ruime aandacht verkregen bij de sector voor deze materie. Zes deelnemers hebben hun ingezaaide bloemenranden laten onderzoeken, naar de meerwaarde voor de producten op het veld en dragen dit uit naar de omgeving.

Bijen, eiwitgewassen en GLB

Initiatiefhouders: ZLTO en CLM Onderzoek en Advies

Doel

Bevorderen dat agrariërs voor een sterkere vergroening van GLB kiezen, waarbij de teelt van eiwitgewassen een belangrijke rol speelt: goed voor bijen.

Partners

Provincie Noord-Brabant, deelnemende agrariërs

Status

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2016 - 2017

Mijlpalen

2016: informatie over mogelijkheden vergroening voor bijen 2017: opschaling naar groepen agrariërs; informatiebladen eiwitgewassen

Schoon Water voor Brabant – Verbreding, onderdeel Bijen en spuitlicentie

Initiatiefhouders: CLM Onderzoek en Advies en ZLTO

Doel

In spuitlicentie cursus module met bijvriendelijke maatregelen ontwikkelen, cursussen hierover geven en verankering via intermediaire partijen

Partners

Provincie Noord-Brabant, deelnemende agrariërs

Status

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2016 - 2019

Mijlpalen

- 2016: ontwikkeling presentatie voor cursus; geven cursus.
- 2017: cursus module voor verschillende sectoren; geven cursus.
- 2018-19: trainen van partijen die cursus verzorgen, zodat bij onderdeel standaard wordt meegenomen in spuitlicentie cursus.

Kennis- en kwaliteitsimpuls voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Initiatiefhouder: Natuurrijk Limburg

Doel

Natuurrijk Limburg (agrarisch natuur- en landschapsbeheer) streeft ernaar om haar ruim 1000 deelnemende leden meer te betrekken bij het beheer dat ze uitvoeren. Met begeleidingsgesprekken worden de leden gestimuleerd om bewust bezig te zijn om ecologisch betere resultaten mogelijk te maken. Kortom: beheer dat gericht is op meer biodiversiteit. Het doel is bewustwording stimuleren, leden in contact met elkaar brengen/verbinden, samenwerken, kennis/expertise van beheer overdragen aan leden.

Partners

Natuurrijk Limburg, leden Natuurrijk Limburg, Plattelandscooperatie, Innovatief Platteland, Boeren met Natuur en Natuurrijk Limburg zuid

Status

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2016 - doorlopend

Mijlpalen

- Een aaneenschakeling aan ruim 600 ha. hoogstamboomgaarden waar geen bestrijdingsmiddelen worden gebruikt, en waar Natuurrijk Limburg de eigenaren stimuleert om de grasmat insectvriendelijk te beheren (structuur, bloemen en kruiden).
- Omvormen van knip- en scheerheggen naar (bloeiende) struweelhagen.
- Bloemrijke akkers en akkerranden (minimaal 9 meter breed!).
- Grasland veel stelselmatiger beheren voor insecten.

Bloemrijke akkerranden

Initiatiefhouder: Plattelandscoöperatie

Doel

Aan de leden van de Plattelandscoöperatie en anderen wordt jaarlijks bloemenzaad uitgereikt, wat men laagdrempelig, dus tegen een kleine eigen bijdrage, kan verkrijgen, inzaaien en tot bloei brengen en hopelijk de winter door laten staan. Jaarlijks ca 23ha aan zaad beschikbaar stellen, samen met gemeenten in noord-midden Limburg die hier aan bijdragen.

Partners

Gemeenten Peel en Maas, Maasgouw, Weert en Leudal

Status/stand van zaken

Al 18 jaar lopend en jaarlijks ca 23 ha ingezaaid

Duur/looptijd

2000 - doorlopend

Mijlpalen

Bewustwording bij de vele mensen die hierbij betrokken worden.

Spuit- en mestvrije zones worden bloemenranden

Initiatiefhouder: Waterschap Limburg

Doel

Samen met Waterschap Limburg beschikbaar stellen van bloemenzaad (door de Plattelandscoöperatie), dat agrarische ondernemers inzaaien op de stroken die vanuit spuit-mestvrije zones niet gebruikt worden en zo een bijdrage leveren aan biodiversiteit. Laagdrempelig en mooi resultaat. Jaarlijks ca 6ha aan zaad beschikbaar stellen, samen met Waterschap, die hieraan bijdragen.

Partners

Plattelandscoöperatie, Waterschap Limburg

Status

Al 2 jaar lopend en ieder jaar 6ha ingezaaid

Duur/looptijd

2016 - doorlopend

Mijlpalen

Jaarlijks ca 10 deelnemers die bloemenzaad inzaaien.

Bee Proof agrarisch Venray

Initiatiefhouder: Vereniging Innovatief Platteland

Doel

Het doel is om in Venray de agrariërs actief te betrekken bij de bijen en biodiversiteit. Door een aantal voorbeelderven te creëren en de ondernemers een "Tool" aan te bieden met maatregelen die zij zelf zouden kunnen nemen doen op het erf en binnen het bedrijf. Samen met de gemeente en LLTB en de Plattelandscoöperatie wordt per bedrijf een "actieplan" gemaakt en wanneer deze acties grotendeels zijn uitgevoerd krijgt de deelnemer zijn predicaat "Bee proof".

Partners

Gemeente Venray en Limburgse Land- en Tuinbouw Bond (LLTB), Plattelandscoöperatie

Status

Gestart initiatief gestart per juli 2017

Duur/looptijd

2017-2018

Mijlpalen

Eerste voorbeelderv in uitvoering eind 2017.

Fruit Quality Concept

Initiatiefhouder: Syngenta

Doel

Het doel van het Fruit Quality Concept is om samen met de deelnemende fruitteelers (appel en peer) de teelt te verduurzamen en de kansen op de afzetmarkt te verhogen. Het FQC omvat de volgende elementen:

- geïntegreerde plaagbestrijding: minder chemie en meer natuurlijke vijanden;
- verbetering van de biodiversiteit (aanleg bloemstroken);
- elimineren en minimaliseren van residuen in fruit;
- verbetering van de plantweerbaarheid d.m.v. biostimulanten;
- voorkomen van vervuiling oppervlaktewater (minder emissie door techniek en voorkomen van erfemissie).

Partners

FruitNL en Centrale Adviesdienst Fruitteelt (CAF)

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2015 - 2023

Mijlpalen

Jaar	Aantal deelnemers	Aantal hectares
2015	16	700 ha
2016	25	1000 ha
2017	31	1100 ha
2020	36	1600 ha
2023	43	2000 ha

Het boerenerv; the place to bee

Initiatiefhouder: LTO Nederland

Doel

Op (minimaal) 500 boerenerven verspreid door Nederland een betere leefomgeving voor wilde bestuivers – met speciale aandacht voor de bij – te creëren door aanleg bijvriendelijke erfbeplanting, bijenhôtels etc. Daarmee draagt het project bij aan een gezonde en aantrekkelijke inrichting van het landelijk gebied voor mens en dier, en aan de verbinding tussen boer en burger.

Partners

Naturalis, Van Hall Larenstein, Landschappen NL, Natuur & Milieu, Nederlandse Bijenhoudersvereniging, BoerenNatuur, EIS Kenniscentrum Insecten en Tuinbranche Nederland.

Status/stand van zaken

Projectplan is gereed, zodra financiering rond is kan het project starten. Bijdrage vanuit de primaire sector is reeds toegezegd, het vinden van de benodigde co-financiering uit andere bro

Duur/looptijd

Het project start in 2018 en heeft een looptijd van 2 jaar.

Mijlpalen

1e jaar:

- ontwerp(en) voor bijvriendelijke erven;
- adviestool voor boeren en tuinders;
- werving van 24 ambassadeurs / voorbeeldbedrijven.

1e en 2e jaar:

- uitrol over (minimaal) 500 bedrijven in diverse regio's en agrarische sectoren;
- monitoring bijensoorten op bijvriendelijke erven;
- voorlichtings- en communicatiecampagne.

Stimuleren van agrarisch natuurbeheer

Initiatiefhouder: Collectief Midden Brabant

Doel

Versterken biodiversiteit en vermindering bestrijdingsmiddelengebruik/drift. Waterschap werkt actief samen met agrarische ondernemers om akkerranden aan te leggen langs watergangen (*website ANLBbrabant.nl*). De blauwe diensten hebben betrekking op het creëren van bufferzones (3 tot 6 meter breed) langs waterlopen om uitspoeling van meststoffen en drift van bestrijdingsmiddelen naar het oppervlaktewater te beperken. Hiermee dragen blauwe diensten bij aan een verbetering van de biodiversiteit en aan een verbetering voor de waterkwaliteit in landbouwgebieden.

Partners

7 agrarische natuurverenigingen in koepel van Collectief, Provincie Noord Brabant en Waterschap De Dommel.

Status/stand van zaken

Vanaf 2016 zijn voor periode van 5 jaar op 80 ha beheerpakketten akkerrand afgesproken. Ook wordt er onderling kennis uitgewisseld op informatieavonden en cursus randenbeheer door ANV Kempenland.

Duur/looptijd

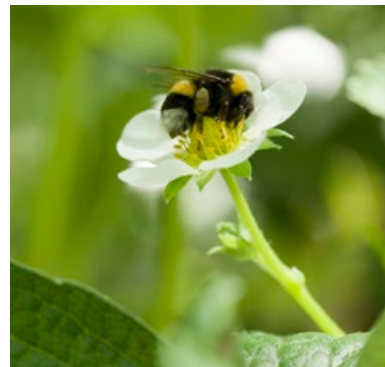
GLB periode 2020 *Mijlpalen* Uitbreiding beheerpakketten, zoals meer bloemrijke zaadmengsels en bodempakketten.

Ontfafeling van de bijdragen van beheerde en wilde bestuivers aan gewasbestuiving

Initiatiefhouder: Koppert Biological Systems

Doel

Het doel van het onderzoek is het ontwikkelen van een advies-tool voor duurzame gewasbestuiving. Er wordt gekeken naar de locatie en de omgeving en de aanwezige biodiversiteit voor voldoende wilde bestuivers. Onderzocht wordt of de landschapssamenstelling invloed heeft op de bezoekfrequentie door beheerde en wilde bestuivers. Tevens wordt onderzocht wat de relatie is tussen de effectiviteit van het bezoek van de bestuiver(s) en gewasopbrengst en kan een minimale bezoekfrequentie worden geïdentificeerd die resulteert in een maximale opbrengst. Daarnaast wordt onderzocht of een mix van bestuivers en mogelijk verschillen in bestuivingsefficiëntie de vruchtzetting en kwaliteit verbetert.

Partners

WUR, verschillende zachtfruit bedrijven in gebieden met verschillende biodiversiteitstypen.

Status/stand van zaken

In 2017 is een literatuurstudie gedaan op basis van openbare en interne (niet openbare) informatie. De beschikbare kennis is vervolgens geclusterd. De PhD aanvraag 2017/2018 is afgewezen; deze wordt opnieuw ingediend voor 2018/2019 na review en oplossen van knelpunten.

Duur/looptijd

2018-2020

Mijlpalen

2018-2019 Goedkeuren van PhD

2019 Tussentijdse rapportage jaar 1

- 2020 Tussentijdse rapportage jaar 2
 2020 Opleveren van PhD verslag met bevindingen en antwoorden op de gestelde (deel)vragen

Groene Linten Bijenlandschap

Initiatiefhouder: Coöperatie De Groene Klaver

Doel

Zo'n vijftig agrariërs in het gebied rond Leiden zijn aan de slag om de leefomgeving van de wilde bij en andere bestuivers te verbeteren. Hiervoor leggen zij ruim zoha bijenlandschap aan op verschillende overhoekjes en randen op hun agrarische bedrijven. Een tweede doel is het vergroten van bewustwording en betrokkenheid bij boeren, burgers en buitenlui in en rondom Leiden voor de noodzakelijkheid van een gezonde bijenfauna voor de mens.

Partners

Dit agrarische project sluit naadloos aan op andere bijenprojecten rond Leiden en in het Land van Wijk en Wouden, waarin burgers, scholen, bedrijven, wetenschap en overheden zich inzetten voor hetzelfde doel. Onder de naam Groene Cirkel Bijenlandschap werken al deze partijen nauw met elkaar samen. Voor meer info zie www.bijenlandschap.nl. Uitvoering wordt gedaan door Projecten LTO Noord. Status Lopend initiatief

Duur/looptijd

2016 - 2022

Operation Pollinator

Initiatiefhouder: Syngenta

Doel

Bevorderen van bestuivers d.m.v. nectar en pollen bevorderen maar ook andere nuttige insecten die zich kunnen voeden in de strook en eieren leggen in het aangrenzende gewas en zo een bijdrage kunnen leveren aan geïntegreerde gewasbescherming.

Partners

Flevoland Agrarisch Collectief, Coöperatie Collectief Hoeksche Waard, Agrarisch Collectief Waadrane, Agrarisch Collectief Noord-Holland Zuid, Agrarisch Collectief Limburg, Agrarische Natuur Vereniging In Goede Aarde (ZH) en McCain.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2012 - 2023

Mijlpalen

Jaar	totaal met partners uitgezaaid (ha)	dit heeft invloed op de omgeving en naburige gewassen (ha)	Omgerekend naar bloemstrook van 6 m breed (km)
2016	240 ha	8.000 ha	400 km
2017	392 ha	13.065 ha	650 km
2020	500 ha	>16.000 ha	>800 km
2023	700 ha	>23.000 ha	>1.100 km

Vitale Teelt Bloembollen

Initiatiefhouder: Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB)

Doel

Inzet op natuurinclusieve productie bij de teelt van bloembollen met een betere leefomgeving voor bestuivers, vlinders en vogels. De ambitie voor Vitale Teelt is gelanceerd in september 2017 (zie: <https://assets.kavb.nl/docs/oa8d50e9-dd10-4854-b4b6-b47e05245844.pdf>).

Partners

KAVB, Wageningen University & Research, Greenport Noord-Holland Noord, Greenport Duin- en Bollenstreek

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2017 - 2030

Mijlpalen

Oplevering medio 2018 van een onderzoeks- en implementatieprogramma voor alle thema's van Vitale Teelt waaronder natuurinclusieve productie.

Aantoonbaar duurzame bloembollen

Initiatiefhouder: Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB)

Doel

Stimuleren van certificering door bloembollentelers en -handelaren onder de schema's van Milieukeur/PlanetProof en Bio, waarbij voor de teelt van bloembollen en bolbloemen specifieke aandacht is voor functionele agrobiodiversiteit en bijengezondheid.

Partners

SMK, Bionext

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2014 – 2025

Mijlpalen

- 2015 Oplevering certificatieschema Milieukeur Bloembollen
- 2016 Certificering eerste ondernemers onder Milieukeur Bloembollen
- 2016 Eerste studiedag Biologische Bloembollen door de KAVB en Bionext
- 2017 Oplevering certificatieschema Milieukeur Bolbloemen
- 2017 Oprichting KAVB Vakgroep Biologische Bloembollen

- 2018 Certificering eerste ondernemers onder Milieukeur Bolbloemen
- 2025 20% van het areaal bloembollen is Milieukeur/PlanetProof of Bio

Vijf keuzedelen in MBO en LevenLangLeren

1) Insectenbestuiving voor de teeltsector

Initiatiefhouder: Citaverde College en Kenniscentrum voor Natuur en Leefomgeving (KCNL)

Doel

Ontwikkel keuzedelen voor het MBO en medewerkers van bedrijven over bestuivers, imkers om kennis over de bijenhouderij te versterken. Het keuzedeel gaat over het inzetten van bestuivende insecten (o.a. bijen, hommels, solitaire bijen, vliegen) in de teeltsector. Bestuiving is een significant onderdeel van het teeltproces. De beginnend beroepsbeoefenaar ondersteunt de teler met advies en zet bestuivende insecten in.

Partners

Nederlandse Bijenhouders Vereniging en Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven

Status/stand van zaken

Lopend initiatief, op 26-10-2017 door Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven goedgekeurd

Duur/looptijd

2017 - 2018

Mijlpalen

Voornemen is om het keuzemodul per 1-8-2018 aan te bieden als keuzemodule in de MBO opleidingen van Citaverde College. Andere onderwijsinstellingen kunnen dit ook doen per 1-8-2018. Tot die tijd wordt onder coördinatie van CITAVERDE bijbehorende lesstof ontwikkeld in samenwerking met onderwijs, bedrijfsleven en Naturalis.

2) Handelingsperspectief Specialisatie Bestuivers

Initiatiefhouder: Kenniscentrum voor Natuur en Leefomgeving (KCNL)

Doel

MBO Keuzedeel specialisatie Bestuivers: nu lesstof uit de Imkerij. Uitbreiding richt zich op de functionele bedrijven, Bayer, en LTO andere bedrijven uit de voedsel productie. Integrale en brede benadering.

Partners

Citaverde college, Van Hall Larenstein/Bijenlector, Bayer en LTO Nederland

Status

Lopend initiatief, op 26-10-2017 door Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven goedgekeurd.

Looptijd

2017 - 2018

Mijlpalen

Zaken benoemen zodat tot 2030 activiteiten geleverd kunnen worden (blijvend uitvoering geven in het onderwijs).

3) Insecten kweken en verzorgen

Initiatiefhouder: Citaverde College

Doel

Het keuzedeel gaat over het telen en verzorgen van insecten voor twee verschillende doelen. Op de eerste plaats om de levende insecten in te zetten voor de bestuiving van gewassen, als natuurlijke vijand in de gewasverzorging, voor wetenschappelijke onderzoeksdoeleinden of voor het verzamelen van bijenproducten zoals honing, was, propolis, stuifmeel, koninginnengelei e.d. Het andere doel is het telen van insecten als grondstof voor food, feed of farmaceutische doeleinden.

Partners

Kenniscentrum voor Natuur en Leefomgeving (KCNL)

Status/stand van zaken

Lopend initiatief, op 26-10-2017 door Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven goedgekeurd.

Duur/looptijd

2017 - 2018

Mijlpalen

Het voornemen is om het per 1-8-2018 op te nemen als keuzemodule in de mbo opleidingen van Citaverde College.

4) Handelingsperspectief Insecten kweken en verzorgen

Initiatiefhouder: Kenniscentrum voor Natuur en Leefomgeving (KCNL)

Doel

Mbo Keuzedeel Insecten kweken en verzorgen. Momenteel Lesstof vanuit de Imkerij. Straks integraal uitwerken, Met aanvulling uit bedrijfsleven uit de voedingsindustrie.

Partners

Citaverde college en Van Hall Larenstein/Bijenlector

Status/stand van zaken

Lopend initiatief, op 26-10-2017 door Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven goedgekeurd.

Duur/looptijd

2017 - 2018

Mijlpalen

Zaken benoemen zodat tot 2030 activiteiten geleverd kunnen worden (blijvend uitvoering geven in het onderwijs).

5) Inrichten van de buitenruimte voor biodiversiteit

Initiatiefhouder: Kenniscentrum voor Natuur en Leefomgeving (KCNL)

Doel

Op particuliere percelen en aangrenzende openbare ruimte. Wordt nu afzonderlijk beheerd. Dit zou in afstemming met elkaar moeten/kunnen worden gedaan. Verbinding maken tussen a) Natuur, b) groene ruimte en c) de agroproductie sector. Huidige initiatieven lopend bij KCNL a) breder en meer integraal uitwerken en b) opschalen.

Partners

Agrarisch bedrijven voor percelen, gemeenten voor bermen, natuur en terrein eigenaren voor bermen. Citaverde College, samenwerking met WUR en bedrijfsleven, Bond van bijenhouders/ Ned. Bond bijenhouders. Nieuwe activiteiten met gemeenten, agrarische sector, chemie industrie (BASF, BAYER etc.), Naturalis en de Vogelbescherming.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2017 - 2018

Mijlpalen

Keuzedeel Inrichten buitenruimte t.v. biodiversiteit goedgekeurd, lesstof voor de keuzedelen ontwikkeld. Zaken benoemen zodat wij tot 2030 activiteiten kunnen blijven leveren. (blijven uitvoering geven in het onderwijs tot 2030).

Bijen, bestuivers en gewasbescherming

Initiatiefhouder: Citaverde college

Doel

Professionele gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen moeten kennisbijeenkomsten volgen om hun licentie geldig te houden. Speciaal voor de primaire sectoren veehouderij, tuinbouw en loonwerk is een kennisbijeenkomst gemaakt over effecten van inzet gewasbeschermingsmiddelen op (wilde) bijen en bestuivers en de maatregelen die tijdens de planning, voorbereiding en uitvoering van gewasbescherming specifiek genomen kunnen worden om hun leefgebied en gezondheid optimaal in stand te houden.

Partners

Mertens en Kenniscentrum voor Natuur en Leefomgeving (KCNL)

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

Tot en met 2018

Mijlpalen

Specifiek aandacht voor bijen en bestuivers in kennisbijeenkomsten gewasbescherming. Doel jaarlijks >500 deelnemers.

Biodiversiteitsmonitor voor de akkerbouw

Initiatiefhouder: Stichting Veldleeuwerik

Doel

Het ontwikkelen, draaien van een pilot en het valideren van een functioneel en praktisch biodiversiteits-monitorssysteem voor akkerbouwers. Een monitoringssysteem draagt bij aan de bewustwording en kennisontwikkeling als het gaat om bestuivers en andere nuttige insecten

binnen de landbouw maar ook daarbuiten. Dit zal leiden tot een toename en aantoonbaarheid van de nuttige insecten en andere biodiversiteit.

Partners

Ngo's als Wereld Natuurfonds en Natuur en Milieu, partners als Bayer, Bejo zaden. Louis Bolk, Rabobank.

Status/stand van zaken

We zitten in de initiatiefase. Welke partijen en hoe te financieren?

Duur/looptijd

2017 - 2020

Mijlpalen

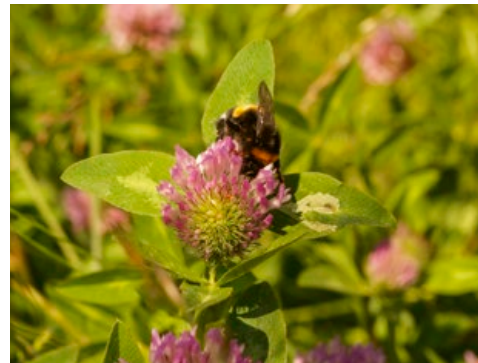
- 2017 projectplan;
- 2018 ontwikkeling en presentatie;
- 2019 Pilots draaien;
- 2020 eerste resultaat en uitrol.

Nationaal kennisniveau over bestuivers en nuttige insecten vergroten

Initiatiefhouder: Stichting Veldleeuwerik

Doel

Het kennisniveau in Nederland op het gebied van herkenning, nut en do's en don'ts rondom bestuivers en andere nuttige insecten is beperkt. Vanuit de Veldleeuweriktelers is de behoefte aan deze kennis groot. Het zou hun besluitvorming rondom middelengebruik positief beïnvloeden en hen minder afhankelijk maken van advisering door externe partijen. Waardoor ze effectiever en milieuvriendelijker kunnen handelen. Maar we merken ook dat de kennis onder burgers en consument erg gering is. Wat o.a. leidt tot het gebruik van niet wenselijke middelen om bijv. onkruid en groenaanslag te bestrijden.

Partners

Onderwijs, ngo's als Wereld Natuurfonds en Natuur en Milieu, Louis Bolk, Rabobank, ketenpartners.

Status/stand van zaken

We zitten in de initiatiefase. Welke partijen en hoe te financieren?

Duur/looptijd

2017 - 2022

Mijlpalen

- Projectplan
- 2018-2019 ontwikkeling cursussen en alarmsysteem
- 2019 Pilots draaien en resultaten
- 2022 Communicatie en uitrol op nationaal niveau

Biodiverse groenbemesting in de akkerbouw

Initiatiefhouders: Greenport NH en Stichting Veldleeuwerik

Doel

Om wetenschappelijk onderbouwde praktijkkennis te ontwikkelen over het gebruik van biodiverse groenbesters. Effect op bodem, plaagbestrijding, aantrekken en behuizing bestuivers en andere nuttige insecten. Met als uiteindelijk doel minder gebruik (chemische) middelen.

Partners

EFRO evergreen project, Veldleeuwerik telers, Greenport NH, Proeftuin Zwaagdijk, NLG, UvA.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2017 - 2019

Mijlpalen

- Begin 2018 eerste resultaten kleinschalige proef.
- Na de oogst 2018 uitrol grote proef bij verschillende bedrijven (grondbewerkingen).
- 2019 resultaten van meerjarig proef (nationale communicatie).

Monitoring Akkerranden Hoeksche Waard

Initiatiefhouder: SOHW (Samenwerkingsorgaan Hoeksche Waard)

Doel

Doel van dit project is vast te stellen wat de bijdrage is van akkerranden aan de biodiversiteit in de Hoeksche Waard en wat de waarde hiervan is in de vorm van geleverde ecosysteemdiensten voor agrariërs. Er zijn vier onderzoeksvragen geformuleerd:

- Wat is de waarde van een akkerrand voor natuurlijke vijanden van plagen?
- Wat is de waarde van een akkerrand voor bestuivers?
- Wat is de waarde van een akkerrand voor waterfauna?
- Wat is de toegevoegde waarde van een akkerrand in een groen-blauw netwerk?

Partners

Stichting Veldleeuwerik, Hoeksewaards Landschap (HWL), Ministerie van I&W, Stichting EIS Kenniscentrum Insecten/Naturalis, IBED/Universiteit van Amsterdam, PPO Westmaas/WUR, m.m.v. Coöperatie Collectief Hoeksche Waard (CCHW)

Status/stand van zaken

Lopend initiatief Bron: CCHW

Duur/looptijd

3 jaar (voorbereiding 2016, uitvoering 2017-2018)

Mijlpalen

Tussenrapportage november 2017.

De waarde bepaling van de ecosystemendiensten die akkerranden leveren.

Levend bijennetwerk

Initiatiefhouder: ANOG (Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen)

Doel

Uitwisseling van kennis en informatie, afstemming ideeën en initiatieven over bijen op provinciaal niveau.

Partners

Dit is een platform in Groningen bestaande uit vertegenwoordigers van: provincie Groningen, agrarische collectieven, Landschapsbeheer Groningen, imkers, bijenhouders vereniging, Groningen Seaports, B-Rhapsodie, gemeenten, IVN, Natuurmonumenten, zachtfruitelers, het Groninger Landschap en LTO Noord. Hier worden ideeën en projecten rond bijen wordt besproken.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2017 - e.v.

Mijlpalen

- 2018: uitrol van de eerste gezamenlijke projecten in de provincie.
- Het samenwerkingsverband heeft reeds diverse concrete voorstellen opgeleverd voor gezamenlijke projecten, waaronder een vervolg op “bloeiend bedrijf” en “Akkerranden als bloeiende verbindingen”.

Kennisimpuls Bestuivers

Initiatiefhouder: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Doel

Gedurende de komende jaren (2017 t/m 2021) investeert het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in de kennisbehoefte rond bestuivers en bestuivingsdiensten. Daarbij zijn vier specifieke projectdoelen gesteld:

- Het faciliteren van de doelgroepen bij het op efficiënte wijze vormgeven van hun bijdrage aan het behoud en bevorderen van bestuivers, via gerichte kennisoverdracht.
- Leren van zowel de vele reeds lopende als nieuw op te starten initiatieven voor bestuivers, door na te gaan welke factoren tot succes leiden en hoe huidige knelpunten op te lossen.
- Het leveren van een bijdrage aan het toetsen van de mate waarin nieuw vorm te geven initiatieven daadwerkelijk resulteren in verbeteringen voor bestuivers.
- Meer inzicht genereren in de mate waarin generieke maatregelen voor bestuivers een bijdrage (kunnen) leveren aan de bescherming van de zeldzamere soorten.

Partners

WUR, Naturalis, EIS Kenniscentrum Insecten

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

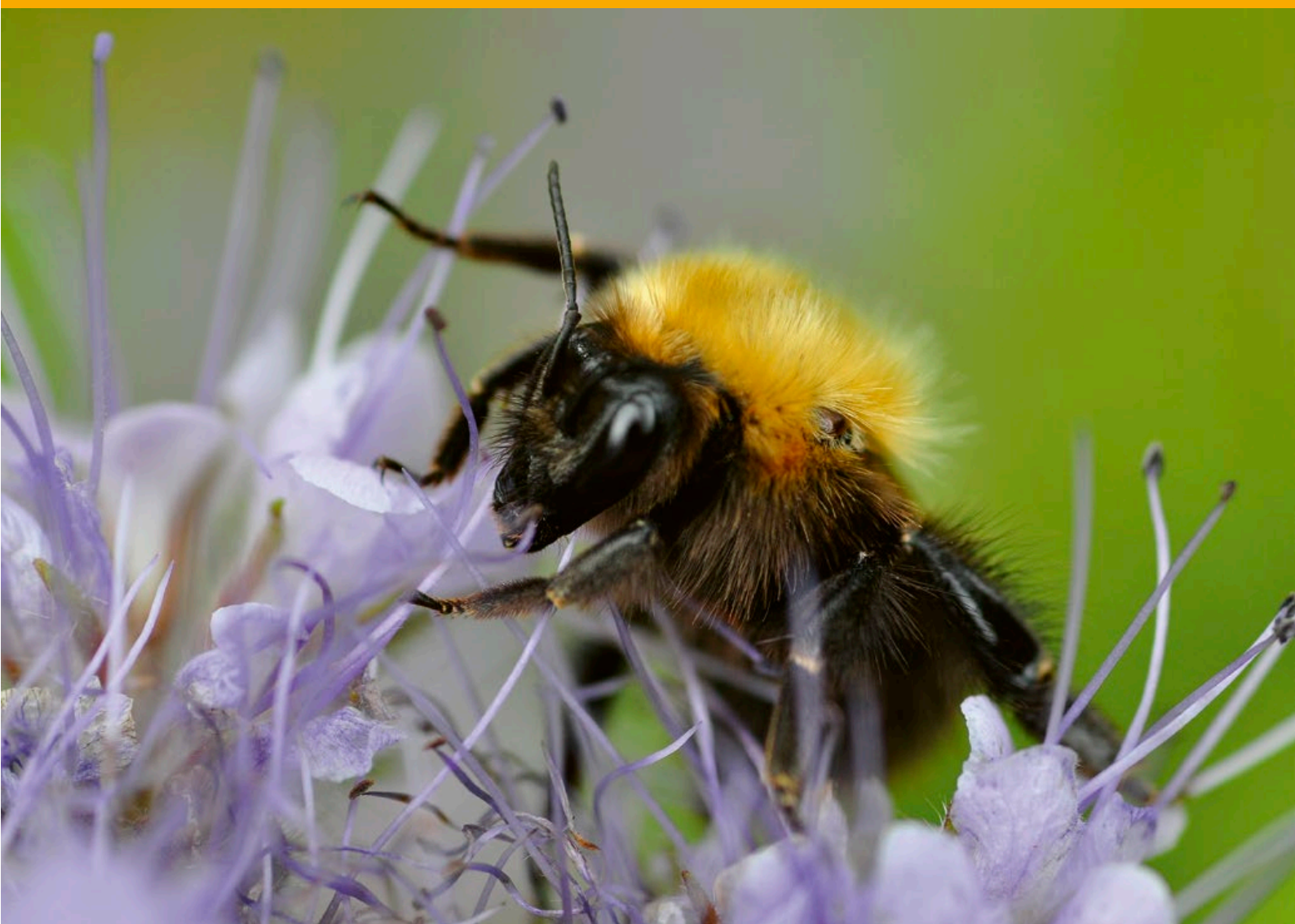
2017 - 2022 (5 jaar)

Mijlpalen

- April 2017: projectstart; toelichting aan de beoogde partners van de Nationale Bijenstrategie.
- April-december 2017: bijdrage aan opzet en onderbouwing van de doelen van de Nationale Bijenstrategie.
- September 2017: presentatie van de eerste activiteiten aan de beoogde partners.
- 2018 t/m 2021: jaarlijkse 'stand van zaken' en klankbordbijeenkomst met partners.
- 2022: Analyse resultaten Kennisimpuls Bestuivers.

Initiatieven
Nationale Bijenstrategie
Thema Honingbij

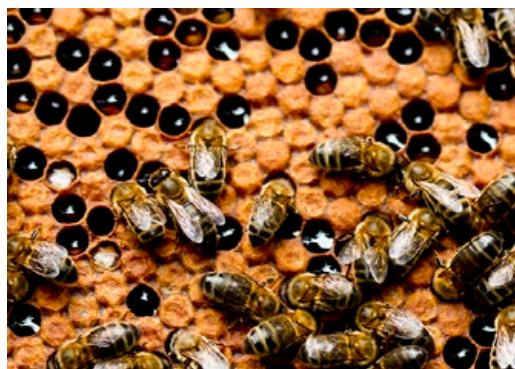
Nieuwe initiatieven

Terschellinger Varroa-resistente Zwarte Bij

Initiatiefhouder: Stichting Bee Research

Doel

De oorspronkelijke Europese bij, de Zwarte Bij (*Apis mellifera mellifera*) wordt net als veel andere wilde bijensoorten in haar bestaan bedreigd. Bij deze honingbij zorgt vooral de infectie met de oosterse Varroa destructor mijt en de ziektes die deze parasiet meebrengt voor erg hoge sterfte. Het aantal teeltgroepen en bronnen voor raszuivere *Apis mellifera mellifera* is erg beperkt. Er zijn nog bijna geen Zwarte Bij initiatieven die werken naar een Varroa-resistente bij.

De imkers op Terschelling hebben besloten om als collectief een Zwarte Bij populatie (200+ volken) te telen. Met de veredelingsaanpak van Arista Bee Research wordt deze ook Varroa-resistent. Deze populatie kan dan in de toekomst een reservoir en distributiestation zijn voor imkers die graag resistente zwarte bijen willen houden.

Aanpak

- In de eerste fase van het project wordt de bestaande populatie getest op haar zuiverheid (morfologie en genetica van de zwarte bij). Als dit nodig is zal een deel van de populatie worden vervangen met raszuiver zwarte bij materiaal uit andere vergelijkbaar gebieden.
- In de tweede fase vindt er een selectie plaats op Varroa-resistentie. Hierbij worden ook andere belangrijke eigenschappen (zachtaardigheid, zwermtraagheid, honingdracht, genetische variatie) meegenomen. Voor het selecteren op Varroa-resistentie maken de imkers gebruik van een door Arista Bee Research ontwikkelde methode. De methode bestaat uit een screening van volken op een van nature aanwezig genetisch vastgelegd gedrag: Varroa Sensitive Hygiene ("VSH"). Bij volken met VSH genen zijn werksters in staat de voortplantende Varroa mijten te detecteren in het broed en deze voordat ze zich hebben kunnen voortplanten, te verwijderen.
- In de derde fase zal het eiland helemaal Varroa-resistent zijn en worden gebruikt als reservoir en distributiestation.

Partners

Zwarte Bij Teeltgroep Terschelling, NBV Afdeling Terschelling (aansturing teelt en besluitvoering), Stichting Arista Bee Research (project management, Varroa-resistente selectie, ondersteuning)

Status

Opgestart initiatief

Duur/looptijd

Januari 2018 – december 2027 / doorlopend

Mijlpalen

- 2018 Vaststellen hoe “zwart” de huidige honingbij is op Terschelling via morfologie (studenten Van Hall Larenstein) en genetische markers (Apigenix).
- (2019-)2020 Als dit nodig is het (deels) vervangen van de populatie op Terschelling met raszuiver (getest) materiaal uit andere gebieden. Dit is het creëren van de startpopulatie.
- (2020-)2027 Het succesvol selecteren van een volledig Varroa-resistente, goed bruikbare Zwarte Bij-populatie op Terschelling.
- 2027-.... Het gebruik van Terschelling als distributiestation voor de Zwarte Bij.
- 2019 Voldoende fondsen gekregen.

Initiatieven met een update

Alle gemeenten Bijvriendelijk

Initiatiefhouder: Nederlandse
BijenhoudersVereniging (NBV)

Doel

Alle gemeenten hebben een algemeen positieve houding hebben ten gunste van honingbijen, solitaire levende bijen, bijenvolken en imkers en daarnaar handelen. Dat geldt zowel voor de houding naar publiek en klachtenafhandeling, als het faciliteren van imkers voor plaatsen van bijenvolken en inrichten/aanpassen APV. Gemeenten spannen zich in de biodiversiteit te vergroten door de omgeving te verbeteren; bloemrijker te maken ten gunste van insecten die leven van stuifmeel en nectar, zoals honingbijen, solitaire bijen en hommels. Het beheer is afgestemd op het duurzaam in stand houden van bereikte doelen.

Partners

Mogelijk VNG en vertegenwoordigers van alle ca. 200 afdelingen van de NBV

Nieuwe partners 2018

Samenwerking met Nederland Zoemt

Status/stand van zaken

Nieuw te starten project per 2018

Opleiden van een groep van 35 Ambassadeurs Biodiversiteit, die verdeeld over het land namens de NBV initiatieven op het gebied van biodiversiteitsverbetering zelf ontwikkelen of anderen helpen uitvoeren; bijvoorbeeld in het kader van 'alle gemeenten bijvriendelijk'. De opleiding van de ambassadeurs vindt plaats de periode november 2018 - april 2019.

Duur/looptijd

2018 - eind 2023

Mijlpalen

- Alle gemeenten waarin een NBV afdeling is gevestigd voldoen aan het gestelde doel
- Alle gemeenten bijvriendelijk

Mijlpalen behaald in 2018

- Cursus voor ambassadeurs biodiversiteit vormgegeven. Start 17 november 2018

BEEP Bijengezondheid monitoring

Initiatiefhouder: Stichting Beep

Doel

Beep is een honingbijen- en hommenvolk data registratieplatform aangevuld met automatische monitoring met behulp van sensoren. Het systeem helpt imkers om bijengezondheid nauwgezet te monitoren, goed geïnformeerde keuzes te maken en gegevens uit te wisselen. Ook bijenonderzoekers kunnen data verzamelen over de gezondheid van bijen onder de invloed van omgevingsfactoren. Hiervoor wordt een uitgebreide internationale bijen data taxonomie gebruikt. Beep deelt en maakt gebruik van open source software en hardware en werkt samen met internationale initiatieven.

Partners

Naturalis Biodiversity Centre, Iconize, Stichting Beelease, Stadsimkerij Tilburg en Hiveyes. Sponsors helpen het systeem en de meetapparatuur financieel toegankelijk te houden voor imkers. Stichting Beep heeft de coördinerende rol van deze belangrijke innovatie.

Status/stand van zaken

De eerste versie van de Beep app is in gebruik sinds juli 2017. Mede mogelijk gemaakt door een crowdfunding campagne onder imkers. Terugkoppeling van gebruikers informeert de verdere, iteratieve ontwikkeling van Beep. In samenwerking met Naturalis worden onderzoeksvoorstellen en de bijen data taxonomie ontwikkeld.

Mijlpalen behaald in 2018

- Lancering van een nieuwe versie van de BEEP app op 17 juli 2018. De belangrijkste verbetering is dat imkers hun eigen digitale kastkaart kunnen samenstellen om zo makkelijk de observaties en acties vast te leggen voor registratie en om van te leren. Zie voor meer informatie: <http://www.beep.nl>.
- Op 10 augustus 2018 meldde de 100ste geregistreerde zich bij de BEEP app.
- Lancering van het digitale meetsysteem: met sensoren wordt op afstand gevolgd of het volk gezond is. Datum: 31 mei 2018. Zie artikel: <https://www.tilburgers.nl/tilburgse-vinding-van-stadsimker-marcel-horck-gepresenteerd/>.

Nieuwe mijlpalen

- Testen van het meetsysteem en na welbevinden het prototype aanbieden aan imkers.
- Verder verbeteren van de app op basis van de feedback die we ontvangen van bijenhouders.
- Optimaliseren van het meten van de gezondheid van het bijenvolk d.m.v. alerts. Dat wil zeggen: het bijenvolk waarschuwt de imker dat ze hulp nodig hebben.

Toegang tot natuur- en drachtgebieden

Initiatiefhouder Beroepsvereniging Nederlandse Imkers (BVNI)

Doel

Grote en middelgrote natuurgebieden toegankelijk maken, voor imkers die hun bijenvolken commercieel inzetten voor de bestuiving (tuinbouw, fruitteelt, zaadteelt, landbouw), honing productie of het kunnen vermeerderen van bijenvolken. In de periode na het inzetten van bijenvolken in de bestuiving van tuinbouw gewassen (onder glas), is herstel in gebieden waar voldoende nectar en stuifmeel voor handen is noodzakelijk.

Imkers die zich toelagen op het vermeerderen van bijenvolken, hebben ook toegang tot dit soort gebieden nodig omdat het imkeren met bijenvolken op grote schaal in Nederland op niet veel locaties mogelijk is. Daarnaast zijn het aantal gebieden in NL waar nog een redelijk hoeveelheid honing gewonnen kan worden beperkt tot de bospercelen met oude bomen (stadsbossen), heide gebieden, Biesbosch, etc. Deze gebieden zijn in handen van TBO's die hiervoor hun medewerking zouden moeten verlenen, om dit mogelijk te maken.

Partners

Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Waterschappen en het ministerie van Defensie

Update status/stand van zaken 2018

Opgestart, een eerste gesprek met Staatsbosbeheer is geweest en er zijn mogelijkheden.

Duur/looptijd

januari 2018 – april 2019

Mijlpalen behaald in 2018

Een eerste gesprek met Staatsbosbeheer heeft plaatsgevonden. Eventuele mogelijkheden zullen verder worden onderzocht.

In kaart brengen van beroepsmatige bijenstanden voor bestuiving

Initiatiefhouder: Beroepsvereniging voor Nederlandse Imkers (BVNI)

Doel

Het inzichtelijk krijgen van de gebieden waar (beroeps-)imkers en telers mogelijk hinder kunnen ondervinden van een eventueel vervoersverbod in het kader van (besmettelijke) bijenziekten/-plagen.

Bij een uitbraak van een besmettelijke bijenziekte (Amerikaans vuilbroed, kleine bijenkast kever, etc.), wordt door de NVWA een vervoersverbod ingesteld. De telers die op dat moment bijen nodig hebben voor de bestuiving van hun gewassen, blijven hierdoor verstoken van honingbijen en de teelt kan als verloren worden beschouwd. Door voorafgaande aan een uitbraak van één van deze ziekten, in kaart te brengen waar vraag en aanbod elkaar overlappen (of niet), kunnen potentiële gebieden in kaart gebracht worden waarop alleen een inreis-ontheffing geldt en na opheffing van de quarantaine maatregel uitreizen van de bijenvolken weer mogelijk is.

Partners

LTO, NVWA en ministerie van LNV

Nieuwe partners 2018

WUR (adviseur NVWA bij ziekte uitbraak)

Status

Lopend van de BVNI zijde

Aanpassing duur/looptijd 2018

Oktober 2018 - december 2019

Mijlpalen

- December 2017 – bijenstanden BVNI leden inzichtelijk
- Januari 2018 – hotspots LTO leden waar bijen nodig zijn
- Februari 2018 – gesprekken met de partners
- Maart 2018 – draaiboek vervoersverbod bijenziekten gereed

Initiatieven

Project Heideboerderij

Initiatiefhouder: Federatie van Heideboerderijen Nederland i.o.

Doel

Het Heideboerderij-concept begint met een aantal pilots in Nederland vorm te krijgen. De ecologische Heideboerderij betreft een gebiedsgerichte visie waarbij het extensieve, circulaire heidelandbouwstelsel van weleer wordt gerestaureerd en gerevitaliseerd. De biodiversiteit van het Nederlandse heide-agro-ecosysteem en het daaraan verbonden cultuurlandschap ontleent zijn kracht aan schaaapkuddebegrazing, potstalmest en bestuiving door bijen. Bijen zijn nog niet eerder meegenomen als essentieel onderdeel van het heide-ecosysteem, terwijl bijen net als de schapen één van de belangrijkste pijlers vormen. Schapen zorgen voor verjonging van heide en open plekken waar planten kunnen kiemen. Bijen bestuiven de heide en zorgen voor zaadvorming, verjonging en vernieuwing van het heidelandschap. Die bestuiving wordt gedaan door wilde, solitair levende bijen én door honingbijen die de hooggewaardeerde, ambachtelijke heidehoning opleveren. Het innovatieve van de heideboerderij is dat het systeem teruggrijpt op nauwe verwevenheid tussen natuur, cultuur en (extensieve) landbouw. Doel is het (her) vinden van balans en een optimum aan (agro)biodiversiteit binnen het heide-ecosysteem. De heideboerderij zou 'jaarrond' voldoende voedselaanbod moeten opleveren voor zowel wilde bijenpopulaties, de zeldzame Nederlandse zwarte bij als andere honingbijen. Belangrijk voor het in balans brengen van de heide-ecologie en economie is een onafhankelijke wetenschappelijke monitoring van de soortenrijkdom (begrazing, vegetatie, akkerkruiden, insecten, vogels, reptielen) en voedselconcurrentie tussen wilde- en honingbijen.

Partners

Ministerie van LNV (EZ-Beschikking Heideboerderij-pilots d.d. 13 oktober 2016), Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH), Natuurmonumenten, Landschappen, diverse gemeentes en provincies, Herenboeren, Van Akker naar Bos, beoogd partner Staatsbosbeheer en vele anderen.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2016 - 2025 en verder

Mijlpalen

- De eerste heideboerderijpilots in Nederland starten medio 2018.
- Duur van de pilots: vijf tot tien jaar.

Bijenkasten op terrein Oasen

Initiatiefhouder: Oasen

Doel

Het bevorderen van de biodiversiteit door het terrein achter het kantoor in Gouda beschikbaar te stellen voor een bijenhouder, om het terrein zo natuurvriendelijk mogelijk te maken.

Partners

Oasen, bijenhouster mevr. Bruinsma

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2015 en verder

Mijlpalen

Sinds de start van het project staan er 4 bijenkasten met 4 bijenvolken die af en aan vliegen. Een bijenvolk bestaat uit één koningin, tussen de 30.000 en 70.000 werksters en 500 tot 900 darren.

Rol van bestuivingsimkers in het groene onderwijs

Initiatiefhouder: Beroepsvereniging Nederlandse Imkers (BVNI)

Doel

Bewustwording, kennisuitwisseling en opleiding te bevorderen in relatie tot bestuiving en imkerij. De overheid geeft middels de nieuwe MBO-onderwijsstructuur ruimte om specialisatie in te bouwen. Deze ruimte kan ingevuld worden door keuzedelen. Bijvoorbeeld wanneer een student aan een teeltopleiding het keuzedeel insectenbestuiving uitvoert, kan hij zijn beroepsprofiel en cv versterken en leerbedrijven kunnen werknemers specifiek opleiden. Voor het aanvragen van het keuzedeel is o.a. draagvlak wenselijk, waardoor de branche, het bedrijfsleven en het onderwijs het nut van deze keuzedelen bekrachtigt.

Partners

Opleiding Groen ruimte, Bijenmakelaar

Status/stand van zaken

Aanvraag Citaverde college Roermond is gedaan

Duur/looptijd

april 2017 – december 2018

Mijlpalen

Nader te bepalen.

Herintroductie wilde honingbij

Initiatiefhouders: Inbuzz Extra en bijen@wur (WUR Wageningen)

Doel

Laten uitzwermen en monitoren van varroa-resistente honingbijen in een geïsoleerd gebied. Sinds de aanwezigheid van de Varroamijt zijn de wilde honingbijenvolken in de natuur verdwenen. Aan zelfredzame bijen is inmiddels jaren gewerkt in opdracht van EZ/LNV en een grote mate van varroa-resistentie is bereikt. De ultieme test voor zelfredzaamheid van de bijen is het kunnen overleven in het wild. Dit project zal een stimulans zijn voor bijenhouders om op termijn te gaan werken met natuurlijke varroa-resistente bijen. Hoewel in Nederland de omstandigheden erg variabel zijn, geeft dit project de kans op hervestiging van wilde honingbijen en een inschatting van het vestigingssucces van toekomstige varroa-resistente zwermen van bijenhouders.

Partners

Terreineigenaars / beheerders

Status/stand van zaken

Lopend initiatief. Op basis van een anonieme donatie en enthousiaste partners kan dit project 4 jaar lopen. Het is van belang om de populatie verwilderende bijenvolken te volgen en eventueel gerelateerde effecten op de omgeving te monitoren, daarin voorziet de donatie niet. We zijn nu in overleg met diverse terreineigenaren. De vervolgstap is het aanschaffen van geschikte nestkasten, die dan volgend voorjaar kunnen worden bevolkt door zwermen uit de resistente populaties van Inbuzz/ bijen@wur.

Duur/looptijd

2018 - 2021, maar als het werkt 'onbeperkt'.

Duurzame bestrijding van de Varroamijt in de Nederlandse bijenhouderij

Initiatiefhouder: Lectoraat Bijengezondheid / Van Hall Larenstein, RAAK-Pro project

Doel

Het consortium wil Varroa Sensitive Hygiene (VSH) genen opsporen en een methode opzetten voor detectie van deze genen in bestaande bijenvolken. Met genetische informatie over VSH in hun volken kunnen imkers gericht teeltkeuzes maken in hun werkpraktijk. Daarmee kan VSH snel in de Nederlandse bijenhouderij worden verwezenlijkt, waarmee bestrijding niet meer nodig is en bestuiving eenvoudiger wordt.

Partners

Hogeschool Van Hall Larenstein, Hogeschool InHolland, Arista Bee Research, BEJO zaden BV, WUR Laboratorium voor erfelijkheidsleer, Bijenhoudersverenigingen BVNI, NBV, VCI en BBV.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

Duur/looptijd

2017 - 2020

Mijlpalen

Selectie van VSH volken, Observatiemethodiek individueel VSH gedrag, identificatie VSH genen en merkers, VSH in werkveld meten en adviseren.

Citizen science hommels en hun omgeving

Initiatiefhouder: Lectoraat Bijengezondheid / Van Hall Larenstein i.s.m. Silence of the Bees, Interreg EDR project

Doel

Verkrijgen van informatie over en het zorgen voor betrokkenheid van schoolkinderen bij bestuivers in hun eigen omgeving. Kinderen gaan observaties doen aan hommels en de bloeiende vegetatie in hun omgeving. Data hiervan wordt gebruikt voor een wetenschappelijk rapport over de relatie van hommелgedrag, groei van het nest en hun groene omgeving en effecten van het onderwijs op gedrag van de kinderen. Het project is onderdeel van een bewustwordingsproject over bijen en bestuiving. Daartoe worden ook hommелgeluiden gebruikt en met studenten van de Academie voor Popcultuur in Leeuwarden, het Institut für Musik in Oldenburg en alle betrokkenen wordt een Bumblebee Rapsodie gecomponeerd, die op 21 juni 2018 simultaan wordt uitgevoerd in Buitenpost, Oldenburg en Emden. In duurzaam gebouwde Oratorio worden bezoekers ondergedompeld in muziek op basis van hommелgeluid en gedrag. Deze bouwwerkjes zijn verbonden met touch-screens om grensoverschrijdende uitwisseling van ervaringen van bezoekers en schoolkinderen te bevorderen.

Partners

Kruidhof/gemeente Achtkarspelen, Hogeschool Van Hall Larenstein, Botanische Garten/Universiteit Oldenburg, Nederlands Centrum Bijenonderzoek, Ökowerk Emden, IMME Bourtanger Moor, Academie voor Popcultuur Leeuwarden, Institut für Musik Oldenburg.

Status/stand van zaken

Lopend initiatief

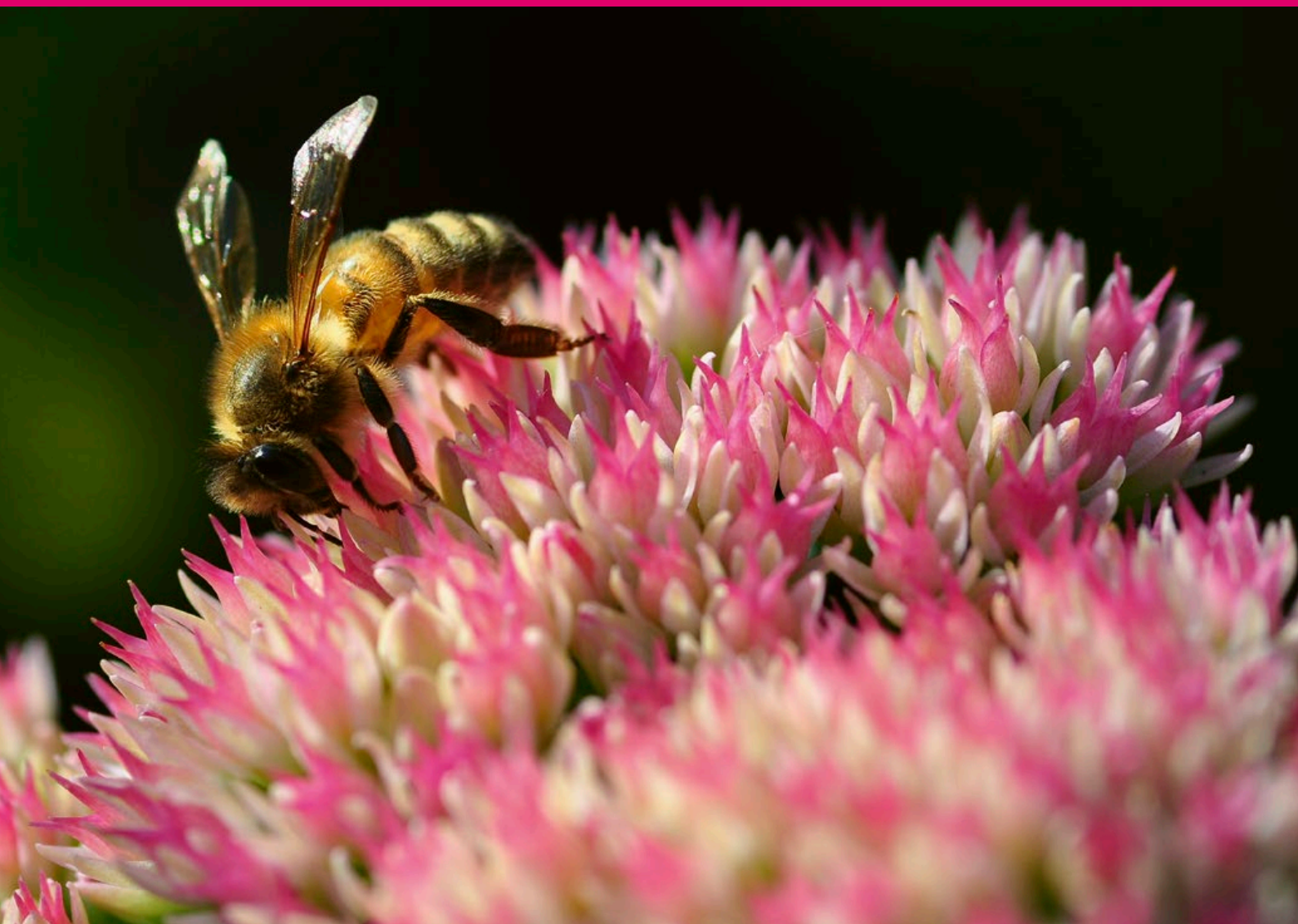
Duur/looptijd

2017 - 2020

Mijlpalen

- Jaarlijkse symposia over bijen en bestuiving.
- 2018: Uitvoering Bumble Bee Rhapsodie.
- Data van meer dan 100 scholen gebruikt voor rapport analyse bestuivingsomgeving en bewustwording.

Toelichting op de dwarsverbanden

Kennisimpuls Bestuivers

Uitgangspunt van de Nationale Bijenstrategie is een gezamenlijke aanpak van maatschappelijke partners en overheden bij het opzetten en uitvoeren van initiatieven die bijdragen aan het hoofddoel: in 2030 zijn bestuivers en bestuivingsdiensten in ons land duurzaam behouden en bevorderd. Een randvoorwaarde voor het behalen van dit doel is het optimaliseren van de effectiviteit van de beoogde initiatieven door gebruik te maken van wetenschappelijke kennis. Dit betreft gerichte selectie van maatregelen en keuzes bij inrichting en beheer, afgestemd op de lokale soortengemeenschap, het landschapstype, de grondsoort en de gebruiksfuncties. Voor een deel is deze kennis aanwezig uit eerder onderzoek, maar nog onvoldoende vertaald naar concrete acties en handvatten. Op een aantal vlakken is aanvullend onderzoek wenselijk om beter te begrijpen wat nodig is om bestuivers duurzaam te behouden.

Gedurende jaren (2017 t/m 2021) investeert het ministerie van LNV via de *Kennisimpuls Bestuivers* in deze kennisbehoefte rond bestuivers en bestuivingsdiensten. De centrale doelstelling is om door kennisontwikkeling, kennisverspreiding en vergroting van de bewustwording bij te dragen aan het behoud en de bevordering van bestuivers, zodat deze ook op de lange termijn hun rol kunnen blijven vervullen in de voedselproductie en in natuurlijke ecosystemen. Hierbij ligt de nadruk op de wilde bestuivende soorten (hommels, solitaire bijen en zweefvliegers). Doelgroepen zijn in eerste instantie alle partijen die aan de bijenstrategie deelnemen. Verder richt het programma zich op verschillende schaalniveaus, die direct of indirect een bijdrage kunnen leveren aan het behoud en bevorderen van wilde bestuivers. Dit vertaalt zich in vier specifieke projectdoelen:

- Het faciliteren van de doelgroepen bij het op efficiënte wijze vormgeven van hun bijdrage aan het behoud en bevorderen van bestuivers, via gerichte kennisoverdracht.
- Leren van zowel de vele reeds lopende als nieuw op te starten initiatieven voor bestuivers, door na te gaan welke factoren tot succes leiden en hoe huidige knelpunten op te lossen.
- Het leveren van een bijdrage aan het toetsen van de mate waarin nieuw vorm te geven initiatieven daadwerkelijk resulteren in verbeteringen voor bestuivers.
- Meer inzicht genereren in de mate waarin generieke maatregelen voor bestuivers een bijdrage (kunnen) leveren aan de bescherming van de zeldzamere soorten.

Uitvoering van de *Kennisimpuls Bestuivers* is in handen van Wageningen Environmental Research (WEnR) in nauwe samenwerking met Wageningen University, Wageningen Plant Research, Naturalis Biodiversity Center en EIS Kenniscentrum Insecten. Om bovenstaande projectdoelen te bereiken is een modulaire projectopzet gekozen, waarbinnen een breed palet aan activiteiten wordt uitgevoerd. Centraal staan daarbij een aantal praktijknetwerken waarin initiatiefhouders en wetenschappers samenwerken met als motto '*samen kennis delen, implementeren en verder leren*'. Dit betreft praktijknetwerken op agrarisch bedrijfsniveau, gericht op de potentie van maatregelen in de fruitteelt (m.b.t. biodiversiteit en gewasopbrengst) en van GLB-instrumenten voor ondersteuning van bestuivers op akkerbouwgrond, en netwerken op regionaal niveau waarin meerdere terreinbeheerders samen initiatief nemen. Activiteiten richten zich op kennisoverdracht (gericht advies en delen van resultaten uit andere projectonderdelen), kennisvergaring (praktijkervaringen van initiatiefhouders) en meerjarige effectmeting voor de ondernomen initiatieven.

Kennisoverdracht naar initiatiefhouders buiten deze netwerken wordt gerealiseerd via onder andere een helpdesk voor gericht advies en het vormgeven van concrete vuistregels voor selectie, inrichting en beheer van landschapselementen die voedsel- en/of nestgelegenheid bieden voor bestuivers. Aanvullend onderzoek richt zich onder meer op het in beeld brengen van succesfactoren en knelpunten bij initiatieven ter bevordering van bestuivers, het formuleren van concrete handvatten en randvoorwaarden voor efficiënt(e) inrichting en beheer van nieuw leefgebied voor bestuivers en habitatgebruik door zeldzame soorten.

Bij de uitvoering van de *Kennisimpuls Bestuivers* wordt een nauwe samenwerking beoogd met de parallel uitgevoerde *Kennisimpuls Groene Gewasbescherming*, gericht op een herontwerp van teeltsystemen zonder inzet van risicovolle gewasbeschermingsmiddelen. Deze samenwerking vertaalt zich onder meer in het (waar mogelijk en relevant) gebruik maken van elkaars faciliteiten en netwerken, een adviesrol binnen elkaars activiteiten en gericht aanvullend onderzoek naar interacties en synergie tussen maatregelen voor bestuivers en maatregelen voor vergroening van de gewasbescherming op het teeltbedrijf.

Voor het laatste nieuws en een overzicht van de publicaties zie www.kennisimpulsbestuivers.nl.

Internationale Coalition of the Willing on Pollinators

Vanuit het idee dat we ook internationaal onze krachten moeten bundelen, heeft Nederland het initiatief genomen een coalitie van landen op te bouwen om de bijen en andere bestuivers te behouden en bevorderen. Nederland wil dat meer landen meedoen en dat elk land een Nationale Bijenstrategie uitrolt gericht op de aanbevelingen van het IPBES rapport over bestuivers, bestuiving en voedselproductie⁴ wereldwijd. Om de coalitie te ondersteunen heeft Nederland een bureau ingehuurd om een secretariaatsfunctie te vervullen. Dit bureau faciliteert alle landen van de coalitie door bijeenkomsten te organiseren, samenwerking met kennispartijen op te bouwen, kennis te verspreiden in verschillende communicatie uitingen en de coalitie te promoten bij landen die nog niet aangesloten zijn.

Op 14 november 2018 tekenden ook Estland, Noorwegen en Eurocommissaris Environment Vella namens de Europese Unie de verklaring van de coalitie. Met de ondertekening committeren de leden zich om strategieën te ontwikkelen om bestuivers te beschermen. Dit gebeurde tijdens de veertiende bijeenkomst van partijen (COP14) van de Convention on Biodiversity (CBD) in Sharm El-Sheikh, Egypte. Daarnaast had Promote Pollinators een succesvolle werksessie met de leden, waar ervaringen werden gewisseld en men elkaar hielp met het nemen van een volgende stap. Koos Biesmeijer van Naturalis deelde de opzet van de Nederlandse Nationale Bijenstrategie. De opkomst was hoger dan verwacht, het enthousiasme nog groter. De FAO wil graag het geheim achter het succes van Promote Pollinators weten en heeft het secretariaat van de coalitie uitgenodigd de samenwerking met de FAO verder vorm te geven.

De teller staat nu op 24 leden: België, Bosnië-Herzegovina, Colombia, Denemarken, Dominicaanse Republiek, Duitsland, Estland, Ethiopië, de EU, Finland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg, Mexico, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Peru, Slovenië, Slowakije, Spanje, Uruguay, het Verenigd Koninkrijk en Zweden.

Voor meer informatie en het laatste nieuws over de coalitie zie: <https://promotepollinators.org/>

Inzet LNV: Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en bijvriendelijkheid

Onderdeel van de Nationale Bijenstrategie is te kijken in hoeverre het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) mede kan worden benut als instrumentarium voor het specifiek bevorderen van een bijvriendelijke leefomgeving op en rond het boerenbedrijf. Daartoe is in opdracht van het toenmalige Ministerie van Economische Zaken door WUR/WER (voorheen Alterra) in het najaar van 2017 een verkennende notitie opgesteld⁵.

Hieruit komt naar voren dat het huidige GLB aanknopingspunten biedt om bij te dragen aan het verbeteren van de leefomgeving van bijen. Binnen het huidige GLB kan dit vorm worden gegeven door middel van de generieke vergroeningsmaatregelen (blijvend grasland, gewasdiversificatie en ecologische aandachtsgebied), die in pijler 1 gekoppeld zijn aan de directe inkomenssteun voor boeren, en/of door specifieke maatregelen in het kader van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) van pijler 2 voor plattelandsontwikkeling.

Binnen pijler 1 zijn het vooral houtige landschapselementen en het akkerbouwstrokenpakket bij gelijkwaardige landbouwpraktijken, die van waarde zijn voor wilde bijen. Ook bij de maatregelen binnen pijler 2 (ANLb) geldt dit vooral voor houtige landschapselementen en voor pakketten gericht op het realiseren van bloemrijke percelen en perceelranden. Daarnaast staat of valt de effectiviteit van maatregelen voor een bijvriendelijke leefomgeving, aldus de verkennende analyse van WUR/WER, met een juist beheer dat bevorderlijk is voor een bloemrijke vegetatie. Zo kan bijvoorbeeld gefaseerd maaien/oogsten het bloemaanbod voor bijen bevorderen.

⁴ The assessment report on POLLINATORS, POLLINATION AND FOOD PRODUCTION

⁵ Bijvriendelijkheid van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid: een verkenning van de bijdrage van het huidige Gemeenschappelijk Landbouwbeleid aan het bevorderen van wilde bijen, Wageningen Environmental Research (Alterra), Wageningen University, november 2017.

Binnen het huidige GLB zijn geen van de maatregelen in pijler 1 en 2 specifiek gericht op het bevorderen van soortenrijke bijengemeenschappen. Zowel binnen pijler 1 als 2 zijn, aldus de WUR/WER, op maatregelniveau aanpassingen mogelijk om het GLB beter aan te sluiten op de ambitie van de nationale bijenstrategie om bestuivers en bestuiving in 2030 duurzaam te hebben bevorderd en behouden. Voor zowel pijler 1 als pijler 2 kan hierbij gedacht worden aan het stellen van (extra) vereisten aan het beheer van vergroeningsmaatregelen. Verder zij verwezen naar de verkennende notitie van WUR/WER.

De Nederlandse inzet met het oog op een toekomstig GLB na 2020 (TK 28 625, nr. 247) is onder meer gericht op het versterken van de verduurzaming en vergroening van de landbouw, en in het verlengde daarvan de biodiversiteit. In dat verband is het streven erop gericht om minder het accent te leggen op directe inkomenssteun en (veel) meer op doelgerichte betalingen, ook wel maatschappelijke diensten genoemd (investeren in vergroening en verduurzaming).

Bij de productie van landbouwproducten in het kader van een marktgeoriënteerd GLB treden ongewenste externe effecten op voor landschap, natuur, biodiversiteit en milieu (klimaat, lucht, bodem, water), die niet worden verwerkt in de prijs van die producten. Het GLB zou moeten worden aangewend om dit marktfalen te corrigeren door agrarische ondernemers te belonen voor investeringen die de leefomgeving, waaronder dus ook biodiversiteit, ten goede komen.

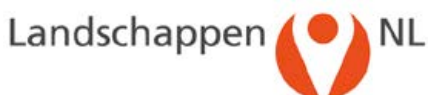
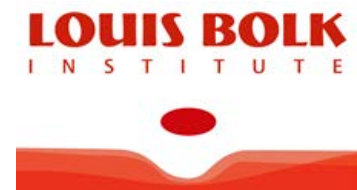
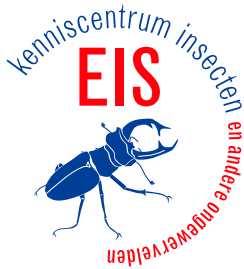
De Nederlandse inzet voor een toekomstig GLB sluit in dat opzicht goed aan bij de Nationale Bijenstrategie. Er zal in de onderhandelingen met Brussel wel ook specifiek aandacht moeten worden gevraagd voor een bijvriendelijk GLB. De uiteindelijk te maken beleidskeuzen, en de vertaling daarvan te zijner tijd in nationale wetgeving, zullen in belangrijke mate bepaald worden door de uitkomst van deze onderhandelingen.

De inhoudelijke concept-wetgevingsvoorstellen voor het GLB zijn in juni 2018 gepresenteerd. Gezien de verkiezing van een nieuw Europees Parlement in mei 2019 en het aantreden van een nieuwe Europese Commissie na oktober 2019, valt te verwachten dat de trilogie tussen de Raad, het Europees Parlement en de Europese Commissie pas eind 2019 kunnen beginnen en een politiek akkoord op zijn vroegst in 2020 zal kunnen worden bereikt.

De herziening van het GLB loopt samen met de onderhandelingen over een nieuw Meerjarig Financieel Kader (MFK) voor de periode vanaf 2021. De voorstellen van de Europese Commissie voor het nieuwe MFK zijn in mei 2018 verschenen. Het is niet aannemelijk dat een politiek akkoord over het GLB kan worden bereikt, voordat er zekerheid is over de beschikbare middelen in het MFK.

Partners Nationale Bijenstrategie

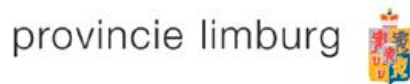

Provincie Noord-Brabant

provincie **HOLLAND**
ZUID

